

De kronieken van Sint-Agnieten en Sint-Aagten

Johan van Ingen, *Geschiedenissen* (1635, 1643 en 1655), Universiteitsbibliotheek Leiden, Lett. 614

De hertaling staat in Ludo Jongen en Gerard Raven, *De Moderne Devotie in Amersfoort: bruiden van Christus, vrome broeders en hun kronieken 1380-1637* (Amsterdam 2025).

<titelblad recto> Geschiedenissen getogen uijt oude geschriften ende onder anderen vanden compste vanden fraters, daarvan gecommen sijn dreguliers van Marienhooff ende van St Johans binnen Amersfoort, oock vanden begin van Ste Agneta, Barbara ende Agatha Conventen aldaer, oock vanden kerken en ander Goodtshuijsen, geextraheert ende geschreven bij Johan van Ingen, notaris binnen de stadt Amersfoort¹.

<titelblad verso> Register deeses boecks

Gaen vooraen <i>Quedam notatu digna</i>	folio A
Den Heijligen Berch aengaende folio	B
Oude geschiedenissen folio	C, D, E
Begin van Godtvruchtigheijd in Amersfoort	folio 1 et seqq.
Begin van St. Agnieta Convent	folio 12 et seqq.
Begin van St. Agatha Convent	folio 2 et seqq.
Begin van St. Barbara Convent	folio 24
Minderbroeders ²	folio 29
Celsusters	folio 30
Verhael int langh St Agatha Convent aengaende	folio 1 et seqq. ³

<A> *Quaedam notatu digna.*

Maria de Moeder Goodts wert geboren opden Vle nonas, weesende den VIIIe van september, int XXVIIe jaer vanden keijser Octavianus Augustus. Haer ouders waren Joachim ende Anna ende genereerden Mariam opt XXe jaer haers⁴ huwelicx.

Maria desponsata fuit Joseph anno aetatis suae XIII.

Maria a Spiritu Sancto concepit anno aetatis suae XIII jaren, VII maenden, anno imperii Augusti 41.

Christus ex Maria virgine natus est anno imperii Augusti 42, octavo calendas januarii, anno aetatis Mariae virginis, matris, XV jaren, III maenden.

Christus passus est sub Tiberio imperatore, imperii Tiberii anno 18, anno aetatis Christi XXXIII jaren, III maenden opden XXV martii.

Petrus apostolus pontifex Romae creatus anno a Christo nato 45 den 18 januarii, Claudio imperatore.

Colonia ad Rhenum is getimmert ab Agrippa, Herodis Agrippae, coninck van Jerusalems soon, anno a Christo nato 75.

Anno a Christo Passo XLII den 8 september wert Jerusalem gewonnen en gedestruert, imperii Vespasiani anno 2.

¹ Hieronder staat een stempel LETTERK, het ex libris van de Maatschappij van Nederlandse Letterkunde. Zie APPENDIX ????: *Beschrijving van het handschrift*.

² Hierna 'folio' doorgehaald.

³ Hieronder later in potlood 'blz 57'. Op pagina 57 begint Van Ingen met een nieuw stapeltje katernen. Dat nummerde hij 1, 2, 3, &cetera, maar later haalde hij dit nummer door en kreeg de pagina een nieuw nummer: 57, 58, 59, enzovoorts. De zeven onbeschreven bladzijden van het zevende katern (zie APPENDIX ????: *Beschrijving van het handschrift*) gaf hij toen ook een nummer, namelijk 50-56.

⁴ De 's' is in andere inkt toegevoegd.

 Uijt een caert vanden stadt Utrecht can men sijen ende leesen, dat den 18e bisschop van Utrecht is geweest Aufridus, die de abdije in Hoochhorst opden berch bij Amersfoort (nu genaempt Heijlige Berch) heeft gefundeert. Hij is gestorven anno 1009 ende aldaer begraven.

-O-O-O-O-O-O-

Uut oude manu-scripta⁵

Anno 1006 is getimmert het Capelleken opden H. Berch ter eer van Ons L. Vrouwe.

Aufridus, episcopus Trajectensis, tempore suo transtulit aliquantos monachos ex conventu Gladbach in Montem Sanctorum, monasterium Sanctae Mariae prope Amersfordiam, quod ipse construxit, quare ipse ibidem habitum sanctae religionis suscepit, vitam 43 suam ibidem secundum regulam divi Benedicti finivit anno Domini 1009.

Bernulphus, pastor tot Oosterbeeck, worde bijden keijser⁶ Henrick van Beijeren gestelt anno 1015 de 20e bisschop van Utrecht. Hij fundeerde twee collegiale kercken, d'eene in d'eere van St Peter ende d'ander van St Jan Baptist. 't Convent, bij St Aufrijd op H. Berch gesticht ende aldaer begraven, heeft Bernulphus binnen Utrecht gebrocht. Hij is 27 jaren bisschop⁷ geweest ende leijdt in St Peters kercke tUtrecht begraven.

Anno 1657 is sijn sepulture geopent ende zijn gebeenten opt choor inden selve kercke in een grafstede gebracht.

<C> Oude geschiedenissen in Amersfoort⁸

Anno 1248 den XV Septembris heeft Otto de derde, bisschop van Utrecht, gewijdt het outaer in St Joris kercke.⁹

Anno 1259 op St Odulphi dach heeft Henricus, bisschop tot Utrecht, gegeven aen Amersfoort jurisdictie ende stadsrecht.

Anno 1298¹⁰ heeft Wilhelmus, bisschop t'Utrecht, gegeven aen Amersfoort een stadsrecht als die van Utrecht ende dat propter fidelitatis obsequia, soo d'Latijnse brief is lujdende.

⁵ Dit 'opschrift' staat in de linkermarge.

⁶ In het woord 'keijser' zijn correcties aangebracht.

⁷ EMENDATIE: het handschrift heeft 'bizschop'. De 'z' staat aan het einde van een regel, na geknoei in een 's'.

⁸ Dit opschrift staat deels buiten/boven de schrijfspiegel.

⁹ Matthaeus 1693 204 heeft een uitgebreidere tekst, deels cursief: 25. *die Septembr.* Sic Codex quo usus sum. In veteri Chronico Agnetensi bis occurrit diserte, 15 Septembris : Anno 1248. *Den XV. Septembris heeft Otto de III bisschop van Utrecht gewydt het Outaer in St. Ioris Kercke.* Item: *St. Ioris Kercke soude men mogen oordelen getimmert te sijn ontrent den jare 1248, dewijl men bevint dat Otto de III Bisschop van Utrecht het hooge Outair in St. Ioris Kercke in den selven jaren den 15. Septembris gewijdt heeft, & mox : So geseyt, en geloofd wordt so is het eerste kerckjen, als Amersfoort noch geen Stadt en was, geweest t' H. Geest kerckjen aen de Langestraet bij de plaets, nu de Vischmarckt.* Locus jam, ut dixi supra, divino cultui destinatus, etiam cum nondum urbs, sed simpliciter divino cultui. Nam quin seculo XII nulla adhuc ibi baptismalis ecclesia, aut cui jus sepulturae, de eo etiam non dubito. Vid sup ad cap I.

¹⁰ De '2' in het jaartal is uitgelopen.

Anno 1269 heeft Otto, graeff van Gelre, de stadt Amersfoort met verdrach ingenomen, omdat sij heijmelick verstant hielde metten¹¹ Kennemers, nae dat door stormtuych de muijren waren verswact.

Den 3en meij 1411 hebben de Geldersen met toedoen van eenige gebannen¹² borgers van Amersfoort int aftereijnd, geheeten de Camp, ingevallen ende van daer op de oude graft ingedrongen, om voort met ledere over de vesten te climmen. Doch dit misluckende, staecken over de 20 borgerhuijsen aen brand, mede slepende soo veel buijts als sij konden.

Anno 1427 belegerde de heer van Leliendam, maerschalck van hartoch Philips van Bourgoengien, Amersfoort, die even te voren <D> Bunschoten had overheert om alsoo de Stichtse vande Zuiderzee aff te sluijten. Dese stadt wierdt door de Picarden, die het meeste deel van't leger maeckten, vreeselick aengetast, soo dat hartoch Philips, in sijner soldaten ampt tredende, selfs inden graften sprongh ende de sijne mannelick voor-gingh. 'tHad doen mette stadt gedaen geweest, soo nijet de vrouwen de mans hadden bij gestaen ende met water ende heete kalck van boven neder te gieten de furie vanden stormers hadden gebroocken. Tot een teecken van dese grote victorie heeft men in St Joris kercke doen ophangen de vaendelen, welcke den viandt ontweldicht waren, waerover die van Amersfoort hare dancbaerheijdt op Alderheijligen¹³ met een jaericxe ommegangh plachten te bewijzen.¹⁴

Anno 1484 den XI februarij, de graften door 'tjts toeleggende, nam Maximiliaen Amersfoort in.

Anno 1493 had Wiltenhorst een aenslach op Amersfoort; dan misluckte, achterlatende de ledere, die algereets aenden muijren waren gerecht.

<E> Anno 1498 geduijrende de belegeringe vanden Geldersen voor Amersfoort ontstond een heftigen brand, die over de 300 huijsen neffens 30 brouwerijen ende 'tMinderbroeders clooster t'eenemael vernielde. Op welcke tijdt de Geldersen haer tot stormen bereijden. Doch de mans gaven aenden vrouwen last om den brandt te lesschen ende weerden sich ondertusschen d'mans soo dapper, dat de Gelderschen met schande ende schade mosten affwijcken.

Anno 1543¹⁵ wert Amersfoort door Marten van Rossum ingenomen. Men seijdt dat Rossum alsdan uijtte stadt Amersfoort gehaelt heeft tachtig duijsent rijders, 'tstuck 24 stuivers, waeronder mede begrepen waren de ringhen vanden burghers, behalven andere soo geheijlichde als wereltsche kleijnodien.

Dit is mij behandicht bijden E. mr.
Warner van Bronchorst, schepen.
Anno 1655 8 Januarij.

<1> **Cort verhael van seeckere geschiedenissen en memorien, getogen uut een oude geschreven cronijcxken des convents van St Agnetha binnen Amersfoordt**¹⁶

¹¹ EMENDATIE: het handschrift heeft 'mette'.

¹² Dit woord is superscript toegevoegd, met verwijstekens.

¹³ In de linkermarge staat een inkt streep, als een *nota bene*-teken?

¹⁴ Deze alinea is met kleine spellingsverschillen overgenomen in Matthaeus 1693 282-283.

¹⁵ In de linkermarge staat in potlood 'zie fol. 100'.

¹⁶ Boven de 'titel' staat een kruisje.

Inden jare Ons Liefs Heeren Jesu Christi een duijssent driehondert tachtich,¹⁷ onder den paus Urbanus de VI, als Guido bisschop tot Utrecht was, ende een groot scisma ofte tweedracht was inde Heilige Kercke, soo heeft Godt den Heer verweckt twee grote lichten inde stad van Deventer,¹⁸ die hoewel sij een corte tijd schenen verborgen te weezen, sij hebben soo nochtans gelicht in haerder tijd ende naemaels, overmits haer naevolgers, dat alle die vergaderinge van mannen ende joncfrouwen hier in Nederland daervan gesproken zijn ende die reformatie van mennigerleij oorden oorspronckelick daer van voortcommen. Deeze twee lichten zijn geweest mr Gerrit de Groot¹⁹ ende heer Florens, vicaris tot Deventer in St Lebuinus kercke, die overmits haer <2> deuchdelick

leven ende exempelen de menschen getogen hebben vande ijdelheijd der werelt ende een leven van poenitentien aen te nemen, op dat sij Christo ende zijnen heijligen medeformich mochten werden. Wat vrucht van hun ende haren naecommelingen door d'hulpe ende gratie Goodts²⁰ gecommen is, tuijgen noch die cloosters ende vergaderingen van mannen ende jonckvrouwen in alle deese landen. Want daer te voren en waren hier nijet veel vergaderingen, ende die daer waren, waren alsoo verslapt ende vercoelt, datter nijet een en was, die een siel mocht bewaren ende salich helpen maken, uutgenomen de cartuijsers.

In deesen tijden zijn daer veel tot Amersfoort geweest van menigerleij staet, jonck ende oudt, die sich bekeerden tot Godt, soo wel joncvrouwen als weduwen,²¹ begerende de werelt met haer wellusten ende genoechten te verlaten ende alleen Godt ootmoedelick ende innichglick te dienen. Oock sijn daer sommige mannen geweest in <3> weerlick habijt, die den Geest Goodts ende liefde hebbende, naerstich en vuyrich waren om de salicheijd der zijelen.

Van welcke getal hebben sondeling geweest Rutger van Doem, Johan Uijtenhaghe, Gerit de Wilde ende Steven Louwe. Dese sonden inden jare 1397²² getrouwe boden tot heer Florens, pater der vergaderinge der broeders to Deventer, veelre goetwilliger menschen aenwijser en trooster, bij wijens leringe zij goodtsdienstlick gebracht waren tot een ander leven te leijden, ende versochten doorde voors. boden, dat hij sich om de minne Goodts ende veelre sielen salicheijd ende om verlichtinge en vermeerderinge der H. Kercke geweerdigen wilde te seijnden sommige verstandige, ijverige mannen, bij welcker raedt ende aenwijsinge en hulpe sij vercrijgen mochten tot Amersfoort een vergaderinge van priesteren en clercken, gelijkx tot Deventer was. Dat die goedertieren vader heer Florens geern aennam.²³ Want in den selven jare soo heeft hij drie clercken gesonden, die eerlick ende deuchdsaem waren, met namen <4>²⁴ Joannes van Lemego, Andreas van Attendoorn ende Nicolaes van Erpel, die met haren medehulpers binnen drie jaren after²⁵ Ste Peters Gasthuijs een fratres huijs met swaren arbeide hebben opgerecht. Inden jare 1397²⁶ zijn Joannes ende Andreas priesters geworden. Inden selven jare is Andreas gestorven aende peste omtrent St Alexius dach.²⁷

Inden naevolgenden jare van 1398 is Nicolaus priester geworden om heer Jan van Lemego hulp en bijstand te doen. Deese Nicolaus is naemaels met heer Willem

¹⁷ In de linkermarge staat '1380'.

¹⁸ In de linkermarge staat 'begin vanden fratres binnen Amersfoort'.

¹⁹ In de indermarge staat 'namen der voors. fratres'.

²⁰ In de rechtermarge staat 'vrucht der fratres'.

²¹ In de rechtermarge staat 'begin van een goet leven van veel menschen'.

²² In de linkermarge staat '1397. borgers tot Amersfoort versoeck van goede leraers'. 'borgers tot Amersfoort' onderstreept.

²³ In de linkermarge staat 'compste van devote geleerde mannen'.

²⁴ Potloodstreep links boven.

²⁵ In de rechtermarge staat 'frater huijs after St Peters gasthuijs'.

²⁶ Potloodstreep links.

²⁷ Mattheus 1693 162 is korter en noemt als jaartal 1395; in enkele namen staan leesfouten.

Henrickx vanden ordre der tercianen geworden en hij is gestorven inden jare 1401 op St Theodorus dach.

Anno 1397 voors. is heer Willem Henrickx voornoemt, geboren zijnde van eerlicke ouders tot Amersfoort, een geleerd man ende van goeden leven,²⁸ geworden de eerste pater der voors. nijeuwe vergaderinge after dat nijeuwe gasthuijs²⁹ van St Peters. Hij was oock een biechtvader der devote susteren Opder Visscherije buijten de muijren vande dselve stadt, want de buijtenmuijren <5> doen noch nijet opgerecht en waren, nochtans wast onder de vrijheijd der voorseijder stadt. Oock soo en waren sij dijer tijd nijet genoempt susteren van St Agnieten huijs, want sij noch geen gewijde cappel en hadden, maer men noempde hun de susteren opden Glashorst.³⁰

In't eijnde des jaers 1397 soo heeft heer Willem die sorge der susteren naerstelicken bevolen heer Johan van Lemigo, opdat alsoo een ijegelick vlijtiger soude weesen dijen hun bevolen waer. Oock waren sij beijde vicarii inde stadt Amersfoort, te weeten heer Jan van Lemigo vicarius op St. Nicolaes aultair in St Joris kercke ende heer Willem op St Peters aultair in 't gasthuijs. Als sij aldus te samen woonden in eenen huijse after't voors. gasthuijs, soo heeft een ijgelick sorchvuldich geweest in 't gunt hun bevolen was, d'eene voor zijne broeders ende d'ander voor sijne susteren, metten dienst haerder vicarijen.³¹

Des jaers daernae³² begon die pestilencie seer swaerlick te regneren tot Deventer, soo dat heer Florens besorcht was, dat soo sijn broeders alle bij malcander bleven, datter soo veel ende sodanige personen mochten sterven, <6> dat haer staet ende huijs groot perikel soude lijden. Om dijer saecke nam hij sommige broeders met hem ende reijdsde naer Amersfoord tot de nijeuwe vergaderinge der fratres. Maer want die huijsinge enge was, soo woonden haerder drie ofte vier in eene camer ende heer Florens had eenen frater bij hem in sijne kamer voor een mede geselle, te weeten heer Willem Klinckaert. Deese³³ is d'eerste ende begin geweest der regulieren, die klinckarden genoempt sijn. Ende inden selven jare reijdsden sij wederom tot Deventer.³⁴

²⁸ In de rechtermarge staat 'eerste pater vanden fratres ende biechtvader St Agnieten'. Matthaeus 1693 162 voegde toe: & postea Antistes totius ordinis tertiae Regulae D. Francisci (in de Agneskroniek staat dat pas bij 1399 vermeld).

²⁹ 'gasthuijs' heeft een eigenaardige 'g', vermoedelijk een hoofdletter.

³⁰ In de linkermarge 'St Agnieten'. Later met blauw potlood onderstreept. Matthaeus 1693 162 Hij voegde echter daarna in: & postea Antistes totius ordinis tertiae Regulae D. Francisci; het aannemen van de derde regel wordt in Kemperink 29 pas bij 1399 vermeld.

³¹ Matthaeus 1693 162: Eodem anno [1397] D. Johannes de Lemego vir angelicae vitae [Matthaeus voegde later nog in: creatus] Curatus est pater sororum Agnetensium. Qui & postea praesuit Agathensibus. [Met praesuit zal praefuit bedoeld zijn.]

³² In de linkermarge staat 'peste tot Deventer'.

³³ In de linkermarge staat een potloodstreep.

³⁴ Matthaeus 1693 163-164 heeft een andere tekst, deels cursief: [anno 1398] Dum pestis grassaretur Daventriae venit cum aliquot discipulis Amorfortiam. Scribit Thomas Kempisus, quod cum Florentius esset Amorfortiae ab incolis civitatis & majoribus illius loci satis reverenter sit susceptus, & pia devotione visitatus. Cum etiam quidam honesti viri ad audiendam vocem sermonis ejus venerunt ad prandendum cum eo & fratribus suis, cupientes familiaritatis ejus habere gratiam, & exemplis & doctrinis informari. Quos benigne trantans & pro eorum statu salubriter exhortans post auditionem verbi Dei cum gratiarum actione singuli in domum suam sunt reversi. Illis autem abscedentibus mox brevem admonitionem habuit: *Periculosum est magnatibus & secularibus loqui & conjungi. Non expedit divitibus blandiri, nec arctiora convenit eis dicere. Ideo oportet, ut homo caute praevideat, quid talibus loquatur, ne scandalizentur in aliquo verbo levi, vel actu indecenti. Habent enim oculos super nos apertos ad considerandum gestus nostros propter bona quae audiunt de nobis. Stemus ergo super custodiam nostram, & demus bonum exemplum aliis, qui nos visitant & requirunt, qui tantum exteriora vident, & secundum haec de interioribus judicant. Quamvis in omnibus perfecti non simus, tamen praevendum est, ne malum exemplum & occasionem scandalii demus infirmis. Sed isti nimis benevoli sunt nobis, & hoc forte non expedit nobis. Melius est igitur ad locum pristinum redire citius, quia multi ibidem minus curant de nobis, & quidam derident nos, & obloquuntur. Quod valde proficuum est, & ad Deum magis redire compellit.* Haec ille.

Nadien dvoors. fratres binnen Amersfoort haer huijs volmaeckt hadden, hebben heer Willem Henrickx, pater Johannes van Lemego ende Nicolaes van Erpel geleijdt een vast fundament eens geestelicken timmers, van dat sij alle eigendom³⁵ tijclicker haven versmiden, maer dat sij alle roerende ende onroerende goederen en renten, wijen dselve gegeven ofte bij wijen die gecoft waren, gemeen soudén zijn, ende die van hun scheijde, geen recht daeraen hebben soude ende alsoo begonnen sij bijder hulpe Goodts voort te gaen in deuchden, in goede geruchte ende in getal der personen. <7>³⁶ Want in den selven jare namen sij wat personen aen uijt d'schole van Amersfoort ende oock sommige goetwillige leecken. Aldus wijeschen sij altyts in getal ende verdiensten. Sij en waren nijet all te sorchvuldich om tijclick goet, noch van eeten, drincken, noch cledinge, maer sij sochten meer dat rijcke Goodts ende zijn rechtveerdicheijdt met alder oodtmoedt en gehoorsaemheijdt.

Omtrent Paeschen des jaers 1399³⁷ zijn vergadert geweest binnen Amersfoort heer Willem Henrickx to Amersfoort, heer Wermbold to Utrecht,³⁸ heer Gijsbert to Amsterdam, heer Hugo to Haerlem, heer Pauwels to Medenblick, heer Harman ter Goude ende sommige andere paters ende hebben goet gevonden, dat dese voorn. fratres binnen Amersfoort soudén aennemen 'tleven van St Franciscus die derde regel, ende is geconfermeert vanden paus Nicolaus 4tus. Oock hebben sij aengenomen sommige statuijten vanden paus Bonifacius IX³⁹ geconfermeert, dat sij oock met professie der regulen oock mede loven mochten⁴⁰ voor dat aulthair haer reijnicheijdt.⁴¹ Ende alsulcx is in dit jaer die oorde <8> van poenitentie nae die derde regule van St Franciscus inden bisdom van Utrecht ter eeren Goodts ende salicheijdt der sielen eerst begonnen. Heer Willem Henrickx van Amersfoort is een generael minister derselver orden gecoren.⁴² Heer Johan van Lemego is ten eijnde toe gebleven in sijn eerste roepinghe.⁴³

Naerdien⁴⁴ sij aldus voortgingen in deuchden ende aenneminghe der personen soo en mocht de cleijnicheijdt des huijs nijet meer personen toelaten, d'wile twee en twee in een kamer woonden ende sij geen gasten ofte geestelike personen eerlick condén ontfangen en logeren ende geen plaetse meer daer bij condén krijgen. Soo is uut de schinckinge Goodts onversijens gecomen Wolter Vlowijck,⁴⁵ die heeft hun gegeven sijn kamp landts inden Hage, die noch leijdt after Monickendam. Oock heeft Harman Snijder willichlick sijn dienst geboden om een klooster to timmeren opden voorseijden kamp, 'twelck begonnen is anno 1403 des Heijligen Cruijs avont exaltationis, ter eeren Goodts, sijne gebenedijde Moeder ende St Andries des heijligen⁴⁶ <9> apostels, ende is genaempt St Andries kamp.⁴⁷ Anno 1405⁴⁸ is het volmaeckt ende het

³⁵ In afwijking van alle andere plaatsen wordt de lange 'ij' hier als dubbele 'i' (ii) gespeld.

³⁶ In de linkermarge staat '1398'.

³⁷ In de linkermarge staat '1399'.

³⁸ In de linkermarge staat 'regel vande fratres'. Rechts staat een potloodkrabbel.

³⁹ IVus gecorrigeerd.

⁴⁰ 'loven mochten' onderstreept.

⁴¹ In de linkermarge staat 'belofte doen haerder reijnicheijt'.

⁴² Naast deze alinea een potloodstreep in linkermarge.

⁴³ Mattheus 1693 163 is veel korter over het aannemen van de derde regel en dateert deze op 1398. Hij geeft op p. 229 nog een extra tekst: Et hactenus Antoninus. Amorfortii autem, de quibus Auctor, paulo strictioris vitae, iisdem etiam vobis, quae monachi vulgo faciunt, castitatis, obedientiae, & paupertatis obstricti, ut Auctor indicat non obscure, & ex Chronicis Amorfortiis Agnetensi & Agathensi, quae Ms. habeo, satis patet.

⁴⁴ In de linkermarge staan drie streepjes, in inkt.

⁴⁵ In de rechtermarge staat '1403. begin van St Andries clooster aen deese stadtsmuijren'.

⁴⁶ Potloodkrabbel in linkermarge.

⁴⁷ Rechts boven staan twee kruisjes (xx).

⁴⁸ In de linkermarge is het onderstreepte '1405' nogmaals neergepend.

huijs after St Peters gasthuijs overgevuert tot St Andrieskamp, uutgenomen alleen heer Jan van Lemego, die dat huijs ophielt ende bleeff daerin sijn leven lanck.⁴⁹

Heer Willem Henrickx, generael minister voorn., is overleden des daechs nae meijdach anno 1414 ende 'sjaers daer te voren was gestorven heer Wermbold, pater van St Cecilia to Utrecht. Deese twee waren doen ter tijd gereeckent, soo bij geestelijck als weerlijck, voor twee colommen ende voorgangers aller tertianen. Want in haer tijd worde die oorden in groter weerdicheijde gehouden, maer nae haerder dood is haer capittel seer verstroyt ende te nijet gegaen ende sijn nae haer doot veel mannen en joncfere van deesen capittel affgetreden ende zijn gegaen aen St Augustinus oorden.⁵⁰ Hierom⁵¹ hebben de broeders van St Andries Camp twee vanden haren gesonden tot Wijndesim, biddende datse hun aennemen wilden onder haer capittel ende regel, 'twelck hun vergunt is op St Barnardus avont anno 1416.⁵² <10>

Inden navolgenden jare⁵³ is mr. Henric Camerman, canonick to Deventer, gecomen tot Amersfoort, sijnre geboortestad,⁵⁴ om sich te versoecken als hij jaerlix plach te doen ende vernemende dat den raedt ende borgerije hem moeilijck waren om ancxe haerder vianden, soo heeft hij zijn vaderlicke erve inde Birket gegeven aende broeders van St Andries Kamp voor een jaerlicxe rente, sijn leven lanck. In twee naevolgende jaren soo is 'tvoors. erve bequaem geweest voor een convent. Ende in den jare 1420⁵⁵ sijn d'reguliers van St Augustinus regel, die te voren waren tercianen van St Franciscus, overgevaren van St Andries Camp in Ste Marienhoff inden Birket met 'tgeene sij hadden, ende namen oock mede dat gebeente haers goedertieren vaders, heer Willem, ende der andere.⁵⁶

Nadien dat dit aldus geschied was, soo bleeff heer Johan van Lemego after dat gasthuijs langer dan seshijen jaren, <11> totdat hij sterff, die susteren der conventen goedertierlick regierende, leerende ende dat weerde Heijlige Sacrament hen gevende.⁵⁷

Nae doode van heer Johan van Lemego alse 1421⁵⁸ hebben die paters van Deventer, van Swolle ende van Hulsbergen vergaderinge gemaect om 't fraterhuijs te

⁴⁹ Matthaeus 1693 229 zegt het anders: Campi Andreae. Monasterium est Amisfurti D. Andreae sacrum. Fundatio ejus vetus. Coeptum anno 1403. Perfectum Ann. 1405. Matthaeus 1693 165 meldt nog: Eodem anno [1405] Poenitentiarii tertiae Regulae Campi Andreae ab episcopo Frederico sunt confirmati, & a Capitulo Amorfortio admissi, quando & episcopus Amorfortiis hoc anno libertatem a vectigalibus per Ducem [bedoeld zal zijn Ducem] injunctis concedit.

⁵⁰ Tussen deze twee items staat in de rechtermarge een kruis (+). Naast de alinea staat rechts een potloodstreep.

⁵¹ In de linkermarge staat '1416'.

⁵² Matthaeus 1693 166 zegt het anders: Eodem hoc anno [1415] in vigilia S. Laurentii sollicitante magistratu Poenitentiarii Campi S. Andreae per Fredericum episcopum facti sunt Canonici Regulares. Et qui defecerant in ordine Poenitentiarii viri sancti cupiebant etiam Andreani regulam auctenticam, & Praesides, qui in necessitatibus eis possent opitulari. Anno 1416 in praecedente Divi Bernardi in Campo D. Andreae quatuor professi sunt regulam D. Augustini & religionem Windesemensis, atque investi sunt.

⁵³ In de rechtermarge staat '1417'.

⁵⁴ In de rechtermarge staat 'Mr. Henrick Camerman, canonick to Deventer, geeft aenden fratres sijn erve inde Birckt'.

⁵⁵ In de rechtermarge staat '1420 St. Andries convent getransporteert inden Birckt'.

⁵⁶ Matthaeus 1693 167 zegt het anders: Anno eodem [1417] instabant Consules Amorfortii precibus apud fratres Campi S. Andreae, ut propter periculum hostium, qui civitatem se obsessuros minitabantur alium locum habitandi eligerent. Offerebant illis locum in suburbano solitarium, aut Sacellum S. Johannis, ubi clerici translati ex domo retro nosocomium D. Petri degebant. Sed quia Magister Henricus Caerman Amorfortius Canonicus Daventriensis praedium suum in Birta illis praesentabat ea lege, ut in die Parasceves Amorfortiae perpetuis temporibus distribuerent octo uncias argenti, eam conditionem receperunt. Op p. 169 vervolgt hij: Hoc anno [1420] fratres Campi S. Andreae numero 21 translati sunt in Birtam.

⁵⁷ Matthaeus 1693 162 voegde toe: Sepultus est anno 1421 apud divum Georgium ante aram D. Nicolai, ubi Vicarius erat.

⁵⁸ In de linkermarge staat '1421'.

doen waernemen ende is bevolen heer Rutger, pater van St Jeronimusberge binnen Hattem,⁵⁹ die heer Gerrit van Hemert daerinne gesonden heeft inden jare 1422 nae St Egidius dach. Die vermits het huijs after St Peters gasthuijs cleijn ende daer meer nijet aen te krijen en was ende oock onvrij was inden hoff door een wijnd-moelen daer bij gelegen, soo heeft hij bij raide der paters ende sijne broeders voorgenomen over te varen ende sijn woninge te nemen tot St Johans cappel opden Camp. Ende nadien hij oorlof ende consent had vanden geenen die beveel van dselve capel hadden, soo ist geschied ende sijn <12> die fratres overgevaren met all dat sij hadden tot dvoorseejde capelle inden jare 1444⁶⁰ op St Vijtsdach, ende aldus sijn sij geworden ende genaempt St Johans broeders opten Camp. Heer Gerrit heeft daer loflick en deuchdelick geregieert XXXI jaren lanck ende seven maenden ende is gestorven ende inde kercke begraven op Onser Lieve Vrouwen avont in den jare Ons Heeren 1453.⁶¹

-O-O-O-O-O-O-

*Begin van Ste Agnieten convent*⁶²

Door dpredicaten en vermaningen vanden voorgenoemde deuchdelicke mannen ende namelick mr. Gerrit de Groot ende heer Florens ende oock bij hulp en raed van sommige andere goede mannen ende ijjnige joncfere en weduwen, soo is tconvent van St Agnieten begonnen omtrent doen men schreef 1380 door sommige arme personen ende meest joncfrouwen en weduwen,⁶³ die neerstelick sochten ruste haers harten ende salichejd haerder sielen, die oock de werelt met haer genoechte begeerden te laten <13> ende een leven van poenitentie aen te nemen ende voort te gaen in deuchden.⁶⁴

Deese personen hebben hun eerst nedergeslagen bij de stadsmuijr, op den steede die int gemeijn genaempt was Opde Visscherij ofte Glashorst, daer sij eerst met malcanderen woonende, begonnen te leven in grooter armoede, alsoo dat de noot hun daertoe bracht, datse van huijs tot huijs mosten ootmoedelick eenige jaren gaen bidden haer broot, tot dat bij roepinge Goodts quam een eerbare persoon, genaempt Mechtelt Karmans, van eerbare ouders en rijck van tijtlicke goederen, die haer groote armoede

⁵⁹ In de linkermarge staat 'Eenige fratres begeven hun in St Jans cappel opde Camp alhier'.

⁶⁰ In de rechtermarge staat nogmaals het jaartal '1444'.

⁶¹ Matthaeus 1693 165 schrijft het anders: Quatuor patres inde Amorfortiam mitterentur, scilicet Gerardus Hemen secundus pater fratrum, ... [In werkelijkheid was Gerrit van Hemert de *derde* prior van Sint-Pieter/Sint-Jan.] Op p. 169 vervolgt hij: Eodem anno [1422] D. Godefridus Hemert ex domo & congregatione montis S. Hieronymi Hulsbergani adjunctis sibi devotis presbyteris & clericis reparavit domum fratrum retro nosocomium, ibique vixit viginti duobus annis, & postea ob certas causas abjerunt habitatum juxta Sacellum Divi Johannis. Op p. 163 meldde hij de stichtingsdatum van de kapel: Eodem anno [1398] erectum est sacellum & fraternitas Divi Johannis Baptistae & Evangelistae. Op p. 172 voegt hij nog toe: Anno 1442 admissus est a Capitulo conventus D. Johannis.

⁶² In de rechtermarge staat het jaartal '1380'.

⁶³ In de linkermarge staat 'Dkerckelicke historie folio 118 vervaert van Geraerd de Groot'.

⁶⁴ Matthaeus 1693 219-220 heeft een deels andere tekst: *Guidone episcopo*: Rursum error hic nimis crassus. Legend. *Florentio*, ut mox: *habueratque facultatem ab episcopo Florentio &c.* Idem error in Chronico Agnetensis coenobii, quod scriptum olim Amorfortii facto initio ab Ann. 1380. *In loco dicto de Vischerie aut Glashorst.* Locus ad moenia: Chronicon jam dictum: *Dese personen hebben hun eerst ...* Verder is de Nederlandse tekst identiek, met kleine spellingsvarianten (alleen '&c' aan eind ontbreekt).

Op pp. 160-161 heeft hij de stichting korter weergegeven: Anno 1380 aliquot viduae & virgines in loco dicto de *Vischerie* aut *Glashorst* inceperunt vivere in omni paupertate. Mendicabant etiam ostiatim. Harum Confessarii erant Pastor Amorfordiensis D. Wilhelmus Henrici Amorfortius & D. Petrus presbyter vicarius. Sumebant in templo D. Georgii eucharistiam. Ex prioribus sororibus quinque sepeliebantur in templo S. Georgii. Postea coeperunt extruere sacellum in honorem Trinitatis, Divae virginis, Mathei Apostoli & Evangelistae, & Divae Agnetis Martyris & viriginis, idque ope D. Gerardi Bronchorst Canonici S. Salvatoris Trajectensis, heredum Hermanni Sinder [Snider], & praecipue Bertradis viduae Godefridi Regii. Zie ook Goudriaan 2000 57.

een weijnich verlicht heeft. Waeromme die olders en vrienden der voorn. susteren ende die schepenen en borgers gebeden ende geboden hebben den susteren, datse voortaan nijet meer soudē gaen bidden, maer datse eerlick en rustelick met arbeijde haerder handen haer broot soudē eeten. Tot meerder behulp hebben de borgermeijsters mit consent der borgers de voorn. susteren inden jare 1388 groote vrijcheijden en privilegien gegeven.⁶⁵ <14>

Voorts waren de voorseijde susteren doen ter tijd t'samen woonende in grooter armoede, simpelheijd en minne, staende onder d'sorge ende aenwijssinge des pastoors vanden kercke ofte eenes goeder vicarius, die van eersamen leven was,⁶⁶ ende sonderlingh heer Peter Vaec, dijen ootmoedelick haer sonden biechtende ende dat weerdige Heijlige Sacrament inder kerspel kercke metten anderen gelovigen menschen eerweedelicken ontfangende. Doen en hadden sij noch geen pater noch mater, maer alleen een Martha, bij wijens bescheijdenheijd ende disciplijn dat huijs geschicht worde.

Hiernaer hebben sij beginnen te timmeren d'cappel off bedehuijs inde eere der Heijliger Drijevuldicheijd, der glorioser joncferen Marien,⁶⁷ des h. apostels ende evangelist Matheus ende sonderlingh mede der saliger joncfer ende martelersche St Agneta, met sommige andere huijsen, bij hulpe ende bijstant van eenige eerweerdige personen als heer Gerrit van Bronchorst, canonick tot Utrecht in St Salvators kerck, ende d'erffgenamen Harman <15> Snijders, borger tot Amersfoort, ende alremeest Geertruijd, weduwe van za. ged. Gerrit Conincks, die een sonderlinge fundatrix des selven convents is geweest.

Deese capel is gewijedt anno 1397⁶⁸ ende is nae hondert jaren affgebroocken om haer cleijnicheijts wille ende daerbij op een ander stede een ander schoone nieuwe cappel getimmert van heer Gerrit van Helmond.⁶⁹

Die van 'tvoors. convent hebben gearbeijdt met neersticheijd om nu en dan aen te copen een huijsken en een hoofken, tot datse mettertijt alle de ruijmtē daer omtrent rustelick en vredelick besaten,⁷⁰ vander stadts graft af totter stadtsmuijren toe ende vander Poortstraet tot aende ander straet derselver stad. Dit is ten lesten met grooter vlijd volbracht inden jare 1499 op Ste. Gregorius dach, want doen coft het convent 'tbeste huijs vandien voor hondert postulaetse gulden.

Hijernaer hebben sij aengenomen den derden regel van St Franciscus van poenitentien, die van matiger strengicheijd is, inden jare 1399. <16> Een vierendeel jaers daerna⁷¹ heeft die eerweerdige heer in Christo Frederick van Blanckenheijm, bisschop to Utrecht,⁷² t'haerluijder beede gegeven een proeveljaer van besloten te sijn ende nae exspiratie van't jaer ende vermits sij bleven bij haer versoeck sijn sij bij auctoriteijt des voorseijden bishops ewelick besloten. Ende heeft 'tconvent gegeven den naem vanden Convente van St. Agnieten der beslotenre susteren der oorden van Poenitentien binnen Amersfoord ende heeft hij hun ende haer goet, datse doen hadden en krijgen mochten, genomen onder St. Martens ende des bishops van Utrechts bescherminge, alsoo dat het geestelicke goederen sullen heeten ende mede gebruijcken mogen de vrijheijd der Heijliger Kercke.

Daernaer heeft hij den susteren verclaert, in dat Xle jaer, hoedanich habijt sij hebben en dragen solden.⁷³

Ende heeft dselve bisschop int XXlle jaer den convente ende susteren veele gracieuse privilegien gegeven ende sonderlinge,⁷⁴ datse een rector off biechtvader

⁶⁵ Zie de vorige noot.

⁶⁶ In de rechtermarge staat 'Eerste biechtvader van St Agneta conventualen'.

⁶⁷ In de rechtermarge staat 'Eerste capel van St Agneta'.

⁶⁸ In de linkermarge staat '1397 is dcapel voltimmert en gewijedt'.

⁶⁹ Mattheus 1693 162 meldde slechts: Anno 1397 consecratum est sacellum Divae Agnetis.

⁷⁰ In de linkermarge staat 'vermeerderingh van tselve convent'.

⁷¹ In de rechtermarge staat '1399' onderstreept.

⁷² In de rechtermarge staat 'De conventualen worden besloten'.

⁷³ In de rechtermarge staat 'krijgen het habijt'.

mochten kiezen, die met hun ter kost gaen ende hun van hare sonden mochte absolveren.

Anno 1390 sijn d'susteren nijet sterker geweest <17> dan XVe,⁷⁵ daervan vijff gestorven sijn ende neffens haerluijder eerste mater Belia van Heusden,⁷⁶ daernae gestorven, begraven opden kerckhoff vanden parochie kercke van haer biechtvaders heer Peter Vaec ende heer Willem Henrickx, vermits sij doen noch geen kerchhof en hadden.

Men seijde dat mr. Gerrit de Groot soo uutnemende gracie hadde om het Woord Goods te prediken,⁷⁷ dat sodanigen menichte van menschen quam, datse de kercke nijet conde begripen,⁷⁸ sulcx datter veel menschen onder maeltijden in der kercken liepen ten sermoen, of ander nootdruftige saken schortensij op om sijn sermoen te horen. Hij dede somtijts twee off drie sermonen op eenen dach.

Hij worde seer groot geacht ende was van grooten verstand, wel geleert inder H. Schrift, inde geestelicke ende weerlicken rechten ende in veele andere consten, nochtans is hij gebleven bij dat fundament der oodmoedichen ende wanderde metten simpelen en oodmoedigen.⁷⁹ Hij was vrolick van aensicht, minlick in sijn toespraeck, oodmoedich in sijn habijt, sober van eeten, cloeck ende wijs van rade, <18> strengh tegen de gebreecken, vuijrich tot der deuchden, vlijdende ledicheijde, altijts wat goets doende, Godt altoos voor oogen hebbende, den weerlicken een goet exempel gevende, van sijn prediken geen tijdlick genoth soeckende.

Deesen is sijeck geworden ende heeft voorseijde dat heer Florens der susteren pater soude weesen, daer d'H. Geest in was rustende.⁸⁰ Ende hij is gestorven op St Barnardus dach anno 1384, olt XLIII jaren, begraven tot Deventer in ons L. Vrouwen kercke voor dat H. Sacrament.

Heer Floris, een devoot priester Godts ende vicarius van St Peteren aultair in St Lebuinus kercke tot Deventer, is geworden een warachtich discipel Christi.⁸¹ Want hij is voortgecommen als een bloem des camps, met een schamelen gesichte, met een grauwen tabbert, met een langh hoeijken verciert ende als d'lelie onder den doorn wasset ende geroert sijnde den roock van hem geeft, alsoo worde hij onder den bespotters blijder ende vrolicker.⁸² Hij heeft meer verkoren met sijn broeders te sijn verworpen, ongeacht ende <19> vanden weerlicken luijden als onsinigh geheten te worden, dan geërt en geacht te sijn.

Want doen hij op een tijd eens tot Amersfoort was met sommige sijnder broeders om der pestilentie wille, die doen tot Deventer regneerde, ende merckte dat die van Amersfoort hem toegedaen waren, soo ter saecke van Mr Gerrit de Groots praedicatie als uut danckaerheijt, dat hij hem daer eenige broeders gesonden hadde ende oock door de deuchdsame wanderinge ende stichtige leven der broeders, seijde hij tot sijn broeders:

'Ten dient hijer ons nijet langer te blijven, want deese eeren ons boven maten,⁸³ die simpel en oodmoedich in onsen staet behoren te weesen. Hierom is ons beter weder te keeren nae Deventer, want daer veel sijn, die op ons nijet en passen, dat ons seer

⁷⁴ In de rechtermarge staat 'Privilegien'.

⁷⁵ In de linkermarge staat '1390'.

⁷⁶ In de linkermarge staat 'eerste mater'.

⁷⁷ In de linkermarge staat 'gracie van prediken van mr. Gerrit de Groot'.

⁷⁸ Er is geknoeid in 'begripen'.

⁷⁹ In de linkermarge staat 'deuchden van mr. Gerrit de Groot'.

⁸⁰ In rechtermarge staat '1384 sterft mr. Gerrit de Groot'.

⁸¹ In de rechtermarge staat 'heer Florens Ite pater des convents'.

⁸² In de rechtermarge staat 'deuchden van heer Florens'.

⁸³ In de linkermarge staat 'ootmoedicheijde van heer Florens'.

vordelick en salich is, sonderlingh want sij ons belacchen ende bespotten. Dat dwingt ons weder te keeren tot Godt ende in Hem genoechte te soecken.'

Deese is met oodmoedicheijd ende metten H. Sacramente gesterckt inden Heere gerust inden <20> jare 1400 op Onser L. Vrouwen avont Annunciationis, oudt zijnde vijftich jaer.⁸⁴

Anno 1410 heeft Geertruijd, Gerrit de Conincx weduwe, deesen convente gegeven veel erfrenten en ander goet, daermen de capel mede solde biginnen, en oock datse een pater ofte een biechtvader bij hem souden mogen voeden, 'twelck sij hun gerichtelick heeft opgedragen.⁸⁵

Des jaers daernae was daer eenen Volckert Gijsberts, neve der voors. Geertruijd.⁸⁶ Dese seijde valschelick, dat heer Jan van Lemego ende die vanden convente vande voorn. Geertruijd ontfangen hadden te bewaren een besloten kiste, daerinne grote clenodijen van golt en silver waren, d'welcke kiste nochtans in haer uterste den voors. convente voor salicheijd haerder sijelen gegeven was met al 'tgeene daerin was, 'twelck boven ses golde rijngulden nijet en bedroech. Welcke saecke voor borgemeijster en raedt deser stadt is gecommen, die d'kiste met stadtssegel toeseigelden, tot dat het convent met Volckert vereenicht soude zijn. Dan aleer 'tselfe geschiede, heeft d'borgermeijster, met barmharticheijd totten convente beweecht sijnde, het voors. coffer ofte kiste, ter beede <21> vanden convente ter eenre ende Volckert met sijn vrienden ter ander sijde daer bij staende ende aensiende, 'tsegel afgebroocken ende d'kist doen openen. Ende daerinne is nijet anders gevonde dan het weijnich van weerde als voor verhaelt. Volckert, siende dat hij beschaemt was, seijde datter veel ponden gelts gevonden waren. Dit hoorde des borgermeijsters vader, die noch leefde, 't welck een wijs, ervaren man was, sprack: 'Was d'kiste in 't schependom besegelt ende is die nijet gerichtelick geopent, soo is mijn soon schuldich des doodts.'

Ten lesten is deese saecke gecommen voordien bisschop van Utrecht, heer Frederick van Blanckenheim, die terstont sandt nae deesen borgermeijster, heer Johan van Lemigo ende nae anderen. Als die vanden convente dit vernamen, waren seer begaen ende verveert ende sorchden datmen den borgermeijster solde onthoofden ende den pater mette mater inden kercker werpen. Maer door gebeth vanden susteren ende ondersoek der waerheijd soo is dit werck gerustelick nedergeleijdt ende dvoorn. Volckert heeft sijn schuld bekent, <22> vergiffenis versocht ende beteringe belooft.

Anno 1407 is dvergaderinge to Hulsbergen bij Hattem eerst begrepen van twee leecken,⁸⁷ alsoe Johan de Wit van Sonsbeeck ende Johan Baden van Goch, die aldaer gesonden zijn van heer Gerrit van Kalcher, eerste pater van 'tfraterhuijs to Swol, dat zij hun daer nederslaen solden in een gegel-camp, die hun daer toe gegeven was vanden olden Henrick Beuninck. Daerbij woonde een boer, die te seggen plach dat voor die tijd eer sij quamen, hij daer dickwils hadde gehoord een schelle, als off men metten H. Sacramente daer voorbij gegaen hadde.⁸⁸

Deese leecken sloegen daer een huijsken op ende begonnen dit werck in groter armoede, nochtans met dhulpe Goodts. Des daechs arbeijden zij trouwelicken ende des nachts weefden zij, ende als men eeten solde, gingen sij totter naebuijren huijs ende baden daer om scherbier om te drincken. Hierna worden hun noch een devote clerck gesonden, Gobilinus van Kempen genaempt.

⁸⁴ In de linkermarge staat 'hr. Florens sterft anno 1400'.

⁸⁵ In de rechtermarge staat '1410 gift aenden conventen'.

⁸⁶ In de rechtermarge staat '1411 quaestie door doode Geertruijd, Gerrit des Conincx weduwe'.

⁸⁷ In de rechtermarge staat '1407 begin vande vergaderinge van tklooster to Hulsbergen bij Hattem'.

⁸⁸ Mattheus 1693 229-230 heeft over 1407 dezelfde tekst, met kleine spellingsvarianten. Alleen mist hij 'Daer nae hebben sij een pater gekregen', dat kennelijk over het hoofd is gezien.

Daernae hebben sij een pater gecregen ende timmerden een convent, 'twelck genaempt worde St. Jeronimus berge.

<23>

Begin van Ste Agatha convent

Inden jare 1400 is Rutger Doems,⁸⁹ een eerlick borger van Amersfoort, beweecht geweest uut goeder menonge ende puerlick ter eeren Godts, zijnre gebenedijde Moeder ende der h. joffer St Agatha te geven zijn goet, huijs en haeff, die hij had leggen opte Spoeij, om daer een convent van joffrouwen te timmeren.

Ende daer nae begonnen sommige devote maechden daer met malcanderen een gemeen leven te leijden in armoede, liefde ende ootmoedicheijt. Ende sijn Elisabeth Sambrinch ende noch een suster, beide uut St Agnieten huijs, vanden paters gesonden in St Aechten huijs, om aldaer hun exempelen eenes geestelicken levens te geven, twelck geschied sijnde, ende een tijdlanck 'tselve volbracht hebbende, zijn sij wederom gekeert in St Agnieten huijs.

In den jare 1404 hebben deese susteren oock aengenomen den derden regel van St Franciscus van poenitentien ende op Meij avont 1414 sijn sij bij consent des bishops inden convente besloten.⁹⁰

<24>

Begin van St Barbara convent

Inden jare 1422 zijn dsusteren des convents tot Bunschoten gecommen binnen Amersfoort metterwoon bij St Agnieten convent, over de straet in 't zuijden, alwaer sij sommige huijskens oprichten ende eenige renten coften ende quamen dagelick in St Agnieten cappel om misse ende 't sermoen te horen ende hebben daernae een kercke getimmert genaempt St Barbara,⁹¹ gelijk haer convent oock genoempt is geweest.⁹²

Anno 1439 sijn in St Agnieten convent aande peste gestorven XXI susteren,⁹³ alsoo die sieckte inden selven jare tot Amersfoort seer regnierde.⁹⁴

⁸⁹ In de linkermarge staat '1400'.

⁹⁰ In deze alinea zijn de regels dichter op elkaar geschreven. Wellicht later toegevoegd. Matthaeus 1693 166 heeft een extra tekst: Anno 1415 septimo Idus Februarii admissus est a Capitulo Conventus S. Agathae & Agnetis, erantque ambo Conventus tunc temporis Poenitentiarum tertiae Regulae D. Francisci.

⁹¹ In de rechtermarge staat '1422' onderstreept.

⁹² Matthaeus 1693 230 heeft dezelfde tekst, met kleine spellingsvarianten. Op p. 169 is hij veel uitgebreider: Anno 1421 erant aliquot simplices sorores Bunschotii, quae ibi viverant sub Pastoris disciplina. Hae veniunt Amorfortiam ad Gerardum Scerprinck patrem Agnetensium, petuntque, ut velit earum esse Confessarius. Quod & fecit. Circa haec tempora receperunt tres Regulam S. Francisci. Ut has doceret missa est ex conventu Agnetensium Windelmodis Santbrinck, virgo pia & prudens, quae prima earum ministra effecta est.

Ann. 1422 circa Johannis Baptistae natalem sorores Bunschoticae migrant Amorfortiam. Emunt parvas aediculas & in summa paupertate vivunt. Accedunt Agnetenses, ut D. Gerardi Scerprinck collationem & missas audiant, atque ab eo eucharistiam accipiant. Deguntque sub regula D. Francisci annos ferme quinquaginta.

Anno 1423 admissus est a Capitulo conventus sororum Divae Barbarae.

Op p. 165 meldt hij verder dat uit het klooster te Hulsbergen priors naar Amersfoort kwamen: Quatuor patres inde Amorfortiam mitterentur, scilicet ... Johannes Rotterdamensis quartus pater Barbarissarum [in 1450].

Op p. 175 voegde hij nog toe: Anno 1470 ex Barbarissis XL numero professae sunt religionem Augustinianam. [Dit was overigens in 1469.]

⁹³ In de rechtermarge staat '1439 sterfte'.

⁹⁴ Matthaeus 1693 172 heeft een andere tekst met een schrijffout in de naam van prior Scherpink: Ann. 1439 Gerardus Scerprinck monachus Vredalensis Trajecti peste moritur, qui erat tertius pater & confessarius Agnetensium, primusque eis cohabitavit: Cadaver Trajecto ablatum ante summan aram apud Agnetenses sepultum.

Mirakel

Inden jare Ons Heeren 1444 geschiede inde stadt van Amersfoort een wonderlick mirakel.⁹⁵ Alsoe dat eenre eerbaer vroupersoon, genaempt Griet Albert Ghisen, die Godt ende sijne gebenedider Moeder trouwelicken diende, deese werde drie mael van Ons L. Vrouwe vermaent omtrent Kersmisse dat sij haestelick <25> soude gaen aen stadsgracht buijten de poort, daer 't water hard bevrozen was, om daer uut te trecken Ons L. Vrouwen beelde,⁹⁶ dat onder dat ijs was verborgen, 'twelck met de stroom nijet wech en dreeff, nochte oock nijet te gronde en ginck, maer in dat lopende water bleef stil ende onbeweechlick staen. Deese Griet vertelde dit haren heer off meister dijen sij diende,⁹⁷ om te horen wat hij haer riedt. Hij hieltet voor een ijdelen droom, belachte haer ende vermaendese, datse daer van swijgen soude. Nochtans doen sij derde werft vermaent was, en⁹⁸ dorste zij dat nijet langer vertrecken, maer sij stont wackerlick op ende met betrouwen ende innicheijd ginck sij derwaerts ende in dier stede, daermen water putte, daer vant sij tvorseijde Marienbeeld.⁹⁹ Sij brack dat ijs ende buijchde oodmoedelick haer knijen ende nam dat beeld met alder oodmoedicheijd uutten lopenden water ende brachtet t'huys, daer hem van verwonderden alle die daer omtrent woonden. Ende sij settet¹⁰⁰ in huys op een tresoir en ontstack een keersse, die sij daervoor sette brandende, <26> die wel drie mael langer brande alsoe gedaen soude hebben. Dit vertelde sij haer biechtvader. Die seijde dat sij het beeldt t'sijnen huijs soude brengen, gelijk sij dede op Kersavont, in welcken huijs oock des selven nachts ende des anderen daechs merckelicke mirakelen geschiedt. De biechtvader was genoempt broeder Jan van Schoonhoven, carmelijt.¹⁰¹ Deese biechtvader dit aenmerckende, nam dit beeld met eerwaardicheijd ende brachtet oodmoedelick in Ons L. Vrouwen kercke op St Stevens dach, op een saterdach, daer van naebij en van verre veel personen in pelgrimage sijn gecommen ende veel mirakelen geschiedt.

Inden voors. jare 1444 quam eene Geertgen Arents vander Nijkercken tot Amersfoort inden convente van St Agnieten om suster te worden ende blijven.¹⁰² Ende doe sij onderweegen was, dacht sij wat sij doen soude met dat cleijn, simpel beeldeken van Ons L. Vrouwe, 'twelck sij hadde onder haer andere cleinitten, die sij met haer bracht. Ende doe sij bijde Camperpoort quam, dacht zij dattet <27> schande was, dat sij sodanich beeldeken in tclooster soude brengen ende dsusteren laten sijen. Ende met onbedachticheijdt werp sij 'tselve beeldeken inde waterbeeck, daer het corts daer nae in gevonden worde. Want doen sij hoorde dveele groote mirakelen, die in Ons L. Vrouwen ofte St Joosten capel geschieden door een sodanigen beelde, die van sulcken forme ende maecksel was ende inde voors. stede gevonden, soo plach sij dat oodmoedelick te belijen, dattet 'tselve beelde was, 'twelck sij soo onberadelick ende onwijselick int water geworpenhadde.¹⁰³

⁹⁵ In de rechtermarge staat '1444 het vinden van Ons L. Vrouwenbeeldeken'.

⁹⁶ In de linkermarge staat 'Camp-poort'.

⁹⁷ 'heer ... diende' onderstreept. In de linkermarge staat 'Dese woonde int laeste huys aenden Camppoort ende was genaempt Jan Huberts de werwer'.

⁹⁸ EMENDATIE: het handschrift heeft 'ende', maar de zin vereist een tweede ontkenningspartikel.

⁹⁹ In de linkermarge staat 'Griet Albert Gijsen was geboren inde Duijst anno 1395 ende storff anno 1493, oudt 98 jaren'.

¹⁰⁰ EMENDATIE: het handschrift heeft 'settent', maar de zin vereist een enkelvoudige persoonsvorm.

¹⁰¹ 'De biechtvader... carmelijt' is er later ingevoegd. Wel is ze met dezelfde hand geschreven. Mogelijk heeft Van Ingen ze bij het kopiëren vergeten en later ingevoegd, mogelijk is ook, dat ze niet in de kroniek stond en een toevoegsel van Van Ingen is, dus uit een andere bron afkomstig..

¹⁰² In de rechtermarge staat 'verhael hoe het beeldeken int water gecomen was'.

¹⁰³ Matthaeus 1693 172-173 noemt bij 1444 eerst Geertje en dan pas Griet. Hij begint anders: Anno eodem [1442, onjuist] ut scribit Johannes Gallus Momardiensis, scribit & breviter Wilhelmus Heda Praepositus Arnhemensis, venit Gertrudis Arnoldi... Soms kleine verschillen in bewoording, zoals statua ipv cleyn simpel

In den jare 1445 openbaerde Ons L. Vrouwe aen suster Geertruijd Willems,¹⁰⁴ oude procuratrix vander voors. convente, als dat tot haerder eere, vermits veel pelgroms giften, offerhande ende devotien, men een hoogen schoonen toorn soude timmeren.¹⁰⁵

Brand

In den jare 1455 is tot Amersfoort <28> een groten brand geweest,¹⁰⁶ sonderlinge bij de Utrechtse poort, alsoo dat alle de huijsen inde Utrechtse straet zijn verbrand ende dit door het vuer, dat d'vianden daerin schoten, die d'stadt belegert hadden.¹⁰⁷

Nae een deel jaren is d'ander zijde vande stadt, alse de Camp, oock verbrand van haer selfs vuijrt tot groote schade van veel menschen.¹⁰⁸

Maer anno 1340 was d'geheele stad (uutgenomen eene straet) te samen verbrand opden Goedenvrijdach,¹⁰⁹ oock St Joris kercke, daer alleen dat H. Sacrament bleeff, dat opden Wittendonderdach geconsacreert was,¹¹⁰ 'twelck bleeff leggen opde knoop vande kelck, 'twelck een vuijrich devoot leeck-man, die met d'liefde van't huijs Godts onsteeken was, in groot perikel sijns levens haelde midden uijt den vuijre, dat het haar hem vanden hoofde brande. Hier om doetmen noch jaerlicx opde Octave van Paeschen een hoochtijds processie uut d'kercke in dijer gehoechnisse.¹¹¹ <29>

Oock holtmen daer noch een ander processie met den H. Sacramente op Alderheiligen avond off oock op een ander gelegen tijd in dancbaerheijd vanden victorien, die sij tegen den Pickaerden hadden in't jaer Ons Heeren 1427.¹¹²

Anno 1483¹¹³ is heer Henrick van Son, de vierde rector off pater van St Agatha, gestorven.¹¹⁴ Onder hem zijn die conventualen regularissen geworden, die te voren tertianen waren. Hij heeft de kerck, dat spinhuijs, den reventer en die keucken inden selven convente getimmerd.¹¹⁵

St Agnieten nieuwe kerck

beeldecken. Als ze het beeldje weggooit voegt M. toe: tam exiguum, quae infantis pedem vix aequaret. Over het vinden zegt M. niet 'corts daer nae', maar 'eodem anno'. Daarna geeft M. ipv 'In den jare ... mirackel' een andere inleiding: 'Inventio statuæ hoc modo facta esse prædicatur.' M. liet hier en daar kleine details weg. Hij voegde toe: 'Ut ex donariis exaëdificatum sit splendidum templum, atque turris altissima, atque aliquot prædia sint coempta.'

¹⁰⁴ In de linkermarge staat '1445 openbaringe om vant offergelt Ons L. Vrouwen toorn te timmeren'. In de rechtermarge staat (sterk afgesleten en wellicht afgesneden) '1445 openbaringe om Ons L. Vrouwen toorn te timmeren vant off'.

¹⁰⁵ Zie ook noot 103.

¹⁰⁶ In de linkermarge staat '1455 een grote brand'.

¹⁰⁷ Matthæus 1693 174 heeft een andere tekst: Hoc anno incendium magnum in nova civitate a Trajectensibus apud portam Trajectensem excitatum. Causa mali erat acceptio exulum Trajectensium. Episcopo veniente Trajectenses abscedunt.]

¹⁰⁸ In de rechtermarge staat 'brand'.

¹⁰⁹ In de rechtermarge staat '1340 te voren'.

¹¹⁰ In de rechtermarge staat 'van't H. Sacrament'.

¹¹¹ In de rechtermarge staat 'processie'. Matthæus 1693 214-215 heeft dezelfde tekst met kleine spellingsvarianten.

¹¹² In de linkermarge staat 'picarden'. Matthæus 1693 175 verwarde Agnieten- en Aagtenconventen over de insluiting van een weg; zie hiervoor de Aagtenkroniek onder 1459.

¹¹³ EMENDATIE: het handschrift heeft '1484'. Volgens het *Memoriale* fo 65v (zie bijlage 3) stierf Hendrik van Zon in 1483. Zie Kemperink 1956, noot 51.

¹¹⁴ EMENDATIE: het handschrift heeft 'geworden'. Hij was al in 1450 hun pater geworden. Zie vorige noot.

¹¹⁵ In de linkermarge staat '1484 timmert de pater St Agatha veele stucken aen'.

Anno 1487 op St Mathijsavont is den eersten steen geleijt vande nijeuwe kerck van St Agnieten door heer Gerrit van Helmond,¹¹⁶ broeder St Jans tAmersfoort ende rector en biechtvader van St Agnieten.¹¹⁷

Minrebroeders

Anno 1472 begonnen inde mej eerst die observanten binnen Amersfoort te woonen. Sij quamen eerst bij een devote weduwe, genaempt <30> Hanneken Valcken, daernae noode hun de pater van St Agatha, daernae gingen sij woonen in t fraterhuijs after het gasthuijs. Ten lesten quamen sij totter stede besijden t voors. gasthuijs ende timmerden een cleijn cloosterken met een capelleken. Maer anno 1494 nae Paeschen begonnen zij een schoone nijeuwe kercke te timmeren.¹¹⁸

Cel-susters

Bij nae inde selve tijd quamen van Amsterdam de cel susteren tot Amersfoort ende coften dat erff inden Hage op St Paulus bekeeringe anno 1479 ende hadden St. Augustinus regel ende wierden van de regulieren gevisiteert.¹¹⁹

Anno 1492 wijden zij dat fundament haerder capellen.¹²⁰

Nota: Naderhand is dit geweest tconvent van Marienhove, nu het nijeuwe weeshuijs.¹²¹

-O-O-O-O-O-O-

Oproer binnen Amersfoort

Inden jare 1469 op Amersfoorder kermisdach quamen de borgermeisters met haer dienders ende wilden een sware schattinge hebben vande conventen om nutticheijder <31> gemeenten, soo sij seijden. Als¹²² de paters met de susteren dit vernamen, hebben gesloten geensints te geven, daer quame van dattet wilde. D'borgermeisters dit weder vernemende sonden terstont haer booden en dienders, datse den borgers kundigen souden: Dat soo wij der conventen goederen off renten, sonderlingh der¹²³ susteren, begeerden te copen, die solden bij hun comen; sij soldent goeden coop krijgen ende vast maecken.¹²⁴ Dit hebben de dienders verkundicht ende all lacchende ende spottende riepen sij:

¹¹⁶ In de linkermarge staat '1487 nije kerck St Agnieten begonnen'.

¹¹⁷ In de rechtermarge staan een aantal letters 'a b c d e'.

¹¹⁸ In de rechtermarge staat '1472 compste vanden minrebroeders tAmersfoort'. Matthaeus 1693 175 voegde toe dat het minderbroeders waren, *Minoritae Observantes*. Hij schrijft *Anna Hanneken Valcken*. Hij laat soms details weg en voegt toe over het kloostertje achter St Pieter: Sed incendio absumitur post X annos. Ita ut anno 1494 multo excellentius et melius templum & coenobium extruxerint.

¹¹⁹ In de rechtermarge staat 'anno 1479 compste vanden celsusteren tot Amersfoort'.

Matthaeus 1693 176 meldt alleen: Anno 1482 Alexianae per Capitulum admissae. Op p. 322 voegt hij toe: *Alexianae*. Ab Alexio iis nomen, qui prima nupriarum [bedoeld zal zijn nuptiarum] nocte intactam reliquens conjugem profectus est peregre, & castam deinceps duxit vitam nuptias exosus. Hospinian, *de orig. monach. lib 3. cap. 13*. Op p. 181: Anno 1547 Cellitae cesserunt coenobium suum Birtanis, & migraverunt in ollam.

¹²⁰ In de rechtermarge staat '1492'.

¹²¹ Deze *nota* stond uiteraard niet in het Middelnederlandse origineel van Van Ingen. Hij voegt deze opmerking toe ter completering of explicatie.

¹²² Hierna 'dit' doorgehaald.

¹²³ Er is in de laatste letter geknoeid.

¹²⁴ In de linkermarge staat 'veijlinge vander conventen goederen tegen danck vanden paters ende susteren'.

‘Soo wije dije camp off dat goet der susteren wilde coopen, hij soude goede coop hebben ende een suijverlicke bagijn sall hij toe hebben.’

Als dit gerucht quam, soo vergaderden alle dije vrunden ende oock de vreemden,¹²⁵ die haer dochters, susteren of nichten en bekenden inde conventen hadden, die verscheijden goederen coften.

Dan soo haest het voordien bijschop David quam, daechde hij die alle te samen voor hem te comen, nam hun scherpelick deur ende verweet hun die stouticheijd, dat sij haer handen hadden geslagen aende geestelicheijd ende datse to samen waren <32> gevallen inde sententie des bans ende ten ware dat sijt wederom gaven, datse qualick gecoft hadden ende versoenden wederom metten convente, hij soldse tesamen bij name ten banne laten kundigen. Sij weder thuijs gecommen zijnde, sloegen ses glasen in St. Agnieten capel aen stucken.¹²⁶ D'bischop liet alle de copers inden ban doen.

Doen hadden die vander stadt geerne metten conventen geaccordeert, maer wilden nijet, alsoo d'conventen haer privelegien wilden holden.

Leeninge aender stadt

Anno 1493 sijn vander stadts weegen inde vier conventen gecommen twee borgermeisters, twee schepenen ende d'secretaris,¹²⁷ begerende met ondeckten hoofde pond geerweerdelick, dat ijder convent de stadt leenen wilde een pont groot om haer stadt daer mede te stercken tegen haer vianden. Ende nae vrije deliberatie vanden paters, om meerder quaet te schouwen, hebben sij elcx een pont groot dstad geschoncken.

Ballingen

Anno 1484¹²⁸ sijn deser stadts ballingen, die <33> over de vier jaren uut hadden geweest, gecommen op St. Vincentius dach,¹²⁹ des morgens ten twee uren, door hulpe sommiger jonckers ende anderen en sijn cloeckelicken inde stad gecommen om haer wederparthij te vangen, te slaen ende verdrijven,¹³⁰ d'eene parthije genaempt Houcx ende d'ander Cabeljaus,¹³¹ ende leeden doen d'conventen door d'heer van IJselsteijn ende sijn volck groote last door d'goederen, die in haer conventen vanden verdrevenen gevlucht waren.¹³²

St Agnieten convent

¹²⁵ In de linkermarge staat 'vrunden en vremden copen de goederen tegen danck als voren'.

¹²⁶ In de rechtermarge staat 'den bischop doetden copers inden ban'.

¹²⁷ In de rechtermarge staat '1493 leenen de 4 conventen aender stadt ijder een pont vlaems'.

¹²⁸ EMENDATIE: het handschrift heeft '1483'. Volgens Kemperink (1956, noot 53) is dit jaartal niet juist. Het zou 1484 moeten zijn.

¹²⁹ In de linkermarge staat '1483', onderstreept.

¹³⁰ In de linkermarge staat 'dstadt Amersfoord wordt ingenomen bijden ballingen'.

¹³¹ In de linkermarge staat 'hoecx en cabeljaus'.

¹³² Matthaeus 1693 322 heeft dezelfde tekst, maar voegt ervóór toe: *Profecti Amorfortia*. Etiam urbs haec eodem anno & capta & recepta inter civium proscriptiones & militarem tumultum non parum accepit damni. En erna: Meminit inter cetera & cum Amorfortiis de iis transigit idem cujus mentio hic Fredericus de Egmont Dominus de Yselsteyn. Hij heeft per abuis 1483 geschreven voor 1484.

Dit convent hadde weijnich incompst.¹³³ Sij waren anno 1493 sterck 48 susteren, hadden ijder jaerlickx naulicx te ontvangen drie golde rijns gulden, waren malcander getrouw in noodt ende sieckten, sij arbeijden naerstelick ende altijs een goet genoeghen.¹³⁴

Als den achtsten pater anno 1489 eerst inden convente quam, soo en heeft hij daer nijet gevonden als men int gemeijn in ander conventen plach te vinden, een vette koecken, goede provisie, een sterck getimmer <34>] ende d'gemeene kist wel gevult en besorcht. Maer hij vout d'kist met den buijdel bij nae met d'schuijren ijdel, behalven dat d'schulden oock nijet cleijn waren, d'provisie van coorn, vlasch en hennip nijet veel.

Duijre tijd, pest en oorlogen

Omtrent deese jaren was bij nae overal sware peste en sterfte, oock groote oorlogen, maer dat alderswaerste de duijre tijd.¹³⁵

Want inden jare 1492 omtrent Pijnckxteren gold een mud weijts, Amersfoorder maeth, sestehalven golden rijns gulden, een mud roggen vijftienhalven rijns gulden, een mud garsten drie golden rijns gulden,¹³⁶ een mud boeckweijts derdenhalven golden rijnschen gulden, een mud haveren een golden rijns gulden en acht stuvers, een mud rapen twee golde rijns gulden, een vath botter boven acht golden rijns gulden.

De meeste jammer was onder den armen inde stadt ende opt landt, alwaer olden en jongen gingen als beelden verhongert.¹³⁷

Brand

Inden jare 1495 's daechs nae St Gregorius¹³⁸ <35> dach, des saterdachs voordien sonnendach *Reminiscere*, ende wel te recht, want menich jaer solde men des gedencken met beclagen ende droefenis, want savonts naer halff vijff uren tot middernacht toe,¹³⁹ jae tot sonnendaechs smiddaechs toe, en hield den brand nauwelicx op.¹⁴⁰ Dat meer is, daer sijn plaetsen gesien, die noch roockten naer een vierdel jaers. Daer sijn verbrandt boven III^c hujsen ende XXX brouwerijen. Oock dat clooster vande Observanten ofte Minderbroeders int geheel, datter nijet soo veel en bleeff van't clooster ende kercke, daer een broeder in mocht wonen. Dan binnen corte jaren hebben sijt weder op getimmerd, grooter, stercker, beter geschickt en verciert dan't te voren was. St Peters Gasthujs ende St Agatha convent sijn vanden brand gelost.

Oorloge

Anno 1494 is Nijkercken haestelick gewonnen van des conings van Romen knechten op St Marien Magdalenen avont,¹⁴¹ 'twelck veel quaet <36> causeerde opde omleggende

¹³³ In de linkermarge staat '1493'.

¹³⁴ In de linkermarge staat 'sobre staet vanden convente'.

¹³⁵ In de rechtermarge staat 'plagen'.

¹³⁶ In de rechtermarge staat 'dijer tijd duijren tijd scheen te wesen'.

¹³⁷ In de rechtermarge staat 'honger'.

¹³⁸ In de rechtermarge staat '1495'.

¹³⁹ Hierna is iets doorgehaald.

¹⁴⁰ In de linkermarge staat '1495 groote brand binnen Amersfoort'.

¹⁴¹ In de linkermarge staat '1494 Nijkerck word gewonnen'.

dorpen en erven. Ende is tot Nijkerck een arm convent jamerlick verdorven ende naemaels twee mael verbrand, maer nochtans bleven d'susteren bij malcanderen.¹⁴²

Brand

Inden selven tijd doen hartoch Karel van Gelre lach voor Nijkerck, geschiede dat beschreijelicke ongeval vanden brand tot Amersfoort, van welcke nacht swaerlick was te beclagen ende was te gelijcken bij den dach des h. propheete Sophonias, 'den dach des toorns en der tribulatie, des wijndts ende des geluidts.'¹⁴³ Alsoo heeft deesen nacht vol verveernisse ende jammers geweest, met roock en wijndt verduijstert, met geroup, geschreuw, lopen en arbeijden. Alreweegen waren bangicheijden, buijten strijden ende binnen angst, over all sorge, nergens seeckerheijdt, soo voor verraed van binnen als voor de ballingen ende vianden van buijten; allerweegen was in dier nacht ancxt en verveernisse.

Och wat waren de susteren inde conventen bedrouft, jae oock alle menschen. Sij maeckten haer aensichten nat met tranen, nu sloegen <37> sij haer handen inde lucht, nu vrongen sij die, dan sloegensijse bitterlick voor haer borst ende haer oogen oodtmoedelick inden hemel, den godtlicken hulp innichlick aenroepende, beclagende haer olders en vrienden.

Het sloth der conventen werde geopent, soo om hulp en bijstand te doen als om daer wat in en uut te dragen ende om troost en solaes te halen.

Maer dat wonder was, daer en bleef in alle die periculen vande susteren oft borgers nijemants doot, soo trouwelick stonden die van Amersfoort malcanderen bij in der noot, nae beduijdenis van haer name van *Stercke-min*,¹⁴⁴ doch bijsonder door Godes hulpe.

Omtrent deese jaren is dstad Amersfoort menichmael in groote periclen geweest, soo heijmelick als openbaer, van menigerleij vianden en ballingen,¹⁴⁵ nu om sorge van verraet binnen, alsoo datter wel gevonden sijn lederen verborgen met ander gereetschap.

In dselve tijd doe Nijkercken gewonnen was, is oock in deese contreijen groote vergaderinge <38> van volck geweest, die vijer, vijff off meer gecooren mannen hadden, daerse onder stonden. Hijer slouch alderleij volck bij, reijzers en knechten, verdorven clercken en monicken ende oock vrouw-volck, Walen en Duijtsen, ende werden genaempt d'Groote Guarde. Sij spaerden vremen noch vrienden, bedervende all, daer sij omtrent quamen.

Int jaer Ons Heeren XV^c omtrent vastelavont worde d'Groote Guarde wonderlick geslagen ende geheel vernielt int landt van Ditmaersen,¹⁴⁶ die groote schade gedaen hadden in veele landen en cloosteren ende sonderlinge mede anno 1499 op St. Kiliaens dach. Doe is dstad van Rhenen seer swaerlick gegeesselt van deese Guarde van heer Johans, hartoch van Cleve, weegen om sommige penningen,¹⁴⁷ die hem de steden van Utrecht en Amersfoord schuldich waren. De borgers worden gevangen en geschath, alle roerende goederen vanden conventen worden genomen, gerooft ende gedestruet, ende sij worden verdreven, soo dat sij nijet en behielden, ende worden daertoe noch geschath om haer dingen van hemluiden wederom te copen. Och, wat grote schade <39> en verdriet hebben de cloosteren alreweegen gehadt in deese bedroufte tijden,

¹⁴² In de rechtermarge staat 'tconvent tot Nijkerck lijd groote schade'.

¹⁴³ In de rechtermarge staat 'brand en benautheijdt tAmersfoort'.

¹⁴⁴ *Stercke-min* onderstreept. In de linkermarge staat 'Amorfortia'.

¹⁴⁵ In de linkermarge staat 'vianden en ballingen'.

¹⁴⁶ In de rechtermarge staat '1500 werd de Groote Guarde verslagen'.

¹⁴⁷ In de rechtermarge staat 'hartoge van Cleve doet het Sticht grote schade'.

oock geestelicken en weerlicken, nijetjegenstaen den hartoch van Cleve wel met andere redelicke middelen hadde connen sijn afterweesen vorderen.

Int jaer Ons Heeren 1496 op den 16e aprilis is gestorven die eerwaarde vader in Christo heer David van Bourgoignen, bisschop tot Utrecht,¹⁴⁸ naerdijen hij de kercke XL jaren loflick geregiert hadde ende is in sijn stede bischop gecoren heer Frederick, margrave van Baden,¹⁴⁹ op St Servaes dach inden selven jare, den welcken geconsenteerd heeft dat int jare 1499 de stadt Amersfoort ende de vijer conventen swaerlick geschath worden om te betalen de ruteren en knechten daerinne leggende.

Item most men geven soo groot margen gelt als men oijt gehoort had, alse ses stuvers op elck margen landts,¹⁵⁰ soo dat 'tconvent van St Agnieten in deser heer Fredericx corte tijd meer uitgegeven heeft in precarien, schattingen, margengeld en ander ongeld dan te voren in 120 jaren geschied was, soo datse in dat jaer alleen van 1499 boven hondert enckele golde rijnsse guldens <40> hebben moeten uijtgeven, die sijluijden vanden goede luijden leenden ende mettertijd betaelden.

Maer David van Bourgundien was soo goet geestelicx ende hun soo vriendelick en goedertieren, datmen wel mach seggen van hem: Gedenckt heer Davidts sachtmoedicheijdt.

Brand tot Harderwijck

Int jaer Ons Heeren 1^mV^c ende drie op St Peters ad Vincula avont is tot Harderwijck een onspreeckelicken grooten brand geweest. Want alle d'stadt bij nae,¹⁵¹ met al datter in was, worde verbrand behalven XXV huijsen omtrent, die alleen bleven staen in soo grooten stadt, die soo veel straten en huijsen hadde. Oock v e r branden alle de kercken, capellen, Goodtshuijsen ende clocken, die daer waren, soo dat in de geheele stadt nijet een Goodtshuijs en bleef, oock nijet een cloosterken. Dan sijn alleen sommige aultaren ongebroocken gebleven. Want dat vuur was nijet natuijrllick, maer helsch, onversadelick of onleslick vuur.

Heer Harman biechtvader van St Agatha ende dpater van St Agnieten, die doen daer tot Harderwijck waren ende gesien hebben, leeden soo onverdraechlick hette, datse met groot perikel den brand sijn ontlopen. Jae, worde ijder <41> gedwongen van groote eijchelicheijdt des onsparigen brandts alle dingen te laten ende uut dpoorten te loopen.

Gelijcx oock deden de nonnen, die alle met haer snoodste clederen uutliepen, alle d'beste clederen en clennoten des convents bleven inden kelders inden brand. D'pater van St Agnieten drouch 'tH. Sacrament metten H. Olij, doe hij neffens d'pater van St Agatha schreiende gingen inde zee door dun en dick over dknijen tot aende ander zijde vande stadt op dat sant, daer sij vonden veel menschen, die seer verbrand waren, dien sij eenige haer biechte hoorden. Daer bleven inden brand meer dan duijsent menschen, onder anderen heer Goodschalck, een ouden h. vader, rector der voors. nonnen,¹⁵² met twee susteren, die jammerlick bleven.

Schattinge in Amersfoort

Anno 1503 nae St Jans dach worden de conventen en borgerije binnen Amersfoort door twee borgermeijsteren, twee schepenen ende twee raedtsmannen aengeseijdt datse mosten geven den hondertsten penningh van alle haer roerende en onroerende

¹⁴⁸ In de linkermarge staat '1496 sterft bischop David van van Bourgoingien'.

¹⁴⁹ In de linkermarge staat 'd' merckgrave van Baden word bischop gecoren'.

¹⁵⁰ In de linkermarge staat 'sware schattingen dijer tijd schemen te wesen'.

¹⁵¹ In de rechtermarge staat '1503. schricklick brand tot Harderwijck'.

¹⁵² In de linkermarge staat 'over de 1000 menschen verbranden'.

goederen,¹⁵³ golt, silver ende clennoten, sonder onderscheijdt off het gewijdt off gemortificeert goet was off nijet.

'tWelck noijt in Amersfoort off inden Gestichte <42> van Utrecht geschied was. Dan de borgerije wederstond het mannelick, daerom worde het vermindert opden vijfhondertsten penningh ende van duytsent gulden twee gulden,¹⁵⁴ ende sij consenteerden, sweerende alsamen hoeveel dat all haer goed weerd was,¹⁵⁵ mits datmen den conventen dwingen solde van gelijcken te doen ende voor te gaen, d'welcke nijet en dorsten clagen, want bischop David dood was.

Philips coninck van Castilien

Anno 1505 omtrent St Jan Baptisten dach quam dhartoch Philips van Bourgoignen,¹⁵⁶ coninck van Castilien, met sijn heer vader Maximiliaen, den keijser, met veel edele princen ende heeren voor Arnhem om die te belegeren ende voort alle de andere steden en dorpen van Veluwen, die hartoch Karel van Gelre XIII jaren beseten hadde, alle welcke steden d'een voor en d'ander nae, overgingen. Dit is geschied int jaer als hartoch Philips d'golde hartoch Philippusgulden dede slaen,¹⁵⁷ daer van die haer naem cregen.

D'selve hartoch Philips storff corts daer nae in Hispagnien in sijn rijk,¹⁵⁸ nadien hem gemaect waren twee pantoffelen van II^M ducaten, die hij nijet en drouch boven seven dagen.¹⁵⁹

<43>

Oorloge vanden hartoch Karel van Gelre

Anno 1507 op den Ve sonnendach nae Paeschen creeg hartoch Karel van Gelre in met macht de stadt van Wesop met alle de dorpen ende bosschagien daeromtrent, vangende,¹⁶⁰ pijnigende ende doodende ongenadelick de luijden ende d'selve met alle haer goet geheelick verdervende, oock geestelicke huijsen. Soo dat inde geheele stadt van Wesop,¹⁶¹ die te voren rijckelick plegen te wonen, nauwelicx twee rijcke personen daer en bleven.

Anno 1510 op asselwoensdach nam hartoch Carel van Gelder om een cleijne oorsake in de stadt Oldenzeel,¹⁶² behorende onder den bischop van Utrecht. Inde selve stadt hebben sij uijttermaten felle ruijters gebracht, die seer tirannelick gehandelt hebben alle dat volck dat daerin was, alle kersten goodsdiensticheijdt te rugh stellende, namen alle haer goet, vangende, spannende ende dootslaende soo vreedelick, datse noch maechden, noch kijnderen, priesteren, geestelicke personen, noch cloosteren (Godt betert) en spaerden noch oversloegen.

Intselve jaer hebben de drie Overijselse steden met hulpe haers bischops, heer Frederick van Baden, den Gelderschen grote schade gedaen, <44> sonderlingh met

¹⁵³ In de linkermarge staat '1503 groote schattinge dijer tijd tot Amersfoort'.

¹⁵⁴ In de rechtermarge staat 'V^c.sten penninc'.

¹⁵⁵ In de rechtermarge staat 'eedt op dwaerde van ijder sijn goet'.

¹⁵⁶ In de rechtermarge staat '1505 Hartoch Philips van Bourgoignen neemt hartog Carel van Gelre de Veluwe aff'.

¹⁵⁷ In de rechtermarge staat '1505 hartoch Philips golt gulden word gemunt'.

¹⁵⁸ In de rechtermarge staat 'Hartoch Philips sterft in Hispaignen'.

¹⁵⁹ In de rechtermarge staat 'II pantoffelen van 2000 ducaten'.

¹⁶⁰ In de linkermarge staat '1507'.

¹⁶¹ In de linkermarge staat 'Hartoch Carel van Gelder plondert Wesop'.

¹⁶² In de linkermarge staat '1510 Hartoch Carel van Gelder wint Oldenzeel'.

roven en brand.¹⁶³ Soo dat nae St Victoris dach bij nae alle de dorpen vande Veluwe gedestruueert worden, oock het convent der susteren tot Nijkercken.

Dijer tijd geschiede oock in tegenwoordicheijt des bishops groote schade to Hulsbergen, hoewel sij den bishop seer goedertieren waren nae haer vermogen.¹⁶⁴ Dan sij en worden nijet meer gespaert dan off hij haer bishop, geestelick vader, prelaet off overste nijet geweest en hadde.

Anno 1511 omtrent St Agnieten dach quam joncheer Floris van Iselsteijn off ijmand van zijnre weegen bij nacht om Utrecht,¹⁶⁵ doende seer grote schade ende de cloosteren seer quellende. Die van Utrecht namen knechten en ruters aen en togen tegen Paesschen voor Iselsteijn ende hadden tot hulpe den hartoch van Gelre. Maer sij worden verjaecht en geslagen, ende worden de borgers en cloosteren seer geschath, soodat dijer tijd ingeseth worde veel mergengeld, huijsgeld, ruijtergeld etc. met seer swaren nieuwen excijs, oock tot Amersfoort, tot verderfenis der steden, des landts ende gemeen volcx. <45>

Ende soo bleeff voorts een groot quaet tusschen de steden van Utrecht ende Iselsteijn,¹⁶⁶ ende sonderlingh als Frederick van Iselsteijn op den h. Paeschavond des morgens dstad Utrecht bedriechlick meijnde in te nemen, waer door den selven avont laet elff ruijters gevierendeelt worden.¹⁶⁷

Anno 1514 op St Agapitus dach was een ruijter uijt den lande van Cleve, genaempt Wouter Smoelingh, die om seer cleijne renten,¹⁶⁸ die hij van een vrouwe gecoft hadde opde stadt van Amersfoort, verbrande dat Hoochlandt tot 43 off meer goede bouw-huijsen ende veel corens etc., houdende de borgers alle d'somer in groote ancxte en benauwtheijd. Want op St Barbara avond te voren vinck hij onse borgers ende hieldse alle die coude wijnter over bij hem in jammerlicke ellendicheijd, soo datter een van de acht gevangens aldaer storff.¹⁶⁹

Inden selven jare op St Remigius avond was alreweegen een groote zeevloed, dat in alle de landen, sonderlingh in Holland,¹⁷⁰ een onverwinnelicke schade geschiede, want het <46> water was veel hoger, stuijrder ende schadelicker dan het plach. Ende was int selve jaer oock een swaer oorloge en dueren tijd in Vriesland.¹⁷¹

Alle deese plagen dienen, op dat men mercken sal de oorsaken der lijden, tribulatiën, pacientien en armoede,¹⁷² en datmen lijdsam en oodmoedich sal verdragen ende malcander trouwelick bijstaen.

Anno 1517 heeft heer Frederick van Baden het bisdom van Utrecht overgegeven aen heer Philips van Bourgongien, Davidts broeder,¹⁷³ als heer Frederick geregiert hadde XXI jaren.

Philips, weesende een leijck, quam tUtrecht den 19 meij om gehuld te worden, den 27 julij tAmersfoort ende voort Overijssel.¹⁷⁴

Int jaar 1518 worde Philips van Bourgondien in de vasten priester ende bishop gewijedt.

¹⁶³ In de rechtermarge staat 'Gelderland lijdt schade'.

¹⁶⁴ In de rechtermarge staat 'Den bishop doet die van Hulsbergen groote schade'.

¹⁶⁵ In de rechtermarge staat 'Oorloge tusschen die van Utrecht ende Iselsteijn'.

¹⁶⁶ In de linkermarge staat 'dheer van Iselsteijn tracht Utrecht in te nemen'.

¹⁶⁷ In de linkermarge staat '11 ruijters gevierendeelt'.

¹⁶⁸ In de linkermarge staat 'Wouter Smoelingh ruijter quelt tplattelandt om Amersfoort'.

¹⁶⁹ Matthaeus 1693 352 heeft dezelfde tekst, met kleine spellingsvarianten. Op p. 178 meldde hij dat dit volgens Gerard Soest in 1513 was. Hij noemt de ruiter daar Smallingus. Verder is hij korter.

¹⁷⁰ In de linkermarge staat 'groote zeevloed'.

¹⁷¹ In de rechtermarge staat 'duijrte en orloge in Vriesland'.

¹⁷² In de rechtermarge staat 'oorsake vanden tribulatiën'.

¹⁷³ In de rechtermarge staat 'resignatie vant bisdom'.

¹⁷⁴ In de rechtermarge staat 'huldingh vanden bishop Philips'.

Naer Paeschen heeft zijn gratiose praecarie verkeert in een strenge schattinge der religieuser personen meer en boven alle sijn voorsaten, sonder barmharticheijd.¹⁷⁵ Men gaff hem halff meer dan Baden ende Baden halff meer dan David.

Anno 1520 daechs nae St Odulphus des woensdachs ten een ure naemiddach tot nae de vesper is tot Amersfoort een seer groot schadelick vuij¹⁷⁶ <47> off brand geweest, beginnende after St Joris toorn opden merckt, voortgaende door de Papenhofstede, Langestraet ende Camp tot d'Camppoort toe. Ende vande Poth tot St Jans inde breete, behalven sommige vaste huijsen, die met grooten arbeid beschermt worden. Soo datter verbrand worden omtrent 430 woonningen, een vrouwe ende een kijndt. Daer geschiedde groote schade in clennoten, huijsraed ende ander gereede goederen, veel meer dan over XXV jaren te voren, maer nergens nae soo eijselick, deerlick ende verveerlick als te voren inden jare 1495.¹⁷⁷

Annis¹⁷⁸ 1521 ende 1522 isser groote twist en swaren oorloge geweest tusschen de steden van Oversticht ende Overijssel, sonderlingh Swol tegen Campen en tegen Deventer. Die van Swoll hebben hartoch Carel van Gelre ingehaelt tot haer beschermheer tegen haren bisschop van Utrecht en dander steden.¹⁷⁹ Heer Philips van Bourgongien, bisschop, is met een practijck uijt Campen gereijst, hun verlatende, waardoor groote schade in steden en dorpen in Oversticht en Overijssel geschied is. <48>

Anno 1524 op St Ambrosius dach is heer Philips gestorven met twee van sijn oude raedtsluijden. Godt weet hoe.¹⁸⁰

Heer Henrick, des palsgraven soon opden Rhijn, worde in sijn plaets gesteldt.¹⁸¹ Deesen bisschop worde bij de steden des Stichts ende Overijssel veel costelicke clennodijen en gaven geschoncken ende hem een groote somme geldts van vijftich duijsent golde rijne guldens tot 38 stuvers 't stuck gegeven,¹⁸² daervoor geestelick en weerlick worden geschath ende der cloosteren roerende ende onroerende goederen mitsgaders haer kerkelicke ornamenten van goud en silver geweerdeert.¹⁸³

Int jaer Ons Heeren 1526 op St Martens avond hebben veel broeders en susteren,¹⁸⁴ conventualen, besloten en onbesloten, geprofessijt en ongeprofessijt, aengenomen de Luterse off Martinise gesindtheij¹⁸⁵ ende hebben daerover wech gelopen ende opt Raedthuijs hun begeven ende haer clachten aenden raedt gedaen. Die vanden raedt haer gelovende ende haerluijder <49> en valsche clachten jegens haer oversten aennemende, hebben hun nijet ontsijen buijten d'geestelicke oversten inden cloosters te gaen,¹⁸⁶ de oversten aff te setten ende de uijtgelopenen haer ingebrachte goed toewijzen omme¹⁸⁷ wederom vande cloosters te ontfangen. Waer uijt groote twist, turbacien, verwijtingen, schanden en schandalen geresen zijn.

Anno 1527 hebben die vande stad van Utrecht hem gestelt tegen haren bisschop,¹⁸⁸ heer Henrick voornoemt, die geensints wilde bisschop gewij¹⁸⁹ worden.

¹⁷⁵ In de rechtermarge staat 'sware schattinge'.

¹⁷⁶ In rechtermarge staat 'brand tot Amersfoort'.

¹⁷⁷ Matthaeus 1693 352 heeft dezelfde tekst, met kleine spellingsvarianten. Hij heeft per abuis 1595 geschreven in plaats van 1495.

¹⁷⁸ De meervoudsuitgang 'is' is over de enkelvoudige 'o' heengeschreven.

¹⁷⁹ In de linkermarge staat 'oorloge int Oversticht'.

¹⁸⁰ In de rechtermarge staat 'den bisschop sterft'.

¹⁸¹ In de rechtermarge staat 'nijen bisschop'.

¹⁸² In de rechtermarge staat 'vereeringe aenden bisschop'.

¹⁸³ In de rechtermarge staat 'schattinge'.

¹⁸⁴ In de rechtermarge staat '1526'.

¹⁸⁵ In de rechtermarge staat 'Lutersche gesintheij¹⁸⁵ wordt bijde geestelicken veele aengenomen'.

¹⁸⁶ In de linkermarge staat 'den raed tot Amersfoort staet d^o factien toe'.

¹⁸⁷ Correctie staat boven het doorgehaalde 'ende'.

¹⁸⁸ In de linkermarge staat '1527 Twist tusschen die van Utrecht tegen haren bisschop'.

Geextraheert bij mij onders. inden jare Ons Liefs
Heeren Jesu Christi XVI^CXXXVtich
J. van Ingen Notaris
1635

<57>

St Agatha convent¹⁹⁰

Extract ende cort verhael, getogen uijt een oude geschreven cronijcxken vanden convente van St Agatha binnen Amersfoort der ordene van St Franciscus, de derden regel der Poeniteijten, gescreven bijde successive paters des selven convents.

Inden jare Ons Liefss Heeren Jesu Christi een duijssent drie hondert negen en tnegentich¹⁸⁹ op Kersavond gaven over Rutger vanden Doem ende Belie, sijn wijff, inde eere Goodts, haer huijsinghe mette hofsteden ende veel renten ende goederen ten behoefte vande susteren van St Agatha binnen Amerfoort, op dat sij Godt loven, dwerelt sterven ende het ewich leven verdienen mochten, daer dselve Heere Godt aff gelooft ende gebenedijdt moet sijn ewelick ende altijts. Amen.¹⁹²

Inden selven jare ontfinck ons convent voors. sonderlinge privilegien vanden eerb. Raedt der stadt Amersfoort, als dat wij vrij sullen zijn van waken, van graven, van excijs ende van alle onkost ende moeijenisse, die dstadt Amersfoort op vallen mach, nae inhoudt des brieffs. <58>

Des jaers daernae, 1400,¹⁹³ omtrent St Jacobs dach quamen in dit convent Fije Gijsbert Vossen dochter, Hillegond Mathijs dr, Nelle Andries dr, Nijese Peter Hofflaets dr, Bartraet Gerrit Knoops dr, Deliaen Gosens dr, Wendelmoed van Sambrinck ende Clementia, deese twee waren uut St Agnieten huijs, om datse ons aenwijsinge doen soudende waren d'eerste beginnders onses huijs.¹⁹⁴

Inden selven jare worde deerw. heer Jan van Lamiego, priester, onse eerste biechtvader gemaect, die oock rector was der susteren van St Agneta binnen dese stad, welcke twee huijsen hij¹⁹⁵ eerbaerlick regierde tot zynre dood toe. Doen waren mede bewaerders onses huijs twee eerbare¹⁹⁶ mannen genaempt heer Willem Henricks, den generael minister, ende heer Warmbout, priester, die ons in alle saecken 'thuijs aengaende getrouwelick behulpelick waren. Inden selven jare worde Wendelmoet van Sambrinck, een oodmoedige maget ende suster van St Agatha, moeder vanden selven convente, daertoe sij seer bequaem was <59> ende met d'hulpe Goodts den convente bracht tot goede geschictheijde ende deuchden.

In den jare XIII^C¹⁹⁷ quamen inden convente Geertruid van Lemmigo ende Gerritgen Meijnsdr ende inden selven jare op St Lucas dach sterff Gerritgen Meijns dr

¹⁸⁹ Matthaeus 1693 371 heeft een extra passage over de inval van Maarten van Rossem in 1543. Hoewel hij beide zusterkronieken noemde lijkt hij zich hier te hebben vergist. Zie de noot bij de Aagtenkroniek.

¹⁹⁰ De titel staat boven de kantlijn.

¹⁹¹ In de linkermarge staat '1399'.

¹⁹² Matthaeus 1693 163 is korter over deze en de volgende alinea.

¹⁹³ In de rechtermarge staat '1400'.

¹⁹⁴ Matthaeus 1693 164 voegde toe bij de eerste zes namen: ut ibi Deo & religioni operam darent. En bij de twee anderen uit St Agnes: ut eas disciplinam omnemque pietatem docerent. Voor de eerste pater en mater gebruikt hij andere woorden.

¹⁹⁵ 'hij' superscript toegevoegd met verwijstekens.

¹⁹⁶ EMENDATIE: het handschrift heeft 'eebare'.

¹⁹⁷ In de linkermarge staat '1401'.

aen dpeste. Inden selven jare storven¹⁹⁸ aende peste noch¹⁹⁹ andere susteren, alsoot doen was een grote sterfte ende bleven alleen vijff susteren te lijve.

Anno 1403 quamen inden convente Geertruijd Harmans dr, Grietgen Henrick Swagers dr op Ons L. Vrouwen Visitatie dach,²⁰⁰ die hijer te lande dijer²⁰¹ tijd eerst gevierd wierde.

Anno XIII^CIII quamen inden convente twee susteren met namen Digna van Utrecht ende Lijsbeth Jacobs dr vanden Doem. Inden selven jare worde onse huijs totter oorden ontfangen op meijdach ende doen namen d'vijff susteren de oorde aen,²⁰² met namen Wendelmoed Claes, Frederickgen van Amerongen, Fije Aelberts, Geertruijd Harmans ende Grietgen Henricx.²⁰³

Anno 1405 quam inden convente IJda Arents van Spaeckenborch, Lijsbeth Goden dr van Eede ende Margriet Goodschalcx. <60> Inden selven jare²⁰⁴ ginck Fie Aelberts uut den convente om dat sij nijet sterck genoeg was 'tgemeen leven der susteren te volgen. Ende zij ginck int gasthuijs metterwoon om de siecken te dienen, onder belofte soo sij bijde deucht bleve ende bij ons biechtvaders raed doen ende laten wolde, soo en solden wij haer geen gebreck laten hebben.²⁰⁵

Anno 1406²⁰⁶ quamen int convent Wendelmoed Harmans dr, Geertruijd Jan Harmans van Arck ende Alid Gerrits van Steenlaer. Inden selven jare gingh van hier Digna van Utrecht, een geoorde suster.

Inden jare 1407²⁰⁷ quamen Griet Everts, Ermgert Meus dr ende Alide Costers. Inden selven jare op St Jan Baptista Onthoofdinge dach hebben²⁰⁸ drie susteren de oorde aengenomen, alse Wendelmoet Harmans dr, Geertruijd Jan Harmans van Arck ende Alid Gerrits dr van Steenlaer.

Anno 1408²⁰⁹ worde het steenwerck van ons cloosters capelle opgetimmert. Op Ons L. Vrouwen Hemelvaerts avond worde dat houtwerck van ons capelle inden selven jare opgericht ende worde voorts naer behoren opgetimmert.²¹⁰

Anno 1409²¹¹ op Ons L. Vrouwendach worde de eerste misse in ons capelle gedaen. <61>

Inden jare 1410²¹² sijn eenige susteren geprofessijt ende namen eenige susteren de oorde aen. Inden selven jare den 22 decembris werdt ons capelle gewijdt des daechs nae St Thomas.²¹³

Inden jare 1411²¹⁴ quam Cristina Gerrit Zoes dr inden convente ende eenige deden²¹⁵ professie. Ende namen oock drie susteren de oorde aen, met namen Henrick

¹⁹⁸ In de linkermarge staat 'sterfte'.

¹⁹⁹ Hiervoor is 'storven' doorgehaald.

²⁰⁰ In de linkermarge staat '1403 (onderstreept) werde Ons L. Vrouwen Visitatie dach hijer te lande eerst geviert'.

²⁰¹ 'dijer' over iets anders (onleesbaar) heen geschreven. Het is een correctie.

²⁰² In de linkermarge staat '1404'.

²⁰³ Matthaeus 1693 164-165 heeft andere woorden: Anno 1404 recipitur conventus Agathensium ad ordinem poenitentium tertiae regulae D. Francisci, in quo permanserunt quinquaginta annos.

²⁰⁴ In de rechtermarge staat '1405'.

²⁰⁵ Matthaeus 1693 229 heeft zelfde tekst over het vertrek van een zuster. Op p. 165 bovendien in het latijn, maar dan zonder de opmerking dat zij niet sterk genoeg was 't gemeen leven te volgen.

²⁰⁶ In de rechtermarge staat '1406'.

²⁰⁷ In de rechtermarge staat '1407'.

²⁰⁸ 'h' verbeterd uit 'g'.

²⁰⁹ In de rechtermarge staat '1408'.

²¹⁰ In de rechtermarge staat 'vant messelen en timmeren van St. Agatha kerck'.

Matthaeus 1693 165 zegt het anders en met een drukfout in Aagten: Anno 1408 erigitur sacellum conventus Agarhensis.

²¹¹ In de rechtermarge staat '1409 die I^e misse'.

²¹² In de linkermarge staat '1410'.

²¹³ In de linkermarge staat 'capelle gewijdt'.

²¹⁴ In de linkermarge staat '1411'.

Vrijens dochter genaempt Swanevelt, Ermgard Rutgers ende Alid Gijsberts van Campen.

Inden jare 1412²¹⁶ worden eenige susteren geprofessijt, eenige namen de oorde aen, ende ginck Wendelmoet van Sambrinck, een suster van St Agnieten, uut onse convent, nae dat sij oorbaerlick geregiert hadde ende worde vanden ministerschap ontslagen int Xlle jaer van dat sij ingecomen was. Inden selven jare werdt Geertruijd Harmans, een oodmoedige, goedertieren ende deuchsame maecht in haren ommeganck, moeder van onse convent gemaect.²¹⁷

Inden jare 1413²¹⁸ op St Rogatus dach sterf heer Warmbout ende eijndichde zijn leven in veel goede wercken. <62> Op Sint Laurentius martelaers avondt wordt ons huijs besloten.²¹⁹

Int²²⁰ jaer 1415 den 21 februarij werde ons geoorloft dat H. Weerdige²²¹ Sacrament te hebben ende te houden in ons capelle ende worde den XXVe martij desselven jaers d'eerste reijse in ons capelle geseth.²²² Inde selve maendt worde ons huijs besloten ende worden XVIII susteren ingeleijd ende den proeveljaer vanden slote gegeven.²²³

Inden jare 1416²²⁴ op d'apostelen Petri en Pauli avont worde ons huijs gewijed tot een slote ende daer deden doen XVten susteren vanden XVIIIen voors. professie vanden sloote. Inden selven jare worde Geertruijd Harmans, onse moeder, vandministerschap ontslagen ende Wendelmoet Claes van Emmenes, die een eersame oodmoedige maget was,²²⁵ rechtveerdich ende wel beseth in seden, wert opden selven dach d'moeder van onsen huijse gemaect.

Anno 1417 ginck Alid Gijsberts dr van Campen,²²⁶ een geoordende suster, van hier int VIIe jaer, datsij met dsusteren hadde gewoont, ende keerde weeder tot de werelt. <63>

Inde jaren 1418, 1419 ende 1420 hebben eenige susteren d'oorde aengenomen ende eenige haer inden sloote begeven.²²⁷

Inden jare 1420²²⁸ den 22 octobris sterff heer Jan van Lemmego, onsen eerweerdigen biechtvader,²²⁹ d'eerste rector van ons huijs, die²³⁰ ons uut d'boose werelt door Godts gratie getogen hadde, naer dat hij ons geregiert hadde XX jaren II maenden XXI dagen ende trouwlicken inden Wijngaert des Heeren gearbeijt hadde, des hem onsen Heere Godt loonen wil met sijn ewige glorie. Hij was een oodmoedich, devoot man,²³¹ seer wijs in de H. Schrift, onderscheijden, medelijdende der gebreckelicheijde ende seer behoet in sijnre wanderinge ende bewaringe onses huijses in alder

²¹⁵ EMENDATIE: het handschrift heeft 'den'.

²¹⁶ In de linkermarge staat '1412'.

²¹⁷ In de linkermarge staat 'mater'.

²¹⁸ In de linkermarge staat '1413'.

²¹⁹ In de rechtermarge staat '1414' (onderstreept).

²²⁰ 't' gevlekt..

²²¹ EMENDATIE: het handschrift heeft 'weedige'.

²²² In de rechtermarge staat '1415 (onderstreept) 't H. Sacrament word inden cappelle geseth'.

²²³ In de rechtermarge staat 't convent besloten'.

Matthaeus 1693 166 heeft een andere tekst: Anno 1415 septimo Idus Februarii admissus est a Capitulo Conventus S. Agathae & Agnetis, erantque ambo Conventus tunc temporis Poenitentiarii tertiae Regulae D. Francisci.

²²⁴ In de rechtermarge staat '1416 (onderstreept) 't convent word tot een klooster gewidet'.

²²⁵ In de rechtermarge staat 'mater'.

²²⁶ In de rechtermarge staat '1417 Alid Gijsb.dr. gaet uijt den convente'.

²²⁷ In de linkermarge staan de jaartallen '1418 1419 1420' onder elkaar.

²²⁸ De '4' is verbeterd.

²²⁹ In de linkermarge staat 'h. Jan van Lemmigo sterft'.

²³⁰ EMENDATIE: het handschrift heeft 'ende'.

²³¹ In de linkermarge staat 'sijn lof'.

eerbaerheid, daer onse Lieve Heere aff gelooft moet weesen in tijd ende inder ewicheijd.

In den selven jare in novembri sterf onse vader vanden huijse Rutger vanden Doem,²³² dien God genadich sij, die dit huijs eerst gesticht heeft ende dat aldaer geprovent heeft ende veel goets in timmeringe ende in andere nootdriftige dingen des huijses geleijt heeft.²³³ <64> Ende behalven dijen aen deesen huijse nae sijne dood erffelick gelaten meer dan XXVII Franckrijckse schilden, waerom wij soo lange dit huijs staet, schuldich zijn voor hem te bidden, want hij en besorchde ons nijet alleen als onsen alre vader, maer hij heeft ons gedient als een knecht, welcken dienst hem Godt, Onsen Heere, lonen wil²³⁴ inder ewicheijd.

Inden selven jare worde heer Michiel Moljaert onsen biechtvader gemaect,²³⁵ een eerbaer man ende meister inden geestlicken rechten.

Inden jare 1422 werdt Wendelmoet Claes vanden ministerschap ontslagen, nae datsij ses jaren geregiert hadde.²³⁶ Inden selven jare worde Fredrick Huberts onse moeder gemaect, een degelicke, ootmoedige maget, eersaem en wel beset in seden, goedertieren en deuchtsaem haers ommegaens. Inden jare voors. deden enige susteren professie, eenige namen de oorde aen ende inden convente quamen nijeuwe susteren aen.

In den jare 1423 sterf Geertruijd van Lemmigo, onse geprofesside suster vanden sloote.²³⁷ <65>

Inden jare 1424 quamen eenige susteren in, eenige namen doorde aen ende eenige worden besloten.²³⁸

Anno 1425 sterf Lijsbeth vanden Doem, onse geprofesside suster van den slote.²³⁹

Anno 1426 quamen eenige in ende eenige professiden ende Griet Everts, geprofesside suster vanden sloote, stierf.²⁴⁰ Inden selven jare op St Lucas, den evangelisten, dach ginck heer Michiel,²⁴¹ onse eerweerdige vader, van hier ende worde van ons uut dstadt van Amersfoort verdreven om grooten last, die daer was ende perikel inder H. Kercken tusschen twee bisschoppen als heer Sweer van Culemborch ende joncker Roeloff van Diepholt, in welcke tijd de stad van Amersfoort gedestruert wert.²⁴² Want haer borgers worden gevangen, uitgevoert ende verdreven ende sommige om 'tleven gebracht ende alle dat Sticht was seer beswaert met groote bannen, alsoo dat de vrienden Goodts ende die conscientie hadden, seer verdruct worden.²⁴³

Anno 1427 en isser²⁴⁴ nijemand in den convente innegecommen nochte gestorven.²⁴⁵ <66>

²³² In de linkermarge staat 'Rutger vanden Doem sterft'.

²³³ In de linkermarge staat 'sijn lof'.

²³⁴ In de linkermarge staat '/o/'.

²³⁵ In de rechtermarge staat 'mr Michiel Moljaert wordt biechtvader vanden convente'.

²³⁶ In de rechtermarge staat '1422' (onderstreept).

²³⁷ In de rechtermarge staat '1423'.

²³⁸ In de linkermarge staat '1424'.

²³⁹ In de linkermarge staat '1425'.

²⁴⁰ In de linkermarge staat '1426'.

²⁴¹ In de linkermarge staat 'Quaestie tusschen twee bisschoppen'.

²⁴² In de linkermarge staat 'benautheid der stad Amersfoort'.

²⁴³ Matthaeus 1693 170 zegt het anders: Anno 1426 18 Octobris ejicitur ex opido Michael secundus praefectus monialium propter schisma praedictum. Multi ab adversariis male tractantur. Nonnulli occiduntur & spoliantur. Erat enim Amorfortia sub interdicto. Hij voegde een ruzie toe die niet in de Aagtenkroniek staat: Anno 1426 18 Octobris ejicitur ex opido Michael secundus praefectus monialium propter schisma praedictum. Multi ab adversariis male tractantur. Nonnulli occiduntur & spoliantur. Erat enim Amorfortia sub interdicto. Hoc eodem anno erat in conventu Agathensium magna facta seditio. Veniunt ab Agnetensibus due sorores Margareta Leusdama ministra, & Bertradis graphaea, vulgo *Schrijvers* (quae ministra fuerat), virgines prudentes, quae sapienti industria sedaverunt motus subortos. Zo ook Kemperink 1956 70 noot 83.

²⁴⁴ De slot-r is gevlekt.

²⁴⁵ In de linkermarge staat '1427'.

Inden jare 1428²⁴⁶ sterf Armgert Rutger Jacobs dr, geprofesside suster vander oorde, sonder sacramenten der H. Kercken ende wordt begraven sonder priesterlicke bevelinge,²⁴⁷ want wij doen geen priester en hadden noch hebben en mochten bij ons om den tegenwoordigen last, die daer was inder H. Kercken. Inden selven jare sterff heer Michiel,²⁴⁸ onse eerw. vader, buitenslands, nadien hij veel om der H. Kercke geleden hadde, die doe in grooten last was all tisdag door ende hadde hij ons geregeert 8 jaren, 5 weecken en 3 dagen. Hij was van ons verdreven 3 jaer en 15 dagen. Onse L. Here wil sijn glorie vermeerderen nu ende inder ewicheijd. Ende nae dat²⁴⁹ wij aldus berooft waren van onsen geestelicken vader door d'wille Godts, soo waren wij daernaer een jaer, XXVIII weecken sonder biechtvader.

In den jare 1430 quamen twee susteren inden convente.²⁵⁰

Anno 1431 word den eerbaren man heer Jan Lubberts van Hattem onse biechtvader,²⁵¹ een <67> rechtveerdig, wijs en deuchdelick man.

Anno 1432²⁵² sterf Alidt Harmans ende quamen eenige susteren inde oorde ende onder anderen mede Bartraet Aerts van Oldenbarneveldt, Lijsbeth Peters van Valckendael, Deliaen Coenraets van Thijel ende Matheus Henrick uijtten Weerds dr.

Anno 1433 quam int convent Woutertgen Macharius Oldeneels dr ende IJda Aernt Louwendr.²⁵³

Anno 1434 deden eenige susteren professie.²⁵⁴

Anno 1435 deden eenige susteren professie vander oorden.²⁵⁵

Anno 1436 sterf Peternella Willem Reijgers dr ende werden eenige susteren ingeleijd ende haer proveljaer gegeven.²⁵⁶

In deese jaren 1437, 1438, 1439 quamen eenige susteren inden convente ende namen eenige doorde aen.²⁵⁷

Inden selven jare van 1439 sterff Deliana Coenraets dr van Thijel, geprofesside suster vanden slote, ende storven aende peste diverse susteren, alsoot doen een groote sterfte was.²⁵⁸ <68>

Inden jare 1440²⁵⁹ quam int convent Margriet heer Henricxdr van Renesse en noch II ander.

Inden jare 1441²⁶⁰ deden eenige susteren professie ende eenige int proveljaer ingeleijdt.

Inden jaere 1442²⁶¹ wert onse susteren bij onsen eerweerdichsten Vader de Paus afflaet van alle sonden verleent tot behulp van 'theijlige kersten gelooff om d'ongelovigen te weerstaen, die doen boven inden lande de kerstenen seer vervolchden ende groote pijn aendeden, waer sij die krijgen condon.

²⁴⁶ In de rechtermarge staat '1428'.

²⁴⁷ In de rechtermarge staat 'St Agatha convent had geen priester'.

²⁴⁸ In de rechtermarge staat 'Heer Michiel biechtvader vanden convente'.

²⁴⁹ In de rechtermarge staat '1429'.

²⁵⁰ In de rechtermarge staat '1430'.

²⁵¹ In de rechtermarge staat '1431'.

²⁵² In de linkermarge staat '1432'.

²⁵³ In de linkermarge staat '1433'.

²⁵⁴ In de linkermarge staat '1434'.

²⁵⁵ In de linkermarge staat '1435'.

²⁵⁶ In de linkermarge staat '1436'.

²⁵⁷ In de linkermarge staat '1437 1438 1440' onder elkaar.

²⁵⁸ In de linkermarge staat 'sterfte'.

²⁵⁹ In de rechtermarge staat '1440 Renesse'.

²⁶⁰ In de rechtermarge staat '1641'. Hier en in de volgende drie marginalia heeft de kopiist zich vergist in het jaartal.

²⁶¹ In de rechtermarge staat '1642 afflaet'.

Inden selven jare²⁶² werden gewijedt twee crucifixen, te weeten een olije cruijs ende een ander zijns gelijcx,²⁶³ ende ander twaelf beelden, teweeten 'tbeelt van Onser L. Vrouwen met het kijndecken opden narm, Onser L. Vrouwe ter nood Goodts, St Peter, St Pouwels, St Andries, St Bartholomeus inde tafel inde capellen, een cleijn beeld van St Peter inde camer, Franciscus, St Agatha, St Barbara, St Agneta ende St Lucia. <69>

Inden jare 1443²⁶⁴ sterf Ermgert Gerrit Taets dr ende quam hier Wendelmoet Goort vander Maeths dr.

Anno 1444²⁶⁵ werde Frederick Huberts dr, onse eerw. moeder, affgeseth vanden ministerschap, doen sij geregiert hadde XXII jaer en III maenden, ende dit om haer sieckte wille. Sij was een devote, oodmoedige maget,²⁶⁶ waer om sij de naem ende de weerdichejd des staets behield tot haer doot toe ende werde moeder van onsen huijse Evert Aelts dr, een weerdige maget.

Inden jare 1445²⁶⁷ quam hier Henrick Sweers dr van Wagensvelt ende storf Vrederick Huberts, onse eerw. mater.

Inde jaren 1446 ende 1447²⁶⁸ sijn eenige susteren ingecomen, oock eene d'oorde aengenomen.

Inden jare 1448²⁶⁹ werde Evert Aelts dr vanden ministerschap affgeseth, doe sij geregiert hadde 4 jaer en 2 maenden, ende werde Belije Jan Gerrits dr, een oodmoedige maget, moeder gemaect. <70>

Inden jaere 1449 quam int convent Alid Peter Vools dr.²⁷⁰

Anno 1450 quam de wijbischoep ende heeft het kerchoff aende capelle gewijedt²⁷¹ ende gaff afflaet. Worde oock gewijedt een aultair inde capelle inde eere Goodes ende Onser L. Vrouwen, des h. apostels St Paulus, St Michiel ende St Barbara ende heeft gegeven afflaet.²⁷²

Anno 1453 quamen inden convente eenige susteren ende eenige professiden.²⁷³

Anno 1454 quamen oock eenige susteren.²⁷⁴

Inden jare 1455²⁷⁵ als geleden waren 56 jaren dat dit convent in deese stadt vergadert was, doe nam dit convent aen door rade en goetduncken van haer oversten ende veel goede vaders de oorden vanden overheijligen vader Augustinus om vestinge ende verbeteringe des levens,²⁷⁶ ende was dijer tijd mater Belije Jan Gerritsdr.²⁷⁷ Inden selven jare wert getimmert dat Lange Huijs ende den grooten puth.²⁷⁸

Inden selven jare nae doode van bischoep Roelof van Diepholt stond op groote onvreede in dit Gesticht om het kiezen van twee <71> bisschoppen, sonderlingh tusschen de stadt Utrecht ende de stadt Amersfoort. In welcke tijd sij leeden veel verdriets van

²⁶² In de rechtermarge staat '1642 cruijcen en beelden gewijedt'.

²⁶³ De laatste letter van 'gelijcx' is gevlekt.

²⁶⁴ In de linkermarge staat '1443'.

²⁶⁵ In de linkermarge staat '1444'.

²⁶⁶ In de linkermarge staat 'mater'.

²⁶⁷ In de linkermarge staat '1445 mater'.

²⁶⁸ In de linkermarge staat '1446 1447' onder elkaar.

²⁶⁹ In de linkermarge staat '1448 mater'.

²⁷⁰ In de rechtermarge staat '1490'.

²⁷¹ In de rechtermarge staat 'kerchoff gewijedt'.

²⁷² Matthaeus 1693 165 meldt nog dat uit het klooster te Hulsbergen priors naar Amersfoort kwamen: Quatuor patres inde Amorfortiam mitterentur, scilicet ... Henricus Zon pater Agathensium [in 1450].

²⁷³ In de rechtermarge staat '1453'.

²⁷⁴ In de rechtermarge staat '1454'.

²⁷⁵ In de rechtermarge staat '1455'.

²⁷⁶ In de rechtermarge staat 'Augustinus oorden'.

²⁷⁷ In de rechtermarge staat 'mater'.

²⁷⁸ In de rechtermarge staat 'timmeringh'. Matthaeus 1693 174 heeft een andere, kortere tekst: Anno 1455 sunt Augustianae sorores, quae erant Agathenses, eo quod visa sit regula Divi Augustini probiator.

oorloge, brand en dootslaen, verlies van goed.²⁷⁹ Ende onse convent leed oock veel verdriets, ancxt en brand, verlies haers goedts ende van haren geestelicken toekeer, het welke wel ses jaer duerde.²⁸⁰

Inde jaren 1456, 1457 worden eenige susteren geprofessijt ende storf Ermgert Meus, die wel bij nae 40 jaren haer dienst inde koecken gedaen hadde.²⁸¹

Inden jare 1458²⁸² word onse convent eerst gewijelt.²⁸³ Inden selven jare storven seven susteren aende peste.²⁸⁴

Anno 1459 sijn diverse susteren gewielt.²⁸⁵ Inden selven jare werde ons convent vanden Raed deser stadt gegonst te gebruijcken de straet gelegen neffens onse clooster tot behouff der kercken ende wierde op St Margieten dach den eersten steen geleijdt.²⁸⁶

In deese jaren²⁸⁷ werden eenige susteren gewielt en geprofessijt. <72>

Inden jare 1463 werdt ons kercke gewijedt van mr. Joost,²⁸⁸ doctor inder Godtheijd, bisschop van Jeropolitanen, suffrageneus van onsen heere David van Bourgoignen, bisschop van Utrecht, op St Nicolaes dach.

Annis 1464 ende 1465 sijn eenige susteren ingecommen, geprofessijt ende gewielt.

Anno 1466 wierde de spinkamer vermeerdt ende de kelder gegraven onder de kamer.²⁸⁹

Anno 1467, 1468 wordt ons paters huijs getimmert.²⁹⁰

Anno 1469 werden V stoelen opt choor gemaect.²⁹¹

Annis 1469, 1470, 1471, 1472, 1473, 1474 storven eenige susteren, eenige werden gewield ende eenige geprofessijt.

Op Ste Perpetua ende Felicitas dach inden jare 1474 wordt deerste steen vanden reventer geleijdt.²⁹² Inden selven jare werden hier twee jofferen ontfangen, deene Margriet Jan Brants dr, oudt seven jaren, ende Margriet Wouter Fojjerts dr.²⁹³ <73>

Anno 1477 worden vijff susteren besloten en gewielt ende vier susteren gecleed ende besloten ende quam van Utrecht joffer Griet Elis dr.²⁹⁴ Ten selven jare sterf Jan Gerrits dr, onse eerw. mater, die ons clooster lange had gedient ende den Heere getrouwelick gedient hadde LXIX jaren.²⁹⁵ Inden selven jare sterf Foeijse Peters dr van Westrenen ende quamen in Wendelmoet Gerrit Peters dr van Leusden, Gerritgen²⁹⁶ Meus dr ende Mari Ricouts dr vander Horst. St Michiels avont inden selven jare was hier een grote watervloed, omtrent een man hooch staende in onse kelre, dat bij nijemants leven geschied en was.²⁹⁷ Op St Ambrosius dach sterf Jacoba Dircx van Dordrecht,

²⁷⁹ In de linkermarge staat 'trouble inden Gestichte'.

²⁸⁰ Matthaeus 1693 308 heeft dezelfde tekst, maar 'geestelicken toekeer' is bij hem 'geestelicken saecken'.

²⁸¹ In de linkermarge staat '1456 1457' onder elkaar.

²⁸² 1458 is onderstreept.

²⁸³ In de linkermarge staat '1458'.

²⁸⁴ In de linkermarge staat 'pest'.

²⁸⁵ In de linkermarge staat '1459'.

²⁸⁶ Matthaeus 1693 175 is korter: Anno 1458 Capitulum & magistratus concordant cum fraternitate Divae virginis & Agnetenses accipiunt a Senatu potestatem publicam viam includendi sub coenobio.

²⁸⁷ In de linkermarge staat onder elkaar '1460 1461 1462 1463'.

²⁸⁸ In de rechtermarge staat '1463 d'kercke des convents gewiedt'.

²⁸⁹ In de rechtermarge staat 'spin-camer'.

²⁹⁰ In de rechtermarge staat 'paters huijs'.

²⁹¹ In de rechtermarge 'stoelen opt choor'.

²⁹² In de rechtermarge staat 'reventer getimmert'.

²⁹³ In de rechtermarge staat 'een suster oudt seven jaren ingenomen'.

²⁹⁴ In de linkermarge staat '1477'.

²⁹⁵ In de linkermarge staat 'd'oude mater sterft'.

²⁹⁶ Voor deze naam is iets doorgehaald.

²⁹⁷ In de linkermarge staat 'watervloed'.

geprofessijt ende gewield, die wel acht jaren verghicht in groote lijdsaemheijd int bedde leggende den Heere gedient hadde.

Anno 1479²⁹⁸ quamen hier Il jofferen Hillegond Wouter van Grootvelts dr ende Trude Jans van Eede. <74>

Annis 1481, 1482, 1483 sterven eenige susteren, een is in gecommen ende twee geprofessijt.

Inden jare 1483 voors. sterf heer Henrick vanden Broeck,²⁹⁹ onse eerw. pater ende biechtvader, die de 4e was van onsen huijse.³⁰⁰ Hij hadde geregeert 32 jaren 7 maenden in alle eersaemheijd, sticht ende vrede, weesende verciert met oodtmoedicheijd, gehoorsaemheijd ende weerdicheijd tot zijne oversten ende sonderlingh tot onsen eerw. bisschop David van Bourgondien,³⁰¹ die inden lesten jare sijns levens vanden joncker van Cleve³⁰² ende vande stad Amersfoort gevangen worde ende berooft tot zijnen hembde toe. Want doen grooten oorloge was, alsoo dsteden Utrecht en Amersfoort metten joncker van Cleve overdragen waren met rade eenes³⁰³ ridders, geheeten³⁰⁴ heer Reijer van Broechuijsen³⁰⁵ tegens onsen gen. heere van Utrecht, hem te verdrijven ende zijnen broeder den joncker van Cleve tot een regierder des landts te setten. Welcke ondaet ende onrechtveerdicheijd veel heeren verdrotten heeft ende sonderlinghe den <75> hartoch van Oostenrijck en van Bourgoignen,³⁰⁶ die den bisschop trouwelick te hulpe quam ende heeft dstadt Utrecht met macht gewonnen,³⁰⁷ in welke tijd voor en nae groote bloedstortinge geschiede. Want int begin vanden oorloge worde t'Emenes wel ses hondert mannen doot geslagen.³⁰⁸ Ende alle de dorpen bij Amersfoord worden vande Hollanders en ander heeren van des bishops weegen verbrand ende berooft.³⁰⁹ Op een tijd liepen d'borgers van Amersfoord uijt om haer rooff weder te halen,³¹⁰ maer bleven haerder veel dootd. Ende bij Utrecht bleven eens wel 2000 dootd.³¹¹

Inden selven tijd seijnde ons h. vader den paus Sixtus eenen swaren ban op alle dgeene, die tegens den bisschop van Utrecht waren, gevoelden off spraecken,³¹² in wat stede sij waren, sonderling opde steden Utrecht en Amersfoord, welcke ban sij nijet en hielden, nijet alleen de moederkerck, maer oock sommige geestelicke luijden, om twelck sij oock schade en schande geleden hebben. <76>

In welcken ban onse pater hem seer gehoorsaem ende wijsselick gedragen heeft.³¹³ Waerom dat hij verdiende dat onse gen. heere den bisschop hem in sijn laeste

²⁹⁸ EMENDATIE: het handschrift heeft '1469'. In de linkermarge staat echter '1479'.

²⁹⁹ In de rechtermarge staat '1483'.

³⁰⁰ In de rechtermarge staat 'pater sterft'.

³⁰¹ In de rechtermarge staat 'Bischop David gevangen'.

³⁰² In de rechtermarge staat 'joncker van Cleve'.

³⁰³ In de tekst heeft hier wschl gestaan 'eenes', later veranderd in 'Renes' (ook in de marge). Bovendien is in de tekst 'geheeten' onderstreept en in de marge toegevoegd, eveneens onderstreept, 'bevoolen'. Hierdoor wordt de mededeling echter volkomen zinloos, terwijl ook in de gebeurtenissen van 1481 tot 1484 geen enkele Renesse een rol van betekenis heeft gespeeld.

³⁰⁴ 'geheeten' is onderstreept. In de linkermarge staat het onderstreepte 'bevoolen'. In de rechtermarge staat 'Renesse'.

³⁰⁵ In de rechtermarge staat 'heer Reijer van Broechuijsen'.

³⁰⁶ In de linkermarge staat 'hartoch Maximiliaen'.

³⁰⁷ In de linkermarge staat 'Utrecht gewonnen'.

³⁰⁸ In de linkermarge staat 'Emenes'.

³⁰⁹ In de linkermarge staat 'dorpen om Amersfoort'.

³¹⁰ In de linkermarge staat 'Amersfoorder borgers'.

³¹¹ In de linkermarge staat '2000 menschen dootgeslagen'.

Matthaeus 1693 324-326 heeft dezelfde lange tekst over 1483, maar hij noemde de bron ten onrechte Sint-Agnes. Hij liet in r 1 bij 1483 weg: 'voors.; want doen grooten oorloge was is hem want daer ...'; 2000 doden werd 200; 'Doen ons Pater dat vernam' is bij hem 'Doch ons...'

³¹² In de linkermarge staat 'Ban vanden paus Sixtus'.

³¹³ In de rechtermarge staat 'dpater werd vanden biscop geabsolveert'.

sieckte gevisiteert ende getroost heeft ende 5 off 6 uren voor sijn dood hem van alle sijne sonden geabsolveert ende over hem genomen heeft ende om zijn lijdsaemheijd, grooten druck ende bangicheijd die hij geleden hadde, een martelaer geoordeelt heeft.

Dselve pater hadde hem soo wijselick ende behoedelick in alle parthijen, dat hij vanden joncker van Cleve ende vanden borgers en alle menschen bemind wert, want de joncker van Cleve met sijn hooftmeijster ende alle haer huijsgesin hem in groter weerden hielden, hem dickwils gevisiteert ende broederschap met onsen convente gehouden hebben. Doen onse eerw. bisschop tot Amersfoort gevangen gebrocht worde, reijde onse pater buijten dstad tot sijn clooster om den ban te ontgaen. Een maend daernaem quam den bisschop ende³¹⁴ worde in ons paters huijs gebrocht <77> ende inde gevanckenisse gehouden op een kamer vanden hooftmeijster van Cleve ende vanden borgers van Amersfoort nauwe bewaert. Doen ons pater dat vernam,³¹⁵ quam hij weder thujs ende vermits zijn huijs vanden Cleefsen geoccupeert was, quam hij in ons besloten clooster ende woonde een wijle tijts in een cleijn camerken,³¹⁶ in twelck hij sijnen geest gaf onder sijn kijnderen handen, die seer van sijn ofscheidten bedroeft waren.

Item onse eerw. pater heeft oock veel geleden om den oorbaer onses convents, want inden jare 1475,³¹⁷ dertien jaren voor zijn dood, eijchte den raed van Amersfoort margengeld ende schattingen van ons,³¹⁸ daerinne hij seer aengestormt worde, scherpelick boven alle andere paters vanden vrouwenconventen.³¹⁹ Want den outsten borgermeijster dreijchde hem, dat hij hem volgen soude op een verderfenisse onses huijses. Daerover sommige vanden raed quamen, hem hietende uut dstad gaen, off hij soude wachten datter off quaem, soo dat hij lange tijd op sijn lijff uut sijn huijs off opde straet nijet en dorfde gaen. Maer hij bleeff <78> voor ons huijs ende voor de andere twee vrouwen huijsen stantaftich als een stercke columnne der H. Kercken ende als een muir van thujs van IJsrael.

Int jaer 1484 worde Augustijn, Parisis soon,³²⁰ onse eerw. pater ende rector gemaect, weesende een godtsdienstich, devoot ende Godt onsiende man, die ons gegeven is van heer Anssem, rector van St Jeronimusberch, door raide ende hulpe vanden prior van Windesem ende heer Harman, pater totte nonnen to Harderwijck.³²¹ Heer Augustijn was eerst clerck ende nae priester in St Jeronimusberch. Inden selven jare quamen hier Maria, Peter Paris dr, ons paters suster, ende Adriana, Adriaens dr van Harderwijck, ende storven 2 geprofesside susteren aende peste.³²² Inden selven jare storven noch andere susteren aende peste ende quamen anderen in.

Anno 1485 worden 2 susteren geprofessijt ende vijff gecleedt.³²³ Indenselven jare sterf suster Griet van Colveschoten ende Alidt, Hubert Claes dr. <79>

Anno 1486 sterf suster Lijsbet Peters dr van Valckendael,³²⁴ onder mater, ende Bartraet Eernsten dr van Oldenbarnevelt, ende deden vijff susteren professie. Inden selven jare namen onse nonnen aen te leesen dpriesters getijden uut vermaeninge ende begeerte des priors van Windesum.³²⁵

³¹⁴ 'ende' over iets (???) heen geschreven.

³¹⁵ In de linkermarge staat 'dbiscop gevangen'.

³¹⁶ In de linkermarge staat 'pater sterft'.

³¹⁷ Het jaartal is onderstreept.

³¹⁸ Het Chronicon geeft 'exigit Senatus Amorfortius a clero & Conventibus census jugerum' (Matthaeus 1693 176).

³¹⁹ In de linkermarge staat 'dpater hevet veel te lijden'.

³²⁰ In de rechtermarge staat '1484'.

³²¹ In de rechtermarge staat 'ander pater'.

³²² In de rechtermarge staat 'peste'.

³²³ In de rechtermarge staat '1485'.

³²⁴ In de linkermarge staat '1486'.

³²⁵ In de linkermarge staat 'priesters getijden'.

Anno 1487 worden ses susteren gecleedt ende sterven drie³²⁶ susteren.³²⁷ Peter Parisis soon, genaempt oock Peter ons paters broeder, worde tot een broeder ontfangen en gecleedt.

Anno 1488³²⁸ worde Hillegond Willems hare ouders thuys gesonden om gebreck haers lichaems ende onse mater beloofde haer wederom te ontfangen, als sij genesen waer. Inden selven jare worde Griet Lucas haer moeder thuys gesonden om een saecke,³²⁹ die sij gedaen hadde, daer groote verstoringe aff quam. Ende dit geschiede op Ons L. Vrouwen Praesentatie avond. Inden selven jare sterf heer Augustijn Parisis, onse eerw. pater,³³⁰ die de Ve rector was van onsen huijse, geregeert hebbende vijf jaren IX weecken in alre eersaemheijd ende <80> stichticheijd, want hij was devoot ende Godt beminende, die hem wil verblijden inder ewicheijd. Amen.

In den jare 1489 werdt heer Harman Kasijns van Broechuijsen onse pater ende rector gemaect ende was een goodtsdienstich, devoot man.³³¹ Hij worde ons toegeschicht van heer Asson, rector van St Jeronimusberch, door raide ende hulpe van seven paters ende sonderlinge des priors van Windesum, heer Goort, die hem ons toeschicht, alwaer hij eerst clercq ende nae priester was. Inden selven jare quam hier Geertruijd van Zutphen, Dirck de Witten dr.

Inden jare 1490 wert onse suster Lijsbert Abavijl gecleedt ende besloten.³³²

Inden jare 1491 wast een grote duijrt in alle landen ende een grote plage van muijsen, die dat coorn opden velde aten,³³³ soo dat een last roggen coste LXX golde Rijnse gulden, ende deese duijrt stond wel X jaren, maer noijt soo swaer als int eerste. In alle deesen tijd was dit convent qualick voorsien van coorn, vermits wij onse goet vertimmert hadden aen onse keucken ende ander timmeringe. <81> Maer Ons L. Heere holp ons dat wij redelic deur quamen ende oock noch om Goodtswille gaven nae ons vermogen ende sonderlingh den observanten,³³⁴ die doen gebreck geleden soudon hebben en hadden wij't nijet gedaen, soo sij seijden.

Inden jare 1495 opden XIII martij geschiede een grooten moortbrand binnen Amersfoort ende doen den brand opslouch,³³⁵ quamen de vianden voorde stadt, maer de borgers lieten haer huijsen branden ende liepen opde muijren ende bewaerden haer stadt, soo dat wij in tweederleij benauwtheijd waren als verderfenisse der vianden ende noot des brandts. Want daer verbrande wel het derdendeel vande stadt met het observanten clooster ende ons branden uff vijff huijsen ende twee bergen.³³⁶ Den brand begon inde Tuetstraet ende soo daer een stercke noortoosten wijnd was, soo sloucht haestich voort aen onse schuer en twee bergen ende noch een dackhuijs, dat opden anderen houck vande straet stont, soo dat de vlamme slouch op onse paters solder. Ende op de solder vant vrouwen huijs lach veel droge heije, daer die voncken op vielen als sneuw, die onse susteren met de voet uut traden ende weijnich waters hadden. <82> De geut vande kerck ontstack binnen ons besloten convent datmen de vlamme op sach slaen, soo datmer nijet aen commen conde, d'welck bij haer selven weder uutginck door d'hulpe Goodts alleen. Naest onsen reventer verbrande³³⁷ ons buijrmans huijs, daer onse reventer ende coecken mede in grote perikel waren, want de vlamme slouch opde

³²⁶ De eerste twee letters zijn een correctie.

³²⁷ In de linkermarge staat '1487'.

³²⁸ In de linkermarge staat '1488'.

³²⁹ In de linkermarge staat '2 susteren thuys gesonden'.

³³⁰ In de linkermarge staat 'pater sterft'.

³³¹ In de rechtermarge staat '1489 pater'.

³³² In de rechtermarge staat '1490'.

³³³ In de rechtermarge staat '1491 duijren tijd ende muijsen'.

³³⁴ In de linkermarge staat 'minderbroeders'.

³³⁵ In de linkermarge staat '1495 moort-brand'.

³³⁶ In de linkermarge staat 'grooten brand'.

³³⁷ De eerste drie letters zijn een correctie.

coornsolder ter vorsten in, de veijnsteren slougen vande cracht des brants op ende worden met geweld weder toegesloten, soo datse bijnae buijten doorbranden. Op de keucken solder lagen veel droge rijzen, daerde voncken veel op vielen. De houte geute vande koecken verbrande geheel buijten aff, die goete van den reventer was ontsteecken, daer onse pater op clam ende uuddede ende waechde sijn lijff, want hij hadde bij nae gestickt vanden roock. Ons turfhuys bijde koecken verbrande oock, dat met weeck dack gedeckt was, soo dat onse clooster midden int vuer stont. Maer Onse Lieve Heere bewaerde onse besloten convent, daer wij Hem nemmermeer genouch af dancken mogen ende met den h. Laurentius wel <83> seggen: 'Int midden des vuijs en ben ick nijet gebrand'. Om tot danckbaerheid soo grooten weldaet Ons Liefs Heeren ende Maria, Ons L. Vrouwe, ende onse weerdige patronesse St Agatha, soo heeft ons eerw. mater, suster Alidt Henricxdr, gelooft alle jaer den avont van St Agatha gevastet te worden van ons allen met vastelicker spijsen. Oock loofde sij in dijer noot een dach ter weecke te vasten (behalve dat wij doch schuldich waren) een jaer lanck ende oock soo hebben onse oversten opgeset onse sloth strengelick ende vast te houden, twelck sij tot noch toe wel gedaen hebben, maer nu nog vaster te houden.³³⁸

Inden jaren 1496 ende 1497 quamen eenige susteren ende worden oock eenige geprofessijt.³³⁹

Anno 1498 quamen hier Maria Roelofs dr van Hardevelt ende twee anderen.³⁴⁰

Inden jaren 1499, 1500 ende 1501 quamen eenige susteren in ende worden eenige gecleed.³⁴¹

Inden selven jare van 1501 worde onse convent bijden raed deser stadt gegonst om een seeckere somme geldts dstraet after dat <84> Lange Huijs ende die steege te verleggen. Daer door wij groote ruijnte aen onse clooster cregen, 'twelck des jaers daernaeworde ommuijrt.

Anno 1502 is onse clock gebroken ende is int selve jaer een swaerder clock doen gieten, die woech 145 ££,³⁴² die inden selven jare is gekorstent op ons kerchoff in tegenwoordicheid onser susteren, ende sij wert genaempt Agatha.

Inden jare 1503 op St Peters avont ad vincula brande Harderwijck ende den brandt was soo groot datmense nijet uut doen en mochte, sulcx dat alle dstadt verbrande op XX off XXX huijsen nae.³⁴³ Ende oock verbranden alle de cloosteren ende alle de goodtshuijsen die in de stadt waren, ende ontellicke veel menschen. Onse pater heer Garman was daer oock tegenwoordich met twee onser susteren, alsoe Geertruijt Willems ende Alidt Casijns. Des dages nae Petri quam onse eerw. pater thuijs met twee wagens vol nonnen, daer wij daer X of hielden in onse convent ende twee ongecleede ende woonden bij ons een jaer 29 weecken <85> en drie dagen ende binnen sjaers sterff haer outste nonne, geheeten Geertruijd van Nesse, begraven op ons kerckhoff.³⁴⁴

Inden jare 1504 sterff Heijl Dircx vanden Brouck, die ons wel 40 jaren int siechuijs gedient hadde ende dsiecken minlick ende behulpelick geweest,³⁴⁵ ende storff mede suster Ermgert, Claes van Lielaers dr, die wel L jaer inde koecken oodmoedelick

³³⁸ Matthaeus 1693 344-345 heeft dezelfde tekst over 1495, maar 'vermits wij onse goed' is bij hem 'vermits wij onse gelt'; 'Laurentius' is 'Laurenus'; 'Tot danckbaerheyt soo' is 'Om tot danckbaerheyt van'; 'ons eerw. mater suster Alidt Hendrixdr' is 'ons Mater Suster Alidt'; de laatste regels ontbreken.

³³⁹ In de linkermarge staat '1496 1497' onder elkaar.

³⁴⁰ In de linkermarge staat "1498".

³⁴¹ In de linkermarge staat '1499 1500 1501' onder elkaar.

³⁴² In de rechtermarge staat '1502 convents clock'. In de linkermarge is '1502 convents clock' weggepoetst.

³⁴³ In de rechtermarge staat '1503 de stadt Harderwijck verbrandt'; in de linkermarge stond (weggepoetst) '1503 brand vanden [...]'.
³⁴⁴ Matthaeus 1693 178 is korter; op p. 348 wel de gehele tekst, met spellingsvarianten. Hij noemde echter aan het eind dat deze zusters een jaar en 24 weken drie dagen bleven en liet het overlijden van Geertruyd van Nesse weg.

³⁴⁵ In de linkermarge staat '1504'.

gedient hadde. Storff mede Janne Gesens dr, die met ons XL jaren devotelick had geleeft ende seer verlicht was om de H. Schrift te verstaen ende devoott inden dienst Goodts. Item Ida Jans dr, die Ons L. Heere gedient hadde 63 jaren ende boven haer ander deuchden is sij geweest een exempel der oodmoedicheijt ende der gehoorsaemheijd, bereijdt ende gewillich totten gemeen arbeit. Item Lambrecht Springers, eerste procuratrix, die haer offici deuchdelick, wijselick ende minlick gedaen hadde XVII jaren ende was warachtich in haer woorden, lijdende onrecht om dlijeffde Goodts, soo dat sij bemind was <86> van haer overste ende gemeen susteren. Noch sterf Belij, Roelof Voncken dr, die ons brouwster ende backster geweest hadde XXVIII jaren, ende Else, Gosens dr van Voorde, die hier 49 jaren had gewoont seer oodmoedich ende deuchdelick. Inden selven jare is gemaect de grote puth met dat stamphuijs inde nijeuwe ruijnte.³⁴⁶

Inden jare 1505 quamen hier op St Aechten dach twee maechden alse Haesgen Peters ende Alidt Henrick Vluggen dr,³⁴⁷ noch daer nae Alidt Wolffs dr vander Horren, die weijnich tijts in den selven jare daer weder utgingh. Inden selven jare worden drie susteren gecleedt ende storf Ricout Lamberts dr van Lieler ende Weijndelmoet Goort Vermaten dr, geweest zijnde gehoorsaem, minlick ende een voorgangster in deuchden voordien jongen.

Inden jaren 1506, 1507, 1508, 1509, 1510, 1511³⁴⁸ zijn eenige susteren ingecommen, gecleedt ende geprofessijt ende sterf Mari Roelofs dr, die boven ander deuchden seer naerstich was sangboucken ende choorboucken te schrijven. <87>

Inden jare 1511 sterf suster Lijsbeth Jans dr, weesende een geprofesside, gewielde nonne ende nichte van bisschop David.³⁴⁹

Annis 1512, 1513 quamen vier susteren ende werden vier susteren geprofessijt.³⁵⁰

Anno 1514 op Petri ad vicula dach wierd de eerste steen geleyt vande IIII huijsen opde Spoeij.³⁵¹ Inden selven jare werd dat slachthuijs ende de puth gemaect.³⁵²

Annis 1515, 1516 quamen 4 susteren, 6 susteren werden geprofessijt ende 1 suster stierf.³⁵³

Anno 1517 quam Anna Corstoffels dr, een Moriaen, in 't clooster.³⁵⁴

Anno 1518 werden 5 susteren gecleed.³⁵⁵

Anna 1519 werdt Alidt Henrick Hessels dr onse eerw. mater affgeseth om haer ouderdom ende siecte, doen sij deuchdelick ende wijselick geregiert hadde 43 jaren 11 weecken min 1 dach, oud 70½ jaren,³⁵⁶ ende wierde Alidt Casijns geconfermeert ende wierde Alidt Henricx genoempt onse oude mater. Inden selven jare sterf suster Henrick Harmans dr aan de peste,³⁵⁷ die onse brouster 20 jaren lanck geweest was. Ende noch <88> aende selve siecte Alidt Henrick Vluggen dochter, ende aen apoplexie Geertruijd Rijchout van Heesen dr.

Anno 1520 branden twee huijsen aende Hoff bijde groote kerck ende inden Papenhofstede dat school ende veel huijsen aende Langestraet.³⁵⁸ De groote kerck was

³⁴⁶ In de rechtermarge staat '1504 grote puth bij het bleijckvelt'.

³⁴⁷ In de rechtermarge staat '1505', onderstreept.

³⁴⁸ In de rechtermarge staat '1506 ende nae volgende jaren'.

³⁴⁹ In de linkermarge staat '1511'.

³⁵⁰ In de linkermarge staat '1512 1513'.

³⁵¹ In de linkermarge staat '1514 4 huijsen opde Spoeij getimmerd'.

³⁵² In de linkermarge staat 'slachthuijs'.

³⁵³ In de linkermarge staat '1515 1516'.

³⁵⁴ In de linkermarge staat '1517'.

³⁵⁵ In de linkermarge staat '1518'.

³⁵⁶ In de linkermarge staat 'mater'.

³⁵⁷ In de linkermarge staat 'peste'.

³⁵⁸ In de rechtermarge staat '1520 Brand tot Amersfoord'.

oock ontsteecken ende veel huijsen omtrent dselve kerck.³⁵⁹ Dat vuijr vlooch voorts opde Camp ende brande alle dCampstraet³⁶⁰ op ende een deel vande Teute ende de Poth. De kercke vande Poth bleef staen.³⁶¹ Daer geschiede groote schade, want het was seer wijndich, drooch weeder, datmen uut de huijsen nijet krijgen en conde, soo felle was den brandt ende geschiede 'tselve daechs nae St Odulphus dach.

Inden jare 1521 quam Marri Henrick Lumans dr op St Geertruiden avont te clooster ende liep op St Jan Baptisten avont weder uut.³⁶²

Anno 1522 liepen van hier Alid Voncken ende Anna Christoffels dMoriaen. Alidt hadde wel 18 jaren hier gewoont. Nae drie dagen quam sij wederom int clooster.³⁶³ Haer <89> vrienden mosten voor haer bidden, eermense wederom ontfangen wilde.

Inden jare 1523 sterf onse oude mater, Alidt Henrick Hessels dr, vol van deuchden.³⁶⁴

Anno 1524 quamen twee susteren uut een clooster bij Swol, om dat haer clooster bedorven was ende oock vermits dketterse leringe van Martinus Luter begon te wassen,³⁶⁵ soo datse sodanigen hulp ende voorstant nijet en hadden als sij plegen. Inden selven jare op St Gallendach werde bischop Henrick,³⁶⁶ soone vanden Keurvorst, tAmersfoort gehuld tot een bischop met groote vrede.

Inden jare 1525 was een groote oploop vande gemeente tot Utrecht tegens haeren oversten.³⁶⁷ Die gilden wouden reeckeningh hebben waer dat geld bleeff. Dbisschop beloofde datmen doen soude datse begeerden.

Inden selven jare begon de geestelicheijd seer verdruct,³⁶⁸ veracht ende versmaed te worden, in sommige steden geheel verjaecht ende gedwongen haer habijt te verlaten ende te hijlicken. Ende worden in sommige steden dat <90> H. Sacrament,³⁶⁹ den H. Oliej ende insettinge der H. Kercken seer oneerlick versmaet, 'twelck hartserich was te horen voordien geenen, die Godt lieff hadden.

Oock worden in dat jaer dcloosteren seer geschath, soo dat wij alleen gaven bij de drie hondert goltguldens.³⁷⁰

Anno 1526 sijn uut den convente gegaen suster Alid Voncken, een geprofesside nonne, Marri Wouters van Antwerpen, Stijn Willems, geprofesside nonne.³⁷¹ Margriet Willems ende Alidt Voncken sijn wedergecommen door hulpe haerder vrunden ende berouw van haer dwalinge ende wierden met blijdschap ontfangen ende in haer eerste steede geseth.

Indenselven jare is sterckelick geresen d'leringe off ketterije van Martinus Luterus,³⁷² soo dat veel geestelicke menschen rebel ende ongehoorsaem sijn geworden den paus ende haer oversten. Den paus heeft verboden opden ban dschriften van Luther te leesen. Ons pater heeft ons tselve oock verkundicht. Dpastoor vande stadt heeft 'tselve oock den volcke verkundicht ende voor het geheele convent, twelck sommigen nijet geacht,³⁷³ <91> maar bespoth hebben, daer ons en andere conventen groote verstoringen af gecomen sijn.

³⁵⁹ In de rechtermarge staat 'St Joriskerck'.

³⁶⁰ In de rechtermarge staat "dCamp'.

³⁶¹ In de rechtermarge staat 'dPoth'.

³⁶² In de rechtermarge staat '1521 1522'.

³⁶³ In de rechtermarge staat 'twee susters lopen wech'.

³⁶⁴ In de linkermarge staat '1523'.

³⁶⁵ In de linkermarge staat '1524 Martinus leringe'.

³⁶⁶ In de linkermarge staat 'Bisschop Henrick gehuld'.

³⁶⁷ In de linkermarge staat '1525 oproer tot Utrecht'.

³⁶⁸ In de linkermarge staat 'verdrucking vanden gheestelicheijd'.

³⁶⁹ In de rechtermarge staat 'H. Sacrament versmaet'.

³⁷⁰ In de rechtermarge 'schattinge der cloosteren'.

³⁷¹ In de rechtermarge '1526 lopen eenige susters wech'.

³⁷² In de rechtermarge 'ketterije van Lutherus'.

³⁷³ In de rechtermarge 'des Paus mandaet word bespoth'.

Inden selven jare zijn uut den convente gegaen twee natuïrlieke susteren als Marrij ende Beijeraet, Roelof van Hardevelts dochteren, ende daer nae Henrick Lulufs dr van Arnhem. Item Marri Thonis, Beatris Alberts ende Jan Ricouts dr.

Inden selven jare zijn in onse convent gecommen Claes Gerrits ende Evert van Domselaer, borgermeijsteren, met den geheelen raed ende dit met geweld, soo datse inden convente waren, eerdatment woste ende waren met veele logenen op gemaect ende sonderlinge tegen onse eerw. pater,³⁷⁴ dien sij dief ende verrader noempden ende seijden dat hij 't cloosters goet zijn vrienden had gegeven ende dsusteren gebreck laten lijden. Dpater stonde met ondecken hoofde, begerende dsake te weeten ende sich te excuseren. Maer sij wilden hem voor sonnen onderganck uijt dstadt hebben, 'twelck dsusteren nijet wilden toestaen of sij wilden alle mede gaen. Doen worden de beschuldigingen gelezen ende als dsecretaris wat had gelesen, stonden all de susteren op ende riepen uut eenen monde dattet leugen was, steeckende veel susteren haer vingeren daervoor op. Ende sijende die <92> vande magistraet dat sij belogen en bedrogen waren, setten sij de mater aff, om dat sij des paters suster was ende worde een ander inde plaets geseth, twelck daer naer altemael bijden prior van Windesem wederom te nijet gedaen worde.

Anno 1527 storven Catharina Jans van Antwerpen ende Jut Aerts dr ende ginck van hier suster Margriet Gerrit Gerrits dr,³⁷⁵ een geprofesside suster, ende sterff oock Catarina van Braeckel, ondermater, een seer deuchdelicke suster.

Anno 1528 sterf suster Jacob Harmansdr,³⁷⁶ een wijse, verstandige suster, die omtrent 40 jaren de jonge susteren geleert ende vriendelick geregeert hadde. Inden selven jare sterf binnen Amsterdam sonder berouw teijckenen in weerlick habijt Henrick Lulofs dr ende men seijdt datsij onder dgalge begraven worde,³⁷⁷ doen sij voor haer sterven bekent hadde een geestelicke persoon geweest te sijn. Inden selven jare sterf suster Beijeraet Roelof van Hardevelts dr in weerlick habijt sonder teijckenen van berouw.³⁷⁸ Den capellaen gaf den pastoor te kennen, alsof sij berouw gehadt hadde, waerom sij inde capelle van Ons L. Vrouwen begraven werde. <93> Den selven capellaen viel daernaer doot inde grote kerckx tHoorn omtrent 4 of 5 trappen vander aerden,³⁷⁹ want mr Evert, dpastoor, had hem geseijt, dat indijen hij hem bedrooch, soo soude hij een schennis hebben of haestelick sterven ende dit is hem gebeurt corts daernaer.

Indenselven jare was Utrecht, Rhenen, 'thuijs Ter Eem ende 'thuijs te Doorn all Gelders ende 'thuijs Ter Horst werpen sij geheel ter neder.³⁸⁰ Inden selven jare seijnde dkeijser volck neder om dat Oversticht te helpen, alsoo sij van den bisschop geen hulp en cregen.³⁸¹ Dat keijzers volck wonnen met geweldt Hasselt ende Hattem met dat sloth ende Harderwijck, alsoo het Oversticht hun in des hartoch van Gelres handen gegeven hadden. Die vanden Elburch gaven hun met accoort aen 's keijzers volck over.

Indenselven jare quam Heer Henric van Beijeren, onse bisschop,³⁸² in ons clooster ende logieerde in ons paters huijs ende sijn gesinne een wijl tijts in onse kerck ende daernaer maecten sij een eetplaetse in ons paters hoff ende die brugge daer over wert doe oock gemaect vande magistraet om sijn logijs inde stad te hebben.³⁸³ <94> Den bisschop heeft door sijn stadthouder ende pastoor verboden datmen geen professide personen, die van ons liepen, ijet meer geven soude, want het tegen alle

³⁷⁴ In de linkermarge ' 't convent en dpater hadden veel te lijden'.

³⁷⁵ In de rechtermarge '1527'.

³⁷⁶ In de rechtermarge '1528'.

³⁷⁷ In de rechtermarge 'een suster onder de galge begraven'.

³⁷⁸ In de rechtermarge staat 'een ander suster sterft oock sonder berou'.

³⁷⁹ In de linkermarge 'dcappelaen valt doot'.

³⁸⁰ In linkermarge 'Geldersen Oorloch'.

³⁸¹ In de linkermarge 'dkeyser compt het Oversticht te hulp'.

³⁸² In de linkermarge 'den biscop compt inden convente'.

³⁸³ In de linkermarge '1528 dhoute brugh wordt gemaect. nota: dese brugh is afgebroken anno 1641'.

rechten was.³⁸⁴ Ten selven tijde wonnen des keijzers volc het huijs Ter Eem ende cregen oock weder Utrecht, Rhenen ende meer sloten ende vertooch dbischop Henrick van hier op Utrecht.

Anno 1530 heeft de wijbischop hier geweest in ons convent ende heeft gewiedt alle de beelden int Graft Ons Heeren ende eenige beelden opt choor.³⁸⁵

Inden selven jare is gestorven heer German, onse eerw. pater, daer dgemeen susteren praesent quamen bij³⁸⁶ consent vanden prior van Wijndesem, die doe hier was.³⁸⁷ Hij hadde geregiert XLII jaren in alle eersaemheijd, stichticheijd en wijsheijd. Hij hadde inden convente sijnde veel geleden. Hij hadde als hij opden Hoff off onder all tvolck was,³⁸⁸ een wonde in sijn hooft ontfangen van Claes Meijns met een wicht van een unster, inde Ossemerct. Oock als dborgermeijsters ende raedt hem in onse clooster soo schandelick plucten ende ructen ende uijt dstadt setten wilden als voorverhaelt, en thoonde hij hem noijt te stooren, maer als een lam sochte te verantwoorden, twelck hem nijet en mocht gebeuren. Godt geve hem de ewige peijs, vreedde en salicheijd, Amen.
<95>

Inden selven jare worde heer Peter Parises gemaect onse pater, geweest zijnde ons za. paters diender ende socius 43 jaren,³⁸⁹ ende dit is geschied doorden prior uut de Birckt ende van St Jans door consent ende confirmatie vanden prior van Wijnsem ende aller ons consent.

In den jare 1531 quam hier Jannichgen Dircx dr van Ingen.³⁹⁰ Inden selven jare wert dat weeshuijs vermaect.³⁹¹

Anno 1532 is gestorven heer Jan Brand,³⁹² onse eerw. maters eenige broeder. Hij hadde XX jaren hier gewoont met onse pater ende te cost gegaen, deuchdelick en eerlick. Hij is tot Utrecht gestorven, op onse choor begraven, beneven dat H. Cruijs aultair, 'twelck hij geprovent hadde alle heijlige dagen met een misse te leezen voor hem ende voor zijn ouders ende heer Frans de Beer was de eerste priester van die proven.

Inden selven jare op Alderheijligen dach was een grote vloed des waters,³⁹³ meer als bij mans tijden geschied was, daer steden en dorpen groote schade bij hadden ende veel door verdroncken.

Inden selven jare heeft dbischop geordonneert dat nijemand vande susteren voorde traillie soude gaen dan met hun tween,³⁹⁴ daer eenige susteren veel ongesticheijt tegen de mater op spraken. <96>

Anno 1534 sijn int clooster gecommen Catharijn Peters ende Gijsbert Goorts van Spaeckenborch.³⁹⁵

Anno 1535 sijn getimmert opde Spoeij vier huijsen als een ende worde suster Eerland onder mater.³⁹⁶

Inden selven jare worde Munster gewonnen vanden ongelovigen Wederdopers.³⁹⁷

³⁸⁴ In de rechtermarge 'verboth van onderhout etc'.

³⁸⁵ In de rechtermarge '1530'.

³⁸⁶ Hiervoor is iets doorgehaald.

³⁸⁷ In de rechtermarge 'pater sterf'.

³⁸⁸ In de rechtermarge "zijn loff en lijden'.

³⁸⁹ In de linkermarge 'een ander pater'.

³⁹⁰ In de linkermarge '1531'.

³⁹¹ In de linkermarge 'weeshuijs'.

³⁹² In de linkermarge '1532 hr Jan Brant sterft'.

³⁹³ In de linkermarge 'groote vloed'.

³⁹⁴ In de linkermarge staat 'opspraeck jegen de mater'.

³⁹⁵ In de rechtermarge '1534'.

³⁹⁶ In de rechtermarge '1535'.

³⁹⁷ In de rechtermarge 'dstadt Munster'.

Inden selven jare worden hier ontfangen twee jofferen, als Geertruijd Willem van Eepen dr ende Adriana Thonis. Inden selven jare quam hier Aechgen Everts dr, oudt 12 jaren.

Anno 1536³⁹⁸ is de lange brugh voor ons clooster opgebroocken ende geheel nijeu gemaect ende heeft onse clooster daertoe gegeven 30 philips guldens.³⁹⁹

Anno 1537 op Nije jaers dach is in ons clooster ontfangen Elisabeth Peter Fockings dr van Utrecht, oudt IX jaren.⁴⁰⁰

nota: Dit was de moeijen dochter van Sophia, mr. Cornelis van Ingen weduwe, mijne moeder, ende werde dselve Elisabeth naemaels mater vanden selven convente.⁴⁰¹

Inden selven jare wierde den eersten steen geleijd vant nijeuwe siechuijs ende leijde Elisabeth Peter Fockings den eersten steen.⁴⁰²

Inden selven jare sterf Beatris Willem <97> van Lielaers dr, die vijer jaer in groote lijdsaemheijd blind geweest was ende werde ontfangen Geertruijd Zeger de Wilden dr ende alsoo sij sonder consent van haer moeder ingecommen was,⁴⁰³ heeft dselve hare moeder ende twee haerder susteren naer acht dagen haer wederom thujs gehaelt, daerover zij haer seer qualick hielt ende dapper weende.

Inden selven jare is ontfangen inden clooster Elisabeth Hugo Ruijsch dr, oudt XIII jaren.⁴⁰⁴ Elisabeth Ruijsch heeft op St Bartholomeus avont het eerste vuer int siechuijs aangeleijdt ende quamen de siecken daer slapen.

Indenselven jare sterff Margriet Elis dr, oude mater.⁴⁰⁵

Inden selven jare quam hier Thonisgen Jan Fojers dr.

Anno 1538⁴⁰⁶ heeft suster Ermgert Dircx door haer veel biddens haer procuratorschap overgegeven ende bij haer bedient was getrouwelick 38 jaren. Ende is in haer plaets gecoren Margriet Willem Everts dr.⁴⁰⁷

Inden selven jare is van hier gegaen suster Jan Evert Barts dr. Daernae quam sij weder heijmelick in, vallende over de muijre ende sliep bij onse maget op de solder ende des morgens ginck sij weder uut. <98>

Indenselven jare is uitgegaen Mechtelt Rutgers ende sijn drie susters gecleed ende sijn gestorven Petertgen Henricx ende heer Lambert, onses paters socius seer haestelick, die seven jaer deuchdelick ende eerlick met onse pater gewoont heeft.

Anno 1539 nae Paeschen,⁴⁰⁸ als onse pater te Cantaet was, ging Jan Vlugh, onse buijrman, ende Gouw, sijn wijff, ende slougen een gath inde schoorsteen inden reventer tegen des convents wil ende lietense maken naer haerluijder sinne, twelck bij verclaringh vanden raedt deser stadt wederom mosten maken en toestoppen alst tevoren geweest was.

Inden selven jaire nae St Stevens Vindinge is Vrouw Marij tot Amersfoort gecommen met edelen geboren jonffrouwen,⁴⁰⁹ hartogen ende edelluijden ende is soo eerlick ende statelick ontfangen vande inwoonders der stadt, dat sij hun voor ander steden gepresen heeft. Ende des dijsdaechs reijsde sij van hier ende lieter een

³⁹⁸ In de rechtermarge '1536'.

³⁹⁹ In de rechtermarge 'nota: deese brugh is anno 1641 wechgebroken'.

⁴⁰⁰ In de rechtermarge 'Elisabeth Fockingh'.

⁴⁰¹ De tekst [Dit was ...convente] is onderstreept.

⁴⁰² In de rechtermarge 'nije siechuijs'.

⁴⁰³ In de linkermarge 'Geertruijd Zeger de Wilden dr word uijt het clooster gehaelt'.

⁴⁰⁴ In de linkermarge 'nota deese wiert naemaels mater'.

⁴⁰⁵ In de linkermarge 'oude mater sterft'.

⁴⁰⁶ In de linkermarge '1538'.

⁴⁰⁷ In de linkermarge 'procuratrix'.

⁴⁰⁸ In de rechtermarge '1539'.

⁴⁰⁹ In de rechtermarge 'vrouw Marij compt hier'.

hartoginne sijeck, die des woensdaechs stierff,⁴¹⁰ daer den hartoch ende zijn hoffgesin seer droevich om waren, ende werde dat lichaem gebalsemt.

Indenselve jare sterf ons suster Alidt Keijzers, hebbende met ons gewoont 72 jaren in goede deuchden <99> ende moeder aller armen binnen deese stadt in alle nootd en sieckten.

Anno 1540 sterf Armgert Dircx dr, die 39 jaren procuratrix hadde geweest, in eere en deuchd ende profijt des convents.⁴¹¹

Anno 1541 quamen hier twee jofferen als Geertruijd Hugo Ruijssen dr ende Harman Jans dr ende sterf Geertruijd Goorts dr uut d'Veenstraet, een deuchdelick, devoot hartgen.⁴¹² Inden selven jare quamen Margriet Cornelis Vossen dr ende heer Engel om des paters socius te weesen.

Anno 1542 sijn drie susteren gecleedt,⁴¹³ namentlick Elisabet Peter Fockinghe, Cristina Egberts ende Geertruijd Wouters ende sterf Alidt Casijns dr, die seven jaer mater geweest is,⁴¹⁴ eerlick ende deuchdelick, ende quam Jutte Andries Kniefs dr ende sterf Maria IJsbrant Heijen dr van Brugge uut Vlaenderen, een oodmoedich susterken.

Anno 1543 was groote oorloge ende benauwtheijd voor onse stadt.⁴¹⁵ Den eersten donderdach nae Paeschen wordt des nachts een moelen in brandt gesteecken.

Inden selven jare op Martinus Translatie, op een woensdach, wordt Amersfoort <100> belegert van Marten van Rossem. Des saterdaechs begonstense tegen malcander te schieten, buijten en binnen,⁴¹⁶ ende hielden nijet op, eerdat dstadt overgelevert was. Twelck was tusschen sonnendach ende manendach. De borgermeijsteren met sommige borgers gaven hem dstadt op buijten weeten vande gemeente,⁴¹⁷ want dborgers streden noch lange daernae, d'wijle sij nijet en wosten, datse verraden waren. Daeren boven had de borgermeijster aen Marten van Rossem beloofd LXXX^{ti}ch duijsent gulden. Ons convent worde ten eerste op twee duijsent gulden geseth, 'twelck wij nijet en hadden.⁴¹⁸ Wij brochten onse goudt, silver ende kelcken ende vercoften eenich landt en renten goeden coop. Men dreijchet⁴¹⁹ ons convents goetd te vercopen, indijen wij 'tgelt nijet op en brachten. Wij mosten geen klock luijen om misse te doen, maer met besloten deuren, met onrust, dat wij nijet en wisten off wij leven off sterven souden. Naer d'reeckeningh van onse rentmeijster Wouter Claesz soo hadden wij wel vijerdehalf duijsent guldens schade. Wij mosten de ruters ende knechten, <101> wel tot seventhijen hondert eeten geven. D'prior van Windesem, die bij ons gecommen was, conde uut dstadt nijet commen, maer help ons alles trouwelick schicken, hoewel sij hem d'blanke sweerden opde borst setten. Soo dat onse cost op ginck, waerover door bidden van goede vrunden eenige susters oorlof cregen naer haer vrunden voor een tijdanck te reijsen, ende quamen d'een voor, d'ander naer, wederomt t'huijs.⁴²⁰

⁴¹⁰ In de rechtermarge 'een hartoginne sterft hier'.

⁴¹¹ In de linkermarge '1540'.

⁴¹² In de linkermarge '1541'.

⁴¹³ In de linkermarge '1542'.

⁴¹⁴ In de linkermarge 'mater sterft'.

⁴¹⁵ In de linkermarge '1543 een moelen wordt gebrandt'.

⁴¹⁶ In de rechtermarge 'Amersfoort wordt van Marten van Rossem belegert'.

⁴¹⁷ In de rechtermarge 'wordt overgegeven'.

⁴¹⁸ In de rechtermarge 'tconvent werdt geschath'.

⁴¹⁹ De 'eij' verbeterd.

⁴²⁰ Matthaeus 1693 371 heeft twee passages, volgens hem uit de Agnieten- en de Aagtenkroniek. De eerste was echter al bij 1527 afgesloten en zal dus genomen zijn uit een andere bron:

Anno 1543 wert Amersfoort door Marten van Rossum ingenomen. Men seyt dat Rossum als doen uytte Stadt van Amersfoort gehaelt heeft tachtich duysent Rijders t'stuck 24 stuyv. Waer onder mede begrepen waren die Ringen van de Burgers behalven andere so geheylchde als wereltsche cleynodien.

De tweede passage komt inderdaad uit de Aagtenkroniek, met kleine verschillen: 'moelen in brandt gesteecken' is bij Matthaeus 'molen in brant gestoocken'; 'eer stadt' is 'eer dat de Stadt'; 'nyet en wosten' is

Des daechs nae St Augustinus Octave ginck van ons lopen Weijm Gijsberts, een geprofesside nonne,⁴²¹ met een ruijter, daer ons conventualen seer in bedrouft waren, ter saecke vande oneere Godes ende schandael voorde menschen.

Op St Prothus ende Hijacinchusdach ginck Alidt Mouris tegen ons maters wil wech ende sij quam naer 8½ maenden wederom in.

Op vrijdach H. Cruijs verheffinge conden wij den knechten haer vollen eijsch van eeten nijet geven, waerom sij de hoender uut 'tconvent haelden, koochten en aten. Maer denselven dach moesten sij haestich wech, waerdoor wij verlost worden. <102> Des avonts ten selven dage ginck suster Jan Dircx lopen, maer quam haest wederom in.

Inden selven jare op St Willibrordus nacht brande het panne backers huijs.⁴²² Het vuijr vlooch op onse houthuijs ende trans, maer met hulpe Godes soo wert daer nijet verbrandt.

Intselve jaer op St Barbara dach werd onse suster Hillegond Hollicx haer narm wederom in geseth opde bleijck nae Soest, ende sij hielden daer haerluijder hoochtijd. Mr Jan Toll sette daer den narm, alsoo hij inde stadht nijet commen most.

Int jaer 1544 sterf suster Hillegont Hollicx,⁴²³ alsoo daer een gebreck aen haer narm slouch, daer sij veel aen geleden hadde.

Anno 1545 worden ingenomen Alidt Peters dr van Utrecht ende Beatris Aernts van Swoll.⁴²⁴

Nota: Deese Alidt Peters was d'suster van Elisabeth Peter Fockingshs dr voornoemt. Dese Alidt sterff innocent om drouffheijdt van haer broeders overlijden, heer Jan Fockingh.⁴²⁵ <103>

Anno 1546 quam Harman Jans weder,⁴²⁶ die van dat oorloge aff uutgeweest had ende quam int clooster Alidt Sijmons dr, oudt IX jaren. Inden selven jare deden ses susteren haer gulden professie.

Inden selven jare quam Gruwel, een kettermeijster, tot Amersfoort van Utrecht uijt macht van Keijserlick Majesteijt om de boucken te ondersoucken, die een ijder binnen 8 dagen brengen moste, soo datter veel bijbels ende testamenten gebrocht ende verbrandt worden. Ende de goede boucken bleven onbeschadicht.⁴²⁷

Inden jare 1547 op St Vitalis avont des nachts ontstack door een swaren donder ende blicxem Ons L. Vrouwentoon, dan brande nijet meer door de gratie Goodts dan de cap vanden toorn.⁴²⁸ Het geliet off all de stadht verbrandt soude hebben doorden swaren blicxem.⁴²⁹

Int jaer 1548 quam Marrij Gerrits en dede Evertgen,⁴³⁰ Henrick van Gijns dr, haer gulden professie.

Anno 1549 is gestorven suster Roeloff,⁴³¹ Albert van Nijvelts dr, ende worden vijer susteren geprofessijt. Ende is van hijer <104> gelopen Alidt Sijmons dr, oudt 16 jaren. Sij was XI jaren, doen sij int clooster was gecommen.

'niet wisten'; 'vijfdehalf duysent guldens' is 'vierde half ...'; 'eenige suters' is 'onse Susters'; daarna voegde Matthaeus toe dat hij een oude afbeelding of document had: Schedam veterem etiam habeo...

⁴²¹ Inde linkermarge 'een nonne loopt met een ruijter wech'.

⁴²² In de rechtermarge 'brandt'.

⁴²³ In de rechtermarge '1544'.

⁴²⁴ In de rechtermarge staat '1545'.

⁴²⁵ De tekst van deze *nota* is onderstreept. Het is duidelijk een toevoeging van Van Ingen.

⁴²⁶ In de linkermarge '1546'.

⁴²⁷ Matthaeus 1693 379 heeft dezelfde tekst, met spellingsvarianten. Alleen noemde Matthaeus 1547 ipv 1546. Hij voegde toe: En partim malitiam, partim infandam & admirabilem coecitatem: Quisquiliae ipsis in pretio. Verbu Dei comburunt.

⁴²⁸ In linkermarge '1547 brandt'.

⁴²⁹ Matthaeus 1693 381 heeft dezelfde tekst, met spellingsvarianten. Op p. 181 staat dit veel korter.

⁴³⁰ In linkermarge '1548'.

⁴³¹ In linkermarge '1549'.

Anno 1550⁴³² quam Griet Everts dr ende inden selven jare sterft die eerw. heere den prior van Wijnsem, heer Johan van Balem.⁴³³

Int selve jaer quamen hier Henrickgen Thonis Pouwels dr, Gijsbertgen Cornelis Coenders dr ende Nellichgen Aert Buijssen dochter. Int selve jaer is in plaetse van ons pater, die om sijn ouderdom geen dienst meer doen en konde, pater geworden heer Peter Moll.⁴³⁴

Inden jare 1551 hebben wij onse pater hier gecregen, weesende de conventualen verblijd, alsoo wij een jaer lanck om een pater gearbeijdt hadden.⁴³⁵

Inden selven jare is de pater van Hulsbergen gestorven. Doen heeft ons pater ons beloofd bij ons te blijven, mits dat hij jaerlicx verseeckert soude zijn LXX goude guldens.

Intselve jaer is een afflaet geweest met vasten en bidden voorde H. Kerck om het ongelooff uut te rooden.

Intselve jaer is gestorven suster Baet <105> Kasijns, onse cantrix, ende deden vier susteren professie ende quamen hier suster Gerbrich Thonis ende Anna Peters dren.

Inden selven jare quam die kelck thujs, die suster Maria Pouwels betaelt heeft ende tgeene dsusteren gaven int gemeen, dat worde geschickt tot twee silvere pullen.⁴³⁶

Anno 1552⁴³⁷ des nachts voor St Ponciaens avont was het soo grooten onweeder van donder, blixem, hagel, regen en wijnt ende vloedt van water, datter groote schade ende jammer geschiede. Te Bunschoten worde de schade geschath alleen aende dijcken op een tonne goudts. Veel schade aen menschen en beesten geschiede oock op ander plaetsen.⁴³⁸ Ter Goude werde een schone kercke ende op ander steden toornen ende huijsen vanden blixem verbrand. Tot Deventer vingmen vis inde kercke ende daer vielen veel groote huijsen terneder vanden groten storm. De menschen clommen opde boomen, daer sommigen affvielen en storven van honger en koude.⁴³⁹

Intselve jaer op St Agatha dach is heer Peter Parisis, onse oude pater, int siechuijs gebrocht, sijn kerckgerechten ontfangende ende is op St Julianus dach inden Heere gerust, <106> oudt 86 jaren,⁴⁴⁰ geweest hebbende diender des convents 40 jaren ende dan noch pater 20 jaren. Hij heeft den convente veel deuchden ende profijt gedaen.

Inden selven jare opden Ve Martij is onse mater Margareta⁴⁴¹ Jan Brants dr ontslagen van haer dienst op haer lange versoeck,⁴⁴² oudt 82 jaren, geweest zijnde mater XXVIII jaren en 3 maenden. Opden VIII Martij werde tot mater gecoren Maria Pouwels dr.⁴⁴³

Ten selven dage begeerde dprior van Wijnsem een bede, te weeten een stede voor sijn nicht Anna, oudt XVII jaren, twelck geconsenteerd werde.

Intselve jaer heeftmen inden reventer gemaectt nieuwe sittenen, ter wijlen aten de susteren inde spinkamer.⁴⁴⁴

⁴³² Het jaartal is onderstreept.

⁴³³ In de rechtermarge 'prior van Wijnsem sterft'.

⁴³⁴ In de rechtermarge 'pater Mol'.

⁴³⁵ In de rechtermarge '1551'.

⁴³⁶ In de linkermarge 'nieuwe kelck en pullen'.

⁴³⁷ In de linkermarge '1552'.

⁴³⁸ In de linkermarge 'donder blixem waternoot en brandt'.

⁴³⁹ Matthaeus 1693 381 heeft dezelfde tekst, met spellingsvarianten. Hij meldde dat dit volgens Antonius &c in 1554 was.

⁴⁴⁰ In de rechtermarge 'oude pater sterft'.

⁴⁴¹ Er is geknoeid in 'eta'.

⁴⁴² In de rechtermarge 'd'mater werdt gelicentieert'.

⁴⁴³ In de rechtermarge 'nije mater'.

⁴⁴⁴ In de rechtermarge 'susteren inden reventer'.

Ende sijn ses susteren gecleedt ende de drije outsten besloten. Op Nieuwe jaers avond is gestorven onse eerw. mede priester ende broeder heer Engel, ons paters socius, die met ons gewoont hadde XI jaer ende XIII weecken, godtlick en eerlick.

Int jaer 1553 sterf onse eerw. oude mater suster Margriet Jan Brants dr, latende haer ondersaten nae een exempel⁴⁴⁵ <107> van liefde ende gehoorsaemheijd. Sij hadde oock 38 jaren uitgangster ende bujten procuraetster geweest ende was oudt doen sij storf 84 jaren ende had bij ons gewoont 77 jaren.

Inden selven jare quamen hier Gerritgen Cornelis, oudt 14 jaren, ende Neeltgen Henricx, oudt 11 jaren. Inden selven jare is van ons gelopen Mechteld Rutgers met haer bed,⁴⁴⁶ clederen ende wijel ende voorts met all haer tuijch, ende sijn ses susteren geprofessijt ende es gestorven Adriaen Ariaens, geprofesside nonne ende geschiede op St Augustinus dach.⁴⁴⁷

Anno 1554 quam Beertgen Reijers inden convente.⁴⁴⁸

Ende op St Valentijns avond quam Mechteld Rutgers door de kerck nae der misse ende liep int siechuijs. Sij thoonde grooten rouwe ende wilde sodanige poenitentie doen, als men haer soude setten. Sij dede diverse boeten en poenitentie ende werde ten lesten door driewerf versoeck vanden prior van Wijnsem wederom aengenomen.

Int selve jaer quam hier Anna Victors van Coesvelt.

Intselve jaer heeft Margriet Bert <108> Gojers dr de susteren gegeven tot een verheugen op haer gulde professie een ton goet bijers,⁴⁴⁹ een wegge van een half mudde, twee schapen gesmoort met rosijnen.

Intselve jaer op St Ursulen dach is onse clock geborsten.⁴⁵⁰

Intselve jaer tusschen St Lebuijn ende Brixius dach is Mechteld Rutgers wederom heijmelick wech gelopen, waardoor de susteren soo gestoort waren, datse Ons L. Vrou dach daer nae geen hoochtijd en hielden.

Intselve jaer gaven susteren Beatris Stevens ende Margriet Barts elcx een scheerwebbe van een negentien tottet vergieten vande clock. Op Policarpus dach is de clock gehaelt uut den toorn met hulp van Cornelis Janss, onse vader, sijn soon Jan Corneliss ende Looch, sijn dochters man. Dselve worde tUtrecht gebrocht om te vergieten ende is opde octave van St Agatha, ons patronese gewiedt ende opgehangen.⁴⁵¹

Op⁴⁵² St Laurentius dach heeft onse eerw. pater voor den ouden susteren int graff Ons Heeren een briefken vanden prior van Wijnsem gelesen,⁴⁵³ datmen Mechteld Rutgers wederom int convent soude nemen ende haer geven een genadige kercker, 'twelck soo gedaen werde. <109> Doen is int convent een onstichtelicken oploop geschied, doen men hoorde dat sij daerin was,⁴⁵⁴ d'wijle dprior selfs inde vasten geseij hadde datse ons nijet en diende, men soude haer nijet in nemen maer afsnijden. Op St Geertruidts dach is den prior gecommen, ontschuldigende de pater, ende stilde de susteren ende dede veel poenitentie. Met veele conditien werde sij in gelaten, maer daer viel noch veel twist om.

⁴⁴⁵ In de rechtermarge 'oude mater sterft anno 1553'.

⁴⁴⁶ In de linkermarge 'Mechteld Rutgers loopt uut den convent'.

⁴⁴⁷ In de rechtermarge staan onder elkaar 'aa bb cc de'.

⁴⁴⁸ In de linkermarge '1554'.

⁴⁴⁹ In de rechtermarge 'maeltijd'.

⁴⁵⁰ In de rechtermarge 'clock gebroken'.

⁴⁵¹ In de rechtermarge 'nije clock'.

⁴⁵² In de linkermarge 'aa'.

⁴⁵³ In de rechtermarge 'Mechteld Rutgers compt weder in'.

⁴⁵⁴ In de linkermarge 'oproer inden convente'.

Inden⁴⁵⁵ jare 1555 was het so natten jaer⁴⁵⁶ datter geen drie weecken oijt en waren sonder regen. D'beesten gingen int water, men conde coorn noch hoij gewinnen, noch turff uijt het veen krijgen, daer veel armoede en verdriet uut quam.⁴⁵⁷

Anno 1556 is het een groot jammer geweest van sieckten,⁴⁵⁸ als pestilentie, colijck, legercoortsen ende quade coortsen.⁴⁵⁹

Inden selven jare heeft onse pater vande twee huijskens aende Chingel drie⁴⁶⁰ laten maken. Ende sijn IIII susteren geprofessijt ende gaff Alidt Dirck Voncken dr een maeltijd met een halff mud weijten,⁴⁶¹ een ijder een halff mingelen romenije, een vierdel van een hoen <110> ende gesmoort vleijs met pruijmen en rosijnen. Daernaede Beertgen Reijers, Anna Victors ende Gerritgen Cornelis oock sodanigen maeltijdt.

Op⁴⁶² St Lamberts avond quam den procurator van Wijnsem, heer Jan van Hessijn, ende bracht vanden prior een brief voor Mechteld Rutgers,⁴⁶³ datmen haer celle nijet meer sluijten en soude.

In 't selve jaer is het soo drogen somer geweest,⁴⁶⁴ dat het gras stont verdorren op't veldt. Waerop groote dijrte is gevolcht: een cluijt botter golde seshalve stuver, een schepel roggen vierdehalve gulden, een Utrechts mud weijten acht gulden, een schepel groene erweten 44 stuvers,⁴⁶⁵ een mud garsten 6 gl 8 st, een Amsterdams mud grauwe erweten IIII gl II st, een schepel boeckweijts een daelder, een mud havers 50 st, een ton assen seste halve gulden, een ton sepen sestien gulden, een ton botters 32 gulden. Daer was soo grooten ellende van honger, dat men nijet schrijven en kan. Men maecte <111> broot van haver, van garst, van boonen. Men mocht uut de steden coorn noch broot dragen off ten worde genomen. De arme-ende ambachts-luijden wilden opde rijcke luijden slaen. Den raedt setten de conventen ende rijcke luijden op een somme gelts, daer men coorn en broot om coft. De leste dijr coop roggen was inde Pijnxsterheilige dagen om vijftelhalve gulden.

Int jaer 1557 is het coorn allenskens wat beter coop geworden.⁴⁶⁶ Intselve jaer gaff ons convent hondert gulden tot den armen, behalven dat de susteren selfs gaven, ende deden IIII susteren professie.⁴⁶⁷

In 't jaer 1558 sijn hier twee jofferen ontfangen, Pouwelsgen Pouwels Gerrits dr ende Maria Arents dr van Utrecht.⁴⁶⁸

nota: Deese Maria was dsuster van Sophia, weduwe van mr. Cornelis van Ingen, ende alsulcx moeije van mij Johan van Ingen.

Intselve jaer is op St Augustinus avond suster Marrij Thijmans van hier gegaen nae dvesper onder onse maters capittel, weesende dselve Marri met kijnde,⁴⁶⁹ ende heeft <112> haer vlas ende gaern, tot twee webben haer linnewerck ende drie dubbelde rocken mede genomen. Op St Prothi ende Hiacynthi dach ende was den XIII

⁴⁵⁵ In de rechtermarge 'bb'.

⁴⁵⁶ In de linkermarge '1555'.

⁴⁵⁷ In de linkermarge 'nat jaer'.

Matthaeus 1693 381 heeft dezelfde tekst, met spellingsvarianten. De Agathakroniek heeft veel meer over deze jaren.

⁴⁵⁸ In de linkermarge '1556'.

⁴⁵⁹ Matthaeus 1693 381 heeft over 1556 dezelfde lange tekst, met spellingsvarianten.

⁴⁶⁰ 'drije' is superscript boven een doorhaling (drije) geschreven.

⁴⁶¹ In de linkermarge 'maeltijd'.

⁴⁶² In de linkermarge 'aa bb'.

⁴⁶³ In de rechtermarge 'schrijvens voor Mechteld Rutgers'.

⁴⁶⁴ In de rechtermarge 'drogen somer'.

⁴⁶⁵ In de rechtermarge 'dijren tijd ende honger'.

⁴⁶⁶ In de linkermarge '1557'.

⁴⁶⁷ Matthaeus 1693 381 heeft dezelfde tekst, met spellingsvarianten.

⁴⁶⁸ In de linkermarge '1558'.

⁴⁶⁹ In de linkermarge 'suster Mari Thijmans loopt wech, sijnde met kijnde'.

sonnendach sijn van hier gegaen Mechteld Rutgers ende Oede Henrick Vossen dr,⁴⁷⁰ eijschende de dormpters sloetel van suster Catherijn Jans, all steenende off sij sieck hadden geweest, ende namen al mede daerse ijet seggens toe⁴⁷¹ hadden. Intselve jaer op St Gallen dach is gestorven suster Beertgen Steven Voncken dochter, onse eerw. oude mater,⁴⁷² die ons in dijen staet vreedelick gedient hadde XII jaren min II maenden.

Anno 1559 is gehangen een nijeuwe clock, alsoo dander gebroocken was.⁴⁷³ Ende hebben ons gevisiteert dprior van Wijnsem ende dprior van Utrecht ende hebben op Ons L. Vrouwen-vaerts dach ons gebrocht Mechteld Henrick Pannekoecx dr, oudt XI jaren. Daernae des vrijdaechs quatertemper is pater Mol van ons gereijst met groten rouwe van beijden sijden. Hij ontschuldichde hem seer. Dan het worde (Godt betert) anders bevonden. Want des anderendaechs <113> is Marri Thijmans weder in gebracht vanden priors van Wijnsem ende van Utrecht, daer sij voor geseijdt heeft, dat pater Moll dvader van haer kijnd was.⁴⁷⁴ Daer viel veel over en wederover met beschuldigen ende excuseren, doch ten laesten werde hij bevonden in schuld ende hij heeft moeten vertrecken. Op S. Lambrechts dach is Elisabeth Huijch Ruijsen dochter geconfermeert onse mater met grote solemniteit.⁴⁷⁵ Opde Scheijdinge der Apostelen is van ons gegaen suster Margriet Everts ende op St Alexiusdach bracht de pastoor haer wederom in, biddende op zijn knijen inde spincamer, datmen het haer vergeven en nijet verwijten soude. Dus en heeft sij geen poenitentie gedaen. Op St Gallen dach quam den deurwaerder Evert Jans van weegen den raedt deeser stadt, gebiedende heer Peter van Wierdt van hier te gaen. Maer alsoo hij seer onschuldicht werde ende dat op hem nijet te seggen en was, soo is daerin nijet meer gedaen.

Inden jare 1560 is heer Peter van Wijerdt,⁴⁷⁶ onse socius, tot een pater gecoren ende geconfermeert. Ende storven indenselve jare Willem Dircx, Laen Jans ende Geertruijd Willem van Eepen dochter, susteren. <114> Inden selven jare opden III^{en} sonnendach inden Advent worde Mechtelt Henricx Pannekoecx dochter thuys gebrocht bij haer ouders tot Arnhem, om dat sij ons nijet en diende. Indenselve jare is hijer gecommen heer Gerrit Janss van Zutphen om ons paters socius te weesen.⁴⁷⁷

Int jaer 1561⁴⁷⁸ is van hier gegaen op Palmavont suster Marri Thijmans ende heeft veel mede genomen. Op St Stevens Vindinge dach is Pauwelsgeen Pouwels Gerrits dr van hier gereist om dat sij gecleedt soude worden, maer sij is nijet wedergecommen metterwoon, dan sij is tot Soest in 't clooster gegaen. Int jaer 1561 heeft Maria Aerts dr van Utrecht haer cleding aengenomen alleen ende heeft alleen gesongen ende gelesen als dat behoorde op St Bartholomeus dach.⁴⁷⁹

Anno 1562 ontstack St Joris toorn vanden blixem, maer dede geen ander schade.⁴⁸⁰ Indenselve jare is ons gegonst de broederschap van Wijnsem. Indenselve jare op St Bartholomeus avont ende was op een sonnendach werdt suster Maria Arents geprofessijt alleen.⁴⁸¹ Sij sangh ende las alle dat behoorde, daer sij groote eere af hadde. <115> Int selve jaer heeft Gijsbert Goortsdr haer gulde bruloft gehouden, praesent haer vader, moeder en seven broeders, een suster, swager, drie broeders vrouwen ende andere naevrienden, seer eerlick en costelick als oijt geschied was als 't

⁴⁷⁰ In de rechtermarge 'Mechteld Rutgers loopt wederom wech met noch een ander suster'.

⁴⁷¹ Kemperink heeft 'van', ten onrechte.

⁴⁷² In de rechtermarge 'd'mater sterft'.

⁴⁷³ In de rechtermarge '1559 nije klock'.

⁴⁷⁴ In de linkermarge 'Pater Mol wordt schuldich bevonden ende moet vertrecken'.

⁴⁷⁵ In de linkermarge 'mater Elis. Ruijsch'.

⁴⁷⁶ In de linkermarge '1560 Heer Peter van Wijerdt wort pater'.

⁴⁷⁷ In de rechtermarge 'paters socius'.

⁴⁷⁸ In de rechtermarge staat '1561'.

⁴⁷⁹ In de rechtermarge 'Maria Aerts, mijn moeije, gecleedt in cloosterhabijt'.

⁴⁸⁰ In de rechtermarge 'St Joris toorn ontsteect van blixem'.

⁴⁸¹ In de rechtermarge 'Maria Aerts, mijn moeije, wert geprofessijt met grote eere'.

convent gestaen hadde.⁴⁸² In denselven jare is hier gecommen Elisabeth Ricout Vossen dr ende is gestorven suster Christina van Grootvelt, oudt bijde 90 jaren, die 30 jaren den susteren inde koecken gedient hadde, met alre behulpelicheid ende deuchden.

Inden selven jare⁴⁸³ is gestorven suster Evert Henrick van Rijns dr, een sonderlinge devoot hartgen. Intselve jaer heeft men den kercker bereijdt tegen Mechtelt Rutgers compste, want sij op Bischops hoff gevangen was. Maer sij worde door bevel des priors van Wijnsem tot Arckel int clooster gebrocht, daer zij een wijl tijts bleeff, dat ons convent most betalen ende meer dan 40 gulden ons coste.⁴⁸⁴ Daernae tusschen Ons L. Vrouwen Hemelvaert ende Maria Magdalenen heeft sij gesworen,⁴⁸⁵ datse tegen haer wil te clooster gebracht ende geprofessijt was. Daerop sij is verlost ende haer vrienden dartich gulden <116> wederom geeijst ende ontfangen hebben van ons die het convent eens van haer goet gebeurt hadden.

Anno 1564 is Pouwelsgen Pouwels Gerrits dochter wederom int convent gecommen,⁴⁸⁶ als zij drie jaren tot Soest gewoont hadde. Haer moeder ende vaders moeije baden daer seer om ende sij werdt inden selven jare op St Barnardus dach gecleedt. Zij sangh en las alleen eerlick ende cloecklick alst behoorde. Indenselven jare deden vier susteren haer gulde professie.

Indenselven jare begon het te vriesen vanden XIII December ende geduijrd tot St Mathijas toe eert begon door te doijen.⁴⁸⁷ Het was soo harden vorst datter nijemant diergelijcke beleeft en hadden off horen seggen. Men hadde het ijs onder de brugge to Campen gemeten dat het dick was XII mans voeten soo datter veel menschen en beesten van coude storven. Want het soo fel cout was dat men het nijet beschrijven kan. Oock haddet soo hooch gesnijeuwt dat alst begon te doijen, de luijden op haer solders mosten vluchten om haer leven te behouden, <117> soo groten water quamder. Waer door oock veel menschen verdroncken ende oock beesten, soo datter oock groote schade geschiede aen dijcken en dammen ende het bouw-land soo veel onder water stont datmen in vijff off ses weecken daer nae dattet begon te doijen, geen landt kennen conde. Men kan d'ellende deses wijnters nijet schrijven vande koude ende water-noot.⁴⁸⁸

Indesen jare 1565 sterf suster Gijsbert Goorts dr,⁴⁸⁹ die seer bemint was bij de binnen en buijten susteren ende sonderling mede van haer oversten.

Inden jare 1566 is gestorven aent water suster Griet Barts dr.⁴⁹⁰

Anno 1567 wierden tot Antwerpen dkercken gesmeten⁴⁹¹ ende inde Ossemerckt stonden hier de kercken gesloten ende wij lasen ons getijen inde spinkamer. Indenselven jare brachten wij ons beelden uut de kercke ende hemelden het aultair op. Inde octave van St Peter ende Paulus brande het pottebackershuijs.⁴⁹² Wij waren in groot perikel. <118>

Anno 1568 sterf Alidt Dirck Foierts dr ende Deliana Barts ende quam in⁴⁹³ Marrichgen Jans ende sterven Alidt Jacobs en Stijn Henricx.⁴⁹⁴

Anno 1569 quam Elsgen Gerrit Soesten dochter te clooster.⁴⁹⁵

nota: Deese is gestorven dleste mater.⁴⁹⁶

⁴⁸² In de linkermarge 'solemnele gulde maeltijt'.

⁴⁸³ In de rechtermarge '1563'.

⁴⁸⁴ In de linkermarge 'Mechtelt Rutgers'.

⁴⁸⁵ In de linkermarge staat 'Machteld doet een eedt'.

⁴⁸⁶ In de rechtermarge staat '1564'.

⁴⁸⁷ In de rechtermarge 'harde vorst'.

⁴⁸⁸ Matthaeus 1693 381-382 heeft dezelfde tekst, met spellingsvarianten.

⁴⁸⁹ In de linkermarge '1565'.

⁴⁹⁰ In de linkermarge '1566'.

⁴⁹¹ In de linkermarge '1567 kercken gesmeten ende gesloten'.

⁴⁹² In de linkermarge 'brand'.

⁴⁹³ Hiervoor is een tweede 'in' doorgehaald.

⁴⁹⁴ In de rechtermarge '1568'.

⁴⁹⁵ In de rechtermarge '1569'.

Inden jare 1570 wast soo groten vloedt van water, dat het veel schade dede.⁴⁹⁷

Int jaer 1571 worde suster Weijm Henricx geprofessijt.⁴⁹⁸

Int jaer 1572 was het seer groot onweer op St Pauli Bekeeringe nacht, dat de daken vande huijsen, de glasen aen stucken, de muijren om ende de bomen uut de aerde waeijden.⁴⁹⁹

Indenselve jare opde octave Petri en Pauli naerde middach worde de klock geslagen. Daer was groot gerucht inde stadt, alsoo de geusen voordstadt quamen. Des conings volck quam, verjaecht van de geusen, en versochten inde stadt te comen.⁵⁰⁰ De poorten wierden voor haer gesloten, soo dat sij vande geusen onder de muijren vande stadt dootgeschoten worden ende enige gevangen. Op St Jacobs avont wordt <119> de stadt opgeeijst, maer worde geweijert. De geusen vertrocken. Des nacht voor St Pantaleon beleijden de geusen wederom dstadt ende schoten alle daech dapper inde stadt ende die van binnen schoten oock dapper uut dstadt,⁵⁰¹ waernaer zij wederom vande stadt trocken. Op Ons L. Vrouwen Hemelvaerts dach wert de stadt wederom opgeeijst te vuer ende te sweerd, ende daer stont inde stadt een groten onrust op.

Wij waren in groote vreesse ende begaven ons tot bidden. Doch heeft Elisabeth Ruijsch, ons mater, ons schreijende te kennen gegeven, dattet best waer dat sij haer aen een kant begeven soude om nijet gevangen te worden tot schade off schattinge des oonvents, soo dat wij bitterlick van malcanderen scheijden. Sij trock uut de stadt met haer suster Geertruijdt, oock ons pater ende sijn socius, naer Utrecht.⁵⁰² Maer onse procuratrix is moederlick bij ons gebleven in alle ons lijden, ons troostende in alle onsen angst ende ons nijet verlatende. Op St Agapitus dach is des conincx <120> volck gecommen en hebben de stadt opgeeijst. De borgers antwoorden dat sij de stadt vrij wouden houden ende nemen geen van beide parthijen in. Daerover des conincx volck is vertrocken.

Ende die geus gesindt waren, hebben de geusen onboden ende zijn des anderen daechs gecommen en met triumph ingehaelt.⁵⁰³ Als wij dat in ons convent hoorden, waren wij seer vervaert. Wij sliepen meest int stroo, alsoo wij alles uut 'tconvent hadden gevluht. Ons worden toegeleijd bijde 70 paerden ende daer ruijters en jongens bij, die wij dkost geven mosten. Wij hadden ons convent nijet vrij, sij liepen overall, leijden veel listen tot schande. Maer d'Heer maeckte oudt en jongh stantvastich in aller eere.

Daechs voor Ons L. Vrouwen avond Nativitatis quam hier een maerschalc, die de susteren opt choor vergaderde ende een diender met een blanck sweerd voorde deure sette,⁵⁰⁴ datter nijemant aff en mocht, ende eijchte een fijn webbe met hondert daelders aen geldt.⁵⁰⁵ Wij seijden, dat <121> wij het nijet en hadden noch en conden geven. Hij stelde hem int convent aen met sijn diender als dolle menschen, slaende met haer bloote rappiers d'beelden inden neck ende om 'thooft ende diergelijcken hijer te langh om te verhalen. Op St Michiels dach worde de pastoor in St Joris kercke vanden

⁴⁹⁶ 'Deese ... mater' onderstreept.

⁴⁹⁷ In de rechtermarge '1570 watervloed'.

⁴⁹⁸ In de rechtermarge '1571'.

⁴⁹⁹ In de rechtermarge 'storm en wijndt'.

Matthaeus 1693 382-383 heeft over 1572 dezelfde lange tekst, met spellingsvarianten. Hij liet bij komst maerschalc 'L.' van Vrouwen en 'Nativitatis' weg; Zusters hebben het geld niet 'noch niet en conden geven'; dienders ipv diender [allebei is meervoud bedoeld wschl]; St Michielsdag 'Pater' ipv pastoor; bode uytsonden ipv versonden; L. Vrouwen avond ipv L. Vrouwen Praesentie avondt.

⁵⁰⁰ In de rechtermarge 'Amersfoort belegert bijde geusen'.

⁵⁰¹ In de linkermarge 'tweemaal verlaten'.

⁵⁰² In de linkermarge 'Pater ende sijn socius dmater ende haer suster trecken naer Utrecht'.

⁵⁰³ In de rechtermarge 'dstadt wordt vanden geusen overgeleverd aenden geusen'.

⁵⁰⁴ In de rechtermarge 't convent wordt beswaert'.

⁵⁰⁵ In de rechtermarge 'dconventualen voorschatinge gedreicht'.

stoel gehaelt onder de predicatie,⁵⁰⁶ daer grote onruste van⁵⁰⁷ quam doorde stadt,⁵⁰⁸ maer werde noch gestilt, naedijen zij eenige aultairen gebroocken hadden.

Op St Martens avont quam tijdingh dat Zutphen wederom conings was. D'landtluijden quamen en seijden dat des konings volck overquam, soo veel als gras opder aerden. Waerover de geusen een bode versonden.⁵⁰⁹ Dan denselven nijet tijts genoegh te rugh commende, hebben sij op Ons L. Vrouwen Praesentatie avondt omtrent ten V off VI uren uut de stadt gelopen, ende veel borgers met hun. Waerover opde clock *Te Deum Laudamus* gespeelt worde. Een ure twee off drie daernaer quam <122> heer Wilhem Anthonisz, pastoor,⁵¹⁰ met eenige geschickte borgers,⁵¹¹ die in de nacht met een wagen naer Utrecht voeren om d'sleutelen tegen te brengen, die 's anderendaechs smorgens met 'sconings volck inde stadt sijn gecommen. Ons pater is oock ingecommen ende sich met haest naar ons convent begeven, dijen wij te gemoet sijn gecommen ende met blijchap ontfangen hebben. Des middaechs als wij inden reventer saten om te eeten,⁵¹² sijn ingecommen onse eerw. mater Elisabeth Ruijsch ende suster Geertruijdt Ruijsch ende die getrouwe medepriester, heer Wouter Claesz, die welcom geheeten sijn met tranen. Doen togen veel Spaenjaerts naer Naerden en Haerlem.

Ons susteren Judith Knijff, Jacobgen Thonis, Anna Victors, Marrichgen Aerts⁵¹³ quamen van Utrecht ende Aeltgen Peters⁵¹⁴ van Amsterdam wederom thujs van haer vrunden.

Anno 1573 heeft Eerland Everts het suppriorinschap overgegeven ende is suster Elisabeth Peter Fockings in haer plaets gecoren.

Inden jare 1574 is overleden Eerland Everts, een devoot ende behulpsaem tot Godt ende <123> de susteren in haer leven geweest zijnde. Intselve jaer sterf suster Griet Willems ende Geertgen Splinter van Nijenrodes dr ende Lutgen Jacobs dr.

Anno 1575 sterf Joanna Henrick Tichelaers dr, onse suster,⁵¹⁵ ende worden twee nonnen geprofessijt, Marrichgen Jans ende Elsgen Soes, ende quam Marrichgen Soes int clooster.

Int jaer 1576 is⁵¹⁶ int clooster gecommen Thaentgen Jans.⁵¹⁷

Anno 1577 sterf Rijckelant Jans.⁵¹⁸

In dit jaer op St Perpetuae ende Felicitas dach des avonts laet quamen⁵¹⁹ die van Utrecht met all haer macht ende beleijden deese stadt Amersfoort. Ende sij hieldent met de prins tegen den coninck 'twelck sij wilden dat Amersfoort oock soude doen, die nijet en wilden.⁵²⁰ Waerover mr Paulus Buijs in Amersfoort is gecommen, alsoo hij een borgerssoon was. Hij heeft een deel vande zijnen vergadert om dselve met schoone woorden te brengen tot sijn deseijn. Maer hoewel sij hem wel toegedaen waren, en dorsten het nochtans nijet bestaen. Ende als hij geen raed en wost, keerde hij wederom ende sij

⁵⁰⁶ 're' correctie.

⁵⁰⁷ Correctie.

⁵⁰⁸ In de linkermarge 'dpastoor wordt vanden predickstoel gehaelt'.

⁵⁰⁹ In de linkermarge 'dgeusen verlaten deese stadt'.

⁵¹⁰ 'pastoor' superscript.

⁵¹¹ In de rechtermarge 'dsleutelen vanden poorten worden 's conings tegen gebrocht ende commen inden stadt'.

⁵¹² In de rechtermarge 'mater compt wederom'.

⁵¹³ 'Marrichgen Aerts' onderstreept.

⁵¹⁴ 'Aeltgen Peters' onderstreept

⁵¹⁵ In de linkermarge '1575'.

⁵¹⁶ 'is' superscript toegevoegd.

⁵¹⁷ In de linkermarge '1576'.

⁵¹⁸ In de linkermarge '1577'.

⁵¹⁹ In de linkermarge '1579'.

⁵²⁰ In de linkermarge 'Amersfoort wordt bijde geusen belegerd'.

ontboden int leger buijten dstadt d'overheijd vande stadt. <124> Als die gecommen waren, hielden sij gevangen mr Geraerd van Schadijck.⁵²¹

Dat die van Utrecht voorde stadt quamen, geschiede saterdaechs savonts voordien eersten sonnendach in de Vasten, ende worde verboden tusschen negen en tijen uren d'clock te laten horen. Ende vermits die van buijten dstadt deden op eischen, off sij wilden dstucken vande gevangenen over d'muijren werpen, soo worde dijnstdaechs accoort gemaect, datse inde stadt soudien comen. Dkercken soudien blijven alsoe waren ende den dienst naer gewoonte gedaen worden, daerop sij haer eed deden. Ende sijn veel guarnisoenen inde stadt geleijt. Des donderdaechs op St Gregorius dach quamen veel capiteijns en ander overheijd inde spinkamer, spreekende veel lichtveerdige woorden. Een van hun allen haelde uut den reventer een tafellaken, hangende tselve om zijn lijff, staende voort aultair, doende grooten spoth aen 'tsacrificie der missen. Waerover dmater Ruijsch ende andere susteren bitterlick schreijden, waardoor de capiteijnen beweecht worden ende beclaechden hun dat sijt nijet eerder belet off gestraft hadden. <125> Opde selfde tijd eijstense d'L. Vrouwencapell om haerluijder predicatie daerin te doen,⁵²² smijende voorts, boven haren eedt, met groote rebellie de aultairen aen stucken.

Int selfde jaer op St Petronellen dach, alst ons L. Vrouwen vaert was, quam dschoudt met twee vanden raidt in ons spinkamer ende vergaderde 'tgeheele convent, gevende ons vrijheijd vande gedane professie ende van't slote ende om te mogen hijlicken ende sodanige dollicheijt meer. Wij worden seer beswaert met schattingen en guarnisoenen, soo dat wij gelt op renten nemen ende landt vercoopen mosten. Wij deden ons dienst en predicatie noch in ons kercken.

Dijnstdaechs naer Paeschen songmen de laeste misse ende vesper, alsoo daer een groote turbatie inde stadt was. Want een deel rebellen in St Joriskerck de beelden ende aultairen aen stucken slougen, doch sij worden voordie tijd doorde magistraet uutgedreven.

Anno 1580 opden 8 martij naermiddach is wederom een groten oproer inde stad gecommen, doordien de tijdinge quam,⁵²³ dat tot Utrecht d'kercken geslagen waren ende <126> hijer mede doen soude, ende dcloosters plonderen, waardoor wij onse goet vluchten. Eer wij sulcx te recht doen condien, waren de geusen met trom en vendel voor ons kercke, quamen daerin vallen als vianden met krijten en singen.⁵²⁴ Sij smeten all aen stucken inde kerck en brachtent in een vuer opde Chingel, waardoor wij seer ontstelt waren ende met weenen en drouffheijd ons mosten gedult hebben.⁵²⁵

Opden 17 meij 1582 als wij ter tafel saten,⁵²⁶ sijn in ons convent gecommen dscholt van Utrecht, scholt van Amersfoort ende mr. Paulus Buijs, roepende d'mater ende susteren bij malcanderen, die met groote drouffheijd nae d'spinkamer sijn gegaen. Mr. Paulus Aert Buijssensoon sprack met bitteren aengesicht ende mont, als off hij Goodts gramschap geweest ware, ende om de religie te nijet te maken, gebiedende van Princen weegen onse mater ende susteren haer habijt uijt te doen, jongen en ouden, ende hun cleden als vrouwen ende joncfrouwen deeses stifts. Daer tegens onse mater wijsselick gesproocken heeft. Waerdoor mr. Pouwels noch bitterder geworden is <127> ende heeft geseijt dat ons mater nijet meer soude regieren ende heeft veel harde woorden gebruijckt om het habijt ende paus hullen (soo hij se noempde) te veranderen ende aff te setten. Ende hij heeft mr. Cornelis van Duverden, onsen scholt, bevolen daerop wel te letten, dat sulcx soude geschieden. Daarmede hij gegaen is. Voorts heeft mr. Pouwels Buijs onsen pater, heer Peter van Wijerdt, veel bittere, smadelicke woorden

⁵²¹ Matthaeus 1693 386-387 heeft over 1579 dezelfde lange tekst, met spellingsvarianten.

⁵²² In de linkermarge 'd'aultairen worden gebroken boven den gedane eedt'.

⁵²³ In de linkermarge '1580'.

⁵²⁴ In de rechtermarge 'spolueren de kerck van St Agathen'.

⁵²⁵ Matthaeus 1693 397 heeft dezelfde tekst, met spellingsvarianten en: '8 Martij naermiddach' is bij hem '8 Martii'; 'ende hijer mede doen soude' is 'ender datment hier mede doen soude'; 'weenen' is 'tranen'.

⁵²⁶ In de rechtermarge '1582'.

gegeven ende geheeten het convent te verlaten. Ende meer andere swaricheijde ende aenstoot hadden wij dagelicx vanden scholt, bijsonder als hij beschoncken was.⁵²⁷

Anno 1584 leijden die vanden magistraet ons dickwils aen om ons goet in haren handen⁵²⁸ te geven onder alimentatie ende quamen ons dickwils moeilick sijn in ons getijden. Oock quam ons menichmael tijdinge, dat de ruijters en knechten ons soudē commē spolieren, waerdoor wij dickwils nacht en dach in groote bangicheijde waren.⁵²⁹

Den mede priester des convents, Wouter Claesz, worde uut d'stadt geseth ende den selven eens heijmelick ingecommen sijnde ende 's avonts te bedde gegaen sijnde op het koecken solderken, heeft snachts groote pijn int <128> hooft gevoelt,⁵³⁰ is - oock crancker geworden - inden Heere gerust ende bij ons heijmelick sonder luijen int choor begraven.

Anno 1585⁵³¹ is overleden Aechgen Evert van Hees dr aent roode melisoen ende is haer broeder, heer Jacob van Hees,⁵³² die uut d'stadt geseth was, heijmelick ingecommen ende is bij ons verborgen gebleven, die schoone sermonen heeft gedaen als ons geestelicken vader, ende heeft ons pater den H. Godtlicken dienst weerdelick helpen volbrengen.

Op Palmavont 1586 worde ons convent een bende Engelsche ruijteren toegesonden, behalven noch,⁵³³ dat ons paters hujs vol Walsche ruijterije lach, waerdoor wij groote overlast en schade leeden. Int selve jaer den 20 aprilis, weesende op een dijnisdach, quam die grave van Licester inde stadt met veele heeren ende volck vande coninginne van Engeland. Ende des donderdaechs quam Licester in ons convent om tselve te besijen. Des vrijdaechs, mej avont quam Licester⁵³⁴ weder in ons convent met den oversten Schenck, de koervorsten, den bisschop van Coelen ende <129> sijn wijff, met eenige canonicken van Coelen om tselve convent te besijen.⁵³⁵

Daernae sijn dscholt ende borgermeijsters gecommen inden convente ende hebben met veele woorden ons gesocht te beweegen ons goet in hun handen te geven onder alimentatie. Wij seijden dat wij maer lijffpense aent goet ende daerover geen macht en hadden. Sij seijden dattet die van Utrecht dan aenslaen soudē. Wij antwoorden dat het Godt dan voorsien ende ons nijet verlaten soude ende meer andere redenen, soo datse op ons nijet winnen en conden. Maer wij mosten groote schattingen geven. Ons procuratrix heeft bereeckent dat ons convent aende stadt te cost geleijdt hadde soo van karren te houden ende guarnisoenen en schattingen vant jaer 1572 tot den jare 1592 een duijsent gulden.⁵³⁶

Inden jare 1588 is Griet Gijsberts gereijst naer der Goude om haer suster te besoucken, alwaer sij dpest gecregen heeft.⁵³⁷ Gebrocht sijnde in een gasthujs is⁵³⁸ aldaer genesen ende wederom alhier gecommen.⁵³⁹ <130>

⁵²⁷ Matthaeus 1693 397-398 heeft dezelfde tekst, met spellingsvarianten en: '17 Mey 1582' is bij hem '12 Maji 1582'; 'scholt van Amersfoort' is 'de scholt van Amersfoort'; 'paushullen' is 'Paus bullen'.

⁵²⁸ In de rechtermarge '1584'.

⁵²⁹ Matthaeus 1693 400-412 heeft voor 1584-1640 dezelfde tekst, met spellingsvarianten. Hij ging steeds meer overnemen, ook over individuele zusters, omdat het nu zijn enige bron was.

Op p. 400 voor 1584 dezelfde tekst; 'pijn in 't hooft gevoelt' is bij hem '... gehadt'.

⁵³⁰ In de rechtermarge 'een priester heijmelick begraven'.

⁵³¹ In de rechtermarge '1585'.

⁵³² In de rechtermarge 'heer Jacob van Hees'.

⁵³³ In de rechtermarge 'tclooster wordt met ruijteren gebillietteert'.

⁵³⁴ In de rechtermarge staat 'grave van Licester'.

⁵³⁵ Matthaeus 1693 400 400 heeft voor 1586 dezelfde tekst, met spellingsvarianten: 'den bisschop van Coelen' is 'Coervorst den bisschop van Coelen'; 'meer andere redenen' is 'meer andere woorden'.

⁵³⁶ In de linkermarge 'tconvent geeft 1000 gulden'.

⁵³⁷ In de linkermarge '1588'.

⁵³⁸ Hiervoor iets (???) doorgehaald.

⁵³⁹ Matthaeus 1693 400 heeft dezelfde tekst, met spellingsvarianten.

Inden jare 1590 heeft onse eerw. mater Elisabeth Ruijsch haer gulde professie gedaen ende gaff een vrolicke maeltijd,⁵⁴⁰ neffens Thonisgen Fojerts, die mede haer gulde professie dede.⁵⁴¹

Inden jare 1591 worden alhier gevangen drie tovenaersters inde somer, een oude vrouwe met haer dochter ende een dochters dochter, oudt 15 jaren, d'welcke veel affgrijselicheijd vanden viand verhaelden.⁵⁴² De moeder en dochter worden opden berch gebracht om gebrand te worden, ende dwijle den scherprechter de dochter worchde, brack dboose viand de moeder den hals. Het kijndt worde tUtrecht gebracht ende ijewerts bestelt.⁵⁴³

Weijnich tijt hijer nae quam dschoudt des avonts tusschen 5 ende 6 uren seer beschoncken, willende in ons convent sijn.⁵⁴⁴ Zijn broeder had ons onboden dat wij hem nijet in laten souden. Wij hielden ons deure toe, hij liep after en voor als een verwoedt mensch; oock opden Hoff, om de dienaers, cruijt en loot, om de deure <131> op te schieten, soo dat dstadt in roeren was. Maer sijn broeder, sijn suster ende den secretaris quamen opde been en stilden hem.

Inden jare 1592 sterf suster Judith Andries Knijffs dr opden XI^{en}⁵⁴⁵ februarij,⁵⁴⁶ die III jaren aen een sware passie had gegaen, soo dat sij nacht en dach alle ure ter stoelen most gaen, weesende etter en bloedt, ende sij storf in groote lijdsaemheijdt.⁵⁴⁷

Inden selven jare heeft ons sub-priorinne Elisabeth Peter Fockings dochter haer gulde professie gedaen, alsmede Stijntgen⁵⁴⁸ Egbert Wasmans dr ende sij deden ons een vrolick⁵⁴⁹ dach.

In deesen tijden waren in dit landt groote mennichte van wolven,⁵⁵⁰ sulcx datmen nijet vejilich opt landt conde gaen.

Anno 1592 omtrent Joannis hebben de geusen gewonnen dstadt Steenwijck,⁵⁵¹ daerder wel 1500 voor geschoten waren, maer geen ontseth commende, mosten 't overgeven. <132>

Op St Paulus Bekeringe dach inden jare 1593⁵⁵² heeft heer Jacob van Hees in sijn predicatie ons vercondicht dat ons h. vader, den paus Clemens den VIII^{en}, ons convent verleent hadde voorde susteren afflaet van alle sonden, pijn en schuldt, ter saecke van een gedeelte van St Aechten hooft, twelck ons terhanden gecommen was.⁵⁵³

Int selve jaer mosten wij dstadt geven tot schattinge hondert vijff en twijntig gulden.⁵⁵⁴

Inden selven jare is inden Heere gerust op St Ponciaens avont ons beminde suster Geertgen Willems dr, die onbesloten ons gedient hadde overde 50 jaren, ende hadde 't convent veel diensten gedaen ende de leste thijen jaren blind geseten in groote lijdsaemheijd.

⁵⁴⁰ In de rechtermarge '1590 mater Ruijsch doet haer gulde professie'.

⁵⁴¹ Matthaeus 1693 400 heeft dezelfde tekst, met spellingsvarianten; 'Thonisgen Fojerts' is 'Rens Thonisgen Foierts'.

⁵⁴² In de rechtermarge 'tovaers'.

⁵⁴³ Matthaeus 1693 400-401 heeft voor 1591 dezelfde tekst, met spellingsvarianten.

⁵⁴⁴ In de rechtermarge 'dscholt denraede compt droncken nent clooster'.

⁵⁴⁵ In dit getal is geknoeid.

⁵⁴⁶ In de linkermarge '1592'.

⁵⁴⁷ Matthaeus 1693 401 heeft voor 1592 dezelfde tekst, met spellingsvarianten; 'Judith ... Xlen Februarij' is '... 10 Februar.'

⁵⁴⁸ De 'S' is verbeterd.

⁵⁴⁹ De 'v' is verbeterd uit een 'w'.

⁵⁵⁰ In de linkermarge 'wolven'.

⁵⁵¹ In de linkermarge staat '1592 Steenwijck gewonnen'.

⁵⁵² In de rechtermarge '1593'.

⁵⁵³ Matthaeus 1693 401 heeft voor 1593 dezelfde tekst, met spellingsvarianten.

⁵⁵⁴ In de rechtermarge 'schattinge'.

Inden selven jare namen de geusen Geertruijdenberch in.⁵⁵⁵

Inden selven jare is Aechgen Melis wederom int convent gecommen, die int jaer 1589 bij haer moeder gegaen was, maer sij begeerde wederom te commen, daer haer Godt eerst geroupen hadde, ende wij hebben haer goedertijerlick ontfangen. <133>

Anno 1594⁵⁵⁶ opden 4 mej quame des stadts diender ende dede ons de weet dat wij mr Pouwels Buijs soudon overluijen, hetwelcke wij deden tot 3 reijzen.⁵⁵⁷

Inden selven jare op St Margrieten dach quame de tijdinge dat de geusen dstadt Groeningen in gecregen hadden.⁵⁵⁸

Inde selve tijd op St Alexius dach quamen den schout, borgermeijsteren ende anderen int Goodtshuijs dPoth, daer sij den h. dienst der missen stoorden.⁵⁵⁹ Den priester worde versteecken, sij slougen kisten en kassen op ende namen op een wagen alles mede, dat kerckelicke saecken waren ende den aultair aengingh.⁵⁶⁰

Inden selven jare in septembri is ons door een stadtsdiender de weet gedaen om alle ons goederen op geschrifte te stellen ende aende magistraet te leveren,⁵⁶¹ ende alsoo wij 'telve nijet en deden, quame hij tot drijmael opde verbeurte van 's daechs XXV gulden.

Indenselven jare op St Stevens dach quame hier een jesuit, mr Willem genaempt,⁵⁶² die den h. dienst der missen ende des avonts predicatie dede, ende ons biecht hoorde. Ende hebben wij hem geleecken bij den <134> Samaritaen, die ons wijn en olie in ons wonden goot. Des anderen daechs celebreeerde hij wederom den h. dienst ende dede een cleijn sermoen, dat wij meest met tranen hoorden. Hij nam sijn afgescheid, seggende dat hij sich verblijde dat hij noch sulcken vergaderinge van maechden en anderen vondt in dit verwoeste landt. Ende wij waren noch XXXI susteren.⁵⁶³

Anno 1595 den 5 martij is den Rhijnvloed hijer gecommen en 'twater hooch inde stadt gegaen, dat sommige straten onder water stonden,⁵⁶⁴ ende sijn eenige poorten en bruggen vande stadt wech gelopen.⁵⁶⁵

Dominicus ten Berch, woonende int paters huijs, heeft ons pater uut sijn camer ende heer Jan uut Schothland (die ons vanden heeren toegeleijd was) oock uut sijn camerken ende heer Jacob van Hees,⁵⁶⁶ die twee jaren aende beroeringe int sijechuijs hadde gelegen, is uut tselve siechuijs op den rugge doorhet water gedragen opden dormter, alsoo beneden geen plaetse sonder water en was. Dselve Ten Berch dede ons soo groote getrouwicheijdt als off wij sijn susteren hadden geweest. <135>

Inden selven jare sijn der wederom eenige tovenaers tot Utrecht gebrocht,⁵⁶⁷ onder anderen een vant Hoochland, die Volcken hiet ende vijff sijnre kijnderen, het jongste vandijen acht jaren oudt, die veel wonderdingen vande toverije wosten te verhalen. Ende worde hijer oock gevangen ende gebrandt een⁵⁶⁸ vrouw, die men hijet de Roode Kater.

⁵⁵⁵ In de rechtermarge 'Geertruijden berch'.

⁵⁵⁶ De laatste twee cijfers zijn gecorrigeerd.

⁵⁵⁷ In de linkermarge '1594 mr. Pouwels Buijs word overluijdt'. Matthaeus 1693 402 heeft voor 1594 dezelfde lange tekst, met spellingsvarianten.

⁵⁵⁸ In de linkermarge 'Groeningen'.

⁵⁵⁹ In de linkermarge 'den dienst inden Poth gestoort'.

⁵⁶⁰ In de rechtermarge 'aa'.

⁵⁶¹ In de linkermarge 'mandaet vanden magistraet'.

⁵⁶² In de linkermarge 'Mr. Willem jesuita'.

⁵⁶³ In de rechtermarge 'tconvent noch sterck 31 susteren'.

⁵⁶⁴ In de rechtermarge 'Rhijn-vloed'.

⁵⁶⁵ Matthaeus 1693 402 heeft voor 1595 dezelfde tekst, met spellingsvarianten.

⁵⁶⁶ In de rechtermarge 'getrouwick van Dominicus ten Berch'.

⁵⁶⁷ In de linkermarge 'tovenaers'.

⁵⁶⁸ De eerste letter is gevlekt.

Inden selven jare op Ons L. Vrouwen dach is inden Heer gerust heer Jan van Wicht uijt Schothland,⁵⁶⁹ die 8 1/4 jaers bij ons hadde gewoont in alre gestichticheijd. Hij was acht mael om de catholijcke religie verdreven.

Anno 1596⁵⁷⁰ wasser overall een groote menichte van muijsen int landt, die groote schade deden opt veldt, inde bergen ende schuijren.⁵⁷¹ Sij hadden onder anderen een man een halff mud boonen ende een ander op eene nacht drie mudden haveren affgegeten.⁵⁷²

Anno 1597 is op St Gregorius avond inden Heere gerust heer Jacob van Hees,⁵⁷³ die wel X jaren met ons gewoont hadde <136> ende menich schoon sermoen hadde gedaen. Hij is gestorven ten huijse van zijn broeder, Clemens van Hees, die hem thuijs gehaelt hadde, vermits sijn memorie hem eenige tijdt te voren geheel ontgaen was.⁵⁷⁴

Inden selven jare opden h. paeschdach is inden Heere gerust Aeltgen Peter Fockings dr,⁵⁷⁵ die op haer 50 jaren olderdoms soo onnosel worde, datse haer handen voor haer voeten nijet en kende, nocte het eeten in haer mondt van selfs en soude hebben gedaen, soo datmen haer moste dienen en havenen als een kijndt. Sij was een geprofesside nonne, ende hadde 52 jaren met ons geleeft. Met Godt moet sij rusten.

Inden selven jare isser een grooten duijren tijd geweest, datmen een schepel roggen cofte voor 3 gulden 10 stuiver,⁵⁷⁶ een cluijt botteren 25 stuivers, 1 schepel weijten 4 gulden 5 stuiver.

Anno 1598 op Nieuwe jaers dach is inden Heere gerust suster Geertruijd Huijch Ruijssen dr,⁵⁷⁷ die 56 jaren Ons L. Heer getrouwelick gedient hadde, oock binnenprocuratrix geweest, mede buijten procuratrix <137> ende wel 35 jaren paters maecht ende oock gastwaerster geweest was. Met Godt moet sij rusten.⁵⁷⁸

Anno 1598 op St Agatha dach hebben wij het eerste afflaet ontfangen,⁵⁷⁹ dat heer ende mr Nicolaes Soes ons verworven hadde van ons h. vader, den paus van Romen.

Inden selven jare op St Sixtus dach hebben Jacobgen Thonis ende Marrichgen Gerrits haer gulde professie gedaen ende was Marrichgen Gerrits 39 jaren procuratrix geweest. Sij gaven ons een vrolicken dach, van gesoden, gebraden, pasteijen, bijer ende wijn.

Int selve jaer op St Martens avont creech Marrichgen Gerrits de pest onder haer narm,⁵⁸⁰ waerover wij seer verbaest waren, want nijemants in tconvent de pest beleeft hadde. Doch sij quam daer van voor dije tijd nijet te sterven.

Op St Cecilia dach creech onse eerw. mater Elisabeth Ruijsch de Gave Goodts.⁵⁸¹ Donderdaechs gingh sij int siechuijs ende daer was groote drouffheijd. Des vrijdaechs ontfingh sij haer kercgerecht. Des saterdaechs wert sij in een huijsken inden hoff gebrocht, dat daer toe bereijdt was. <138> Des manendaechs ten tijen uren is sij inden Heere gerust. DHeer wil haer sijele in genade ontfangen. Sij had Ons L. Heere LXII jaren, V maenden ende 8 dagen gedient. Sij hadde mater geweest 39 jaren en derdehalve maendt. Dpater gaff haer int laeste ende uterste dbenedictie.

⁵⁶⁹ In de linkermarge 'h. Jan van Wicht uut Schothland sterft'.

⁵⁷⁰ In de linkermarge '1596'.

⁵⁷¹ In de linkermarge 'plage van muijsen'.

⁵⁷² Matthaeus 1693 402-403 heeft dezelfde tekst, met spellingsvarianten.

⁵⁷³ In de linkermarge '1597 heer Jacob van Hees sterft'.

⁵⁷⁴ Matthaeus 1693 403 heeft voor 1597 dezelfde tekst, met spellingsvarianten.

⁵⁷⁵ In de rechtermarge 'suster Aeltgen Peters sterft ende was mijns J. van Ingens moeders moeyen dr'.

⁵⁷⁶ In de rechtermarge 'duijren tijd'.

⁵⁷⁷ In de rechtermarge 'Geertruijd Ruijs sterft'.

⁵⁷⁸ Matthaeus 1693 403-404 heeft voor 1598 dezelfde lange tekst, met spellingsvarianten.

⁵⁷⁹ In de linkermarge '1598 afflaet'.

⁵⁸⁰ In de linkermarge 'Pest-tijd'.

⁵⁸¹ In de linkermarge 'Mater Ruijsch sterft aenden pest'.

Dgemeene susteren hebben eendrachtelijck tot mater gecoren Elisabeth Peter Fockings dr,⁵⁸² een eerbare suster, oudt 71 jaren, die ondermater lange stichtelick geweest was. Dit gedaen sijnde hebben dscholt mr Cornelis van Duverden, Looch Jans ende Peter Frans, borgermeijsteren, op onse costen verdroncken sestien gulden ende wij mosten noch vijer ende dertich gulden op haerluijder telljoor leggen, om dat wij een mater hadden gecoren buijten haerluijder weeten.⁵⁸³ Ons mater Ruijssen worde inden trans onder een blaeuwe steen begraven.

Des woensdaechs daernae is inden Heere gerust ons seer beminde suster Gerritgen Willems, die 65 jaren Ons L. Heere met ons gedient hadde ende 37 jaren als kock moederlick en minlick in ons convent gedient.

Int jaer 1599 is dpest soo sterck inde stadt geweest dattet geheele huijsgesinnen uutstorven.⁵⁸⁴ <139>

Inden selven jare op St Jacobs dach quamen in ons convent joncker Van Doornick, Aert Gerritsz met beijde sijn soonen Cornelis ende Gerrit ende meer anderen en songen met onse susteren de vesper ende compleet in de musijcquen,⁵⁸⁵ daer wij groote devocie in hadden, overmits wij alles heijmelick ende stil mosten doen in ons spinkamer, alsoo ons kerck was des stadts torffschuij.

Op St Augustinus avont heeft onse suster Thoentgen Jans een verheffinge aen haer hals gecregen ende is eenige dagen daer nae int huijsken inden hoff aende pest inden Heere gerust. Den XIII decembris is suster Griet Everts sijeck geworden en schielick overleden. Sij was met stippelkens uutgeslegen naer haer doot, soo datmen het hielt voor pepervuij, hoewel men in haer sieckte nijet conde vernemen dattet peste was. Sij was een deuchdsame, rechtveerdige persoon, oudt 63 jaren ende bijde 50 jaren int clooster geweest.

Opde 5 Aprilis 1600 is sijeck geworden onse eerw. mater Elisabeth Peter Fockings des saterdaechs tegen den avont.⁵⁸⁶ Des sonnendaechs smorgens conde sij nijet opstaen, soo slaperich was sij ende haer tonge lijet nijet wel, daer uut wij merckten, dattet de peste was. Tegen den <140> avont brachtmen haer in't huijsken door haer begeren, sij heeft met groote begeerten haer kerckgerechten ontfangen. Des dijnndaechs is sij inden Heere gerust, des woensdaechs is sij inden trans begraven, doen sij geregiert hadde een jaer ende vijftehalve maenden in groter oodmoedicheijt ende vrede.⁵⁸⁷

Wij mosten sonder mater sitten, alsoo die vande magistraet nijet wilden consenteren dat wij een mater souden kiezen.

Op H. Cruijs dach is sijeck geworden onse suster Neeltgen Henrick Quinten. Sij is op sonnendach daer nae in een huijsken gebrocht ende swoensdaechs den 7 maj is sij overleden. Sij hadde 47 jaren inden convente geweest ende was oudt 58 jaren.

Inden selven jare heeft heer Lambert Roelofsz, een broeder te Marienhooff, ons te kennen gegeven dat de prior superius van Windesem hem volcommen macht gegeven hadde om onse overhooff te weesen. Daerover dselve op St Sijmon en Judas dach bij ons gecommen is, begerende dat wij eendrachtelick een mater kiezen⁵⁸⁸ souden volgens onse statuijten. Daer over wij voorde middach ten selven dage eendrachtelick gecoren hebben tot onse mater <141> Marrichgen Gerrits, oudt 72

⁵⁸² In de rechtermarge 'Elisabeth Peters mijn oudt moeijen dr wordt mater'.

⁵⁸³ In de rechtermarge 'schattinge over over 't kiezen van een mater'.

⁵⁸⁴ In de rechtermarge '1599 sware pest'. Matthaeus 1693 404 heeft voor 1599 dezelfde tekst, met spellingsvarianten.

⁵⁸⁵ In de linkermarge 'vesper gesongen in musijcquen'.

⁵⁸⁶ In de linkermarge '1600 Mater Elisabeth Fockings sterft aende peste'.

⁵⁸⁷ Matthaeus 1693 404-405 heeft voor 1600 dezelfde lange tekst, met spellingsvarianten. Voor 'nijet' heeft hij 'niet en'.

⁵⁸⁸ Eigenaardige 's'.

jaren.⁵⁸⁹ Ende sij worde den 6 novembris geconfirmeert bij heer Lambert Roelofsz in presentie van ons pater heer Peter van Wijerdt ende alle d'conventualen.

Ten selven dage zijn onse twee jongste ongeprofesside susteren, die ons vrij onbeloofd hadden gedient, te weeten Maria Soes, 25 jaren, ende Agatha Melis, 22 jaren, voor heer Lambert op haer knijen gevallen ende hij heeft hun beijde dbelofte van ons oorden voorgehouden met veel goede strenge leeringen, vragende off zij die uut liefde Goodts, uut liefde van St Augustinus oorden ende uut de liefde van onse susteren begeerden aentenemen,⁵⁹⁰ ons te dienen ende ewelick bij te blijven. Soo hebben sij daer op geantwoordt: Jae, elcx int bijzonder Jae seggende met dhulpe van Godt. Maer sij hebben haer beloften met haer monden selffs nijet gesproocken voort aultair ende daer het H. Sacrament op ontfangen, soo wij gedaen hadden, want de tijdt en eijstent nijet. Maer sij hebben geconsenteert all dat haer de priester voorgehouden heeft. Dit gedaen sijnde heeft heer Lambert <142> in ons priors plaetse hun beijde de benedictie gegeven ende sij zijn opgestaen sonder eenich habijt ontfangen thebben ende hebben alle de susteren geluidt met te seggen: *Ora pro me*, ende wij hebben Godt de Heer gelooft en gedancet met *Te Deum laudamus* te singen. Ende wij hebben van hun gehadt een heerlicke maeltijdt.

Op Palm sonnendach 1601 quam hier een kijnd te clooster, oudt 6 jaren,⁵⁹¹ ende hiet Catharina Jan Groens dr, 'twelck ons vande stadt toegeleijdt worde uut de liefde Goodts te houden, 'twelck wij doen mosten.⁵⁹²

Opden 21 junij heeft ons eerw. heer Peter van Wijerdt sijn gulde misse gedaen des sonnendaechs voor St Jans Geboorten dach met grote solemniteijten met een singende misse.⁵⁹³ Hij heeft ons convent 44 jaren met alder oodtmoet en stichticheijt gedient, ons houdende alle tsamen tot de liefde ende vreesse Goodts. Hij heeft ons een heerlicke maeltijdt gegeven drie dagen langh, de wijn geschoncken ende noch elcx vande susteren vereert een gouden coningsdaelder.

Den 8 feb^{rij} 1602 is gestorven ons beminde suster Catharina Jans, die den Heer met ons getrouwelick gedient heeft 68 jaren. <143> Sij was een geprofesside nonne. DHeer wil haer siel genadich sijn.⁵⁹⁴

Int selve jaer sijn op onse goet opt Hoochland verdroncken twee twijelingen, Evert Aerts dochter kijnderen.

Den 17 octobris, weesende St Lucas avond,⁵⁹⁵ sijn in ons convent gecommen twee Gedeputeerden van de Staten van Utrecht ende hebben ons voorgehouden dat wij soudon hebben alimentatie.⁵⁹⁶ Ende hebben ons in de selve maendt tot rentmeijster gestelt Anthonis van Dompelaer, die inde spinkamer is gecommen, vragende ijders naem ende ouderdom, twelck hij aengeteijckent ende mede genomen heeft. Den 9 novembris sijn d'gecommiteerden vande Staten wederom gecommen, vragende alleenlick ons ouderdom. Den lesten novembris, op St Andriesavont ende Radtboldus dach,⁵⁹⁷ sijn alle onse koeijen tot IX toe vercoft, mitsgaders alle onse coorn ende hoij om half geldt. In selfde jaer sijn alle onse goederen aengeslagen ende is Marrichgen Gerrits, die wel 40 jaren onse procuratrix geweest ende anno 1602 mater gecoren was, bij off van weegen dheeren Staten onse procuratrix gestelt. <144>

⁵⁸⁹ In de linkermarge 'Marrichgen Gerrits wordt mater'.

⁵⁹⁰ In de linkermarge 'Marrichgen Zoes ende Aechgen Melis doen professie'.

⁵⁹¹ In de rechtermarge '1601 Catharina Groen compt te clooster'.

⁵⁹² Matthaeus 1693 405-406 heeft voor 1601 dezelfde tekst, met spellingsvarianten.

⁵⁹³ In de rechtermarge 'heer Peter van Wijerdt doet sijn gulde misse'.

⁵⁹⁴ Matthaeus 1693 406 heeft voor 1602 dezelfde lange tekst, met spellingsvarianten. 'Den 17 Octobris' is bijnhem 'Anno 1601 [moet zijn 1602] den 17 Octob.'; 'Den lesten Novembris' is 'Int selve jaer den lesten Novemb.'

⁵⁹⁵ In de rechtermarge 'aa'.

⁵⁹⁶ In de linkermarge 'de conventualen krijgen alimentatie'.

⁵⁹⁷ In de linkermarge 'tconvents koeijen worden vercoft'.

Opden 4 aprilis, op een sonnendach naer de middach,⁵⁹⁸ isser sulcken onweeder van wijnd ontsteecken dat wij wel hondert croonen aen muragien, dack en anders te schade geleden hebben.

Opden 1^{en} augusti 1603 is overleden ons eerw. vader ende pater, heer Peter Laurentius Zijmons soon van Wijert, die ons 45 jaren als pater gedient hadde in aller ootmoet ende stichtich leven,⁵⁹⁹ in de vreesse Goodt ons onderwijsende, gedaen hebbende alle dage den dienst Goodts, ende ons int gelooff soo gesterckt datter nijemants van geweecken en is. Hij heeft alle sijn goet, tot twee duysent gulden bij hem verspaert, ons convent gegeven ende bij sijn afsterven elcx van ons besproken een goude ducaet ende sestijen gulden jaerlicx tot een maeltijd van recreatie voor dsusteren ende tot een memorie om voor sijn siele te bidden. Noch heeft hij een heerlicke deijl besproken eens te geven inde kercke voor alle arme menschen deser stadt, 'twelck oock soo gedaen is. Sijn lichaem is heerlick en eerlick ter begraeffenisse gebrocht. Den Almogenden Heere wil sijn siele genadich sijn ende brengen hem inde ewige glorie. Amen. Hij hadde tclooster gedient 51 jaren ende als pater 45 jaren.⁶⁰⁰ <145>

Inden selven jare opden 18 augustij voor middach heeft heer Jan Goudt inde spinkamer ons verthoont ende voorgelesen zijn commissie ende confirmatie van te weesen onse pater, 'twelck wij geerne hebben geaccepteert, vermits zijn goet, devoot leven ende oodmoedicheijt.

Catharina Groen, die bijde Staten tot alimentatie vijff en dertich gulden jaerlicx was toe geleijdt, is door haer moeder den 15 julij 1603 thuijs gehaelt.

Den 23 septembris 1603, op St Tecla dach, sterf suster Pouwelsgen Pouwels Gerrits dr aende peste, oudt omtrent 60 jaren ende hadde met ons Godt gedient 45 jaren. D'Heere wil haer genadich weesen.

Den 1^{en} octobris des selven jaers, op Kersmisse avont, hebben d'susteren haer eerste alimentatie gecregen uut handen van Anthonis van Dompseleer, rentmeijster, ende de susteren hebbende de mater laten ontfangen, daer sij den susteren cost en dranck voor bestelt heeft, als sij te voren hadde gedaen, maer eenige susteren hebben haerselven besponnen ende gecleedt.

Op Alderheijligen dach is ons convent overvallen vande onderscholt Jan van Duverden <146> ende den wachtmeester Jan Bode d'oude ende eenige soldaten van Graeff Ernst. Sij braken door een glas inde kerck ende hadden een slotemaker bij hun.⁶⁰¹ Marrichgen Zoes is bij gevalle gecommen om te sijen off alle deuren wel gesloten waren. Sij hoorde het glas vallen ende daerdoor is sij gecommen lopen inde spinkamer, roepende datmen ophouden soude, want het onder het singen vande misse was, waer door een ijder sich versijen heeft. Aechgen Melis bracht de pater op een heijmelicke plaetse, Marrichgen Aerts heeft het beste carsuijffel gebercht, Henrick Verhaer berchde de kelck ende het busken, daer't H. Sacrament in was, 'twelck hij dede in bewaringe vande weduwe van Jorden Poeijt, 'twelck alles inderhaest naulicx volbrocht zijnde, sijnse inde spinkamer met gewelt gecommen, cloppende en tierende als off alles prijs geweest ware. Henric Verhaer, Cornelis Aertsz ende anderen liepen nae de koecken om speten en ander geweer te halen, maer ten was geen vechtens tijdt. Den onderschoudt gaff Cornelis Aertsz een kinnebackslach, 'twelck hij datmael verdrouch om meerder ongemack <147> te schuwen. Den onderschoudt ende wachtmeester liepen alle het convent door om den priester te soecken, maer hebben hem nijet gevonden. Het convent is gesleten in een boete van vijftich gulden.⁶⁰² Maer de borgermeijster Hardevelt

⁵⁹⁸ In de rechtermarge '1603 swaren wijndt'.

⁵⁹⁹ In de rechtermarge 'heer Peter van Wijerdt, dpater deses convents sterft'.

⁶⁰⁰ Matthaeus 1693 406-408 heeft voor 1603 dezelfde lange tekst, met spellingsvarianten. 'Den 1en Octobris' is bij hem 'Den 1 Octob.'; hij liet dus '... op Kersmisse avont' weg, dat onjuist was omdat Allerheiligendag nog moest komen. Daarna is 'Marrichgen Zoes' ten onrechte vervangen door 'Marrichgen Jans', een andere zuster. 'Daerdoor' is 'daer over'.

⁶⁰¹ In de rechtermarge 'd'misse wordt St Aechten gestoert'.

⁶⁰² In de linkermarge 'tconvent in boete geslagen ende wederom ontslagen'.

was het convent soo toegedaen dat dboete wederom worde affgedaen, mits datse hun voortaan souden wachten op dubbelde boete.

Inden jare 1604 den 22 augusti is aende peste inden Heere gerust Marrichgen Aerts van Utrecht,⁶⁰³ geprofesside nonne, ende hadde ons Heere Godt met ons gedient 45 jaren. Godt d'Heere wil haer siele genadich weezen.⁶⁰⁴

Anno 1605 op St Steven Martelaers dach Vindinge,⁶⁰⁵ des snachts tusschen 12 ende 1 ure, sterff Cristina Eimbers Wasmans, geboren van Swol, een geprofesside nonne, die ons Heere Godt 66 jaren seer devotelick met ons gedient hadde. Zij was een seer oodmoedige suster ende naerstich om de goede insettingen ende ordonnantien van ons convent te onderhouden, soeckende t'profijt des selven huijses inde officien, die zij hadde bedient. Zij was lange dragende dblindheid haerder oogen met verduldicheijd, <148> oudt sijnde als sij storf LXXXII jaren. Met Godt moet sij rusten.⁶⁰⁶

Opten 12 Januarij 1606 is inden Heere gerust ons eerw. pater heer Jan Gout, regulier vant convent van Marienhove binnen Amersfoort.⁶⁰⁷ Hij is geweest den eersten regulier, die onse convent tot een pater gehadt hebben. Hij heeft 'tselve bedient omtrent 2½ jaren. Hij heeft den susteren besproocken tsestich gulden eens, die sij minlick met malcanderen deijlden, ende een rouwmaeltijd begeert gedaen te worden uut zijn goet. Zijn siele moet inder ewicheijd rusten.⁶⁰⁸

Den 2 martij des selven jaers is overleden suster Henrickgen Thonis, geprofesside nonne, die Ons Heere Godt seer devotelick 56 jaren met ons gedient hadde, ende was vande susteren seer bemindt ende wel te vreden. Zij heeft ijder suster gegeven een carolusgulden om voor haer te bidden aenden Heere, onse Godt. Den II aprilis is inden Heere gerust onse beminde suppriorinne Jacobgen Thonis van Utrecht,⁶⁰⁹ geprofesside nonne, die Ons Heere seer devotelick met ons gedient heeft 62 jaren. Dselve Heere wil haer siele genadich zijn.

Anno 1607 des sonnendaechs voor Ons L. Vrouwen Geboortedach heeft Anthonia Reijers haer professie gedaen.⁶¹⁰ <149>

Den 4 octobris 1608, op St Franciscus dach,⁶¹¹ is inden Heere gerust onse beminde suster Thonisgen Jan Fojers dr, geboren uut dBetuwe, die Ons Heere Godt seer vuijrichlick met ons gedient heeft LXXI jaren min een maendt, oudt als sij storf LXXXIII jaren. Met Godt moet sij rusten inder ewicheijt.

Anno 1609 den 13 januarij⁶¹² is inden Heere gerust onse beminde suster Cunera Jans, geprofesside nonne, die Onsen Heere Godt met ons gedient heeft omtrent 47 jaren, wijens sijele Godt Almachtich wil genadich weesen ende moet rusten inder ewicheijd. Den 15 augusti des selven jaers is gestorven onse beminde suster Anna Victors, geboren van Coesvelt, geprofesside nonne, die Onsen Heere Godt met ons gedient heeft vijftich jaren. D'Heere wil haer siele genadich zijn.

Den 20 maij 1613⁶¹³ is inden Heere gerust Anthonia Reijers dr, geprofesside nonne, die met ons den Heere gedient heeft 58 jaren.⁶¹⁴ DHeere wil haer verleenen d'eewige ruste. Amen.

⁶⁰³ In de linkermarge '1604 mijn moeije Marrichgen Aerts sterft aende peste'.

⁶⁰⁴ Matthaeus 1693 408 heeft dezelfde tekst, met spellingsvarianten.

⁶⁰⁵ In de linkermarge '1605'.

⁶⁰⁶ Matthaeus 1693 408 heeft dezelfde tekst, met spellingsvarianten. Christina Wasmans '66 jaar' is bij hem '68 jaar'.

⁶⁰⁷ In de rechtermarge '1606 dpater heer Jan Goudt sterft'.

⁶⁰⁸ Matthaeus 1693 408 heeft voor 1606 alleen de eerste alinea, met spellingsvarianten. Jan Gout '2½ jaren' is bij hem 'derdehalf'. Hierna sloeg hij een bladzijde tekst over, tot 1616.

⁶⁰⁹ In de rechtermarge '#'.

⁶¹⁰ In de rechtermarge '1607'.

⁶¹¹ In de linkermarge '1608'.

⁶¹² In de linkermarge '1609'.

⁶¹³ In de linkermarge '1613'.

Den IIII decembris 1616⁶¹⁵ is inden Heere gerust onse eerw. mater Maria Gerrits, die met ons den Heere gedient heeft 69 jaren, ende is procuratrix geweest omtrent 50 jaren ende mater 14 jaren. DHeere wil haer dewige ruste geven. Amen.⁶¹⁶ <150>

Naer het affsterven van za. heer Jan Goudt is van dsusteren aengenomen tot pater heer Johan van Langevelt,⁶¹⁷ dwelcke nae dat hij omtrent XX jaren den susteren hadde gedient, heeft door zijn ouderdom ende impotentie sijn aengenomen officie opgeseydt.

Naer hem is anno 1627 versocht tot pater des voors. convents mr Willem Bloem,⁶¹⁸ pastoor van Amersfoort, om dsusters alle geestelick behulp te doen, het welcke sijn eerw. door begeerte vanden eerw. heere den prior commissaris ende der susteren heeft aengenomen.⁶¹⁹

Anno 1629 den 13 julij is den grave van Monte Cuculi met s keijzers volck gecommen tot hulpe ende bijstant vanden coninck van Hispaignen opde Veluwe, alwaer grave Henrick vanden Berch oock een machtich leger hadde, die den grave van Monte Cuculi heeft gecommandeert met sijn troupen te gaen naer Amersfoort.⁶²⁰ D'welcke den III^{en} augusti, olden stijls, voor Amersfoort is gecommen, makende belegerungh met omtrent 11000 off 12000 man te voet ende 29 corneth paerden. Dstadt door swacheijde van wallen en muijren ende met cruijt ende loot nijet behoorlick voorsien sijnde, oock met crijchsvolck onversien, heeft sich met accoort overgegeven.⁶²¹ <151>

Het keijzers volck is ingecommen den 5 augusti ende is het Staten volck des anderen daechs uutgetrocken.⁶²² Naer de middach is den grave Monte Cuculi personelick inde stadt gecommen, eijschende veel onreedelicke ende onmogelicke saecken, twelck grote verslagentheijde doorde stadt causeerde.

Den 6^{en} augusti is den h. dienst der missen gedaen in St Joris kercke door den pastoor, mr Wilhem Bloem, die daer toe werde gecommandeert.⁶²³ Ende is een nijeuwe magistraet gestelt.⁶²⁴ Omtrent deese tijd namen de keijzersen oock in het huijs Ter Eem.⁶²⁵ De soldaten bedreven in veel borgers huijsen grooten overlast.⁶²⁶

Den 7 augusti ende nae volgende dagen tot dat s keijzers volck wederom vertrock, is den h. dienst der missen gedaen oock in Ons L. Vrouwen kercke.⁶²⁷

Den 9 dito quam dtijdinge dat Weesel van Staten volck was verrast ende ingenomen.⁶²⁸ Ten selven dage telde men aenden grave van Monte Cuculi vijffduysent drie hondert gulden⁶²⁹ om alle swaricheijde te vergoeden dwelcke somme <152> bij de borgers moste worden opgebracht.

⁶¹⁴ Hierna is tekst over drie regels doorgehaald: 'ende is procuratrix geweest [onleesbaar] jaren ende mater 14 jaren'.

⁶¹⁵ In de linkermarge '1616'.

⁶¹⁶ Matthaeus 1693 408 heeft voor 1616 dezelfde tekst, met spellingsvarianten. Het jaartal is bij hem ten onrechte 1606. In plaats van 'mater 19 jaren' schreef hij 'mater 14 jaren'.

⁶¹⁷ In de rechtermarge 'Heer Jan van Langevelt is anno 1607 pater geworden vanden convente'.

⁶¹⁸ In de rechtermarge '1627 mr Willem Bloem neemt aen om pater te sijn'.

⁶¹⁹ Matthaeus 1693 408 heeft dezelfde tekst, met spellingsvarianten.

⁶²⁰ In de rechtermarge 'Amersfoort wordt belegert'.

⁶²¹ Matthaeus 1693 408-410 heeft voor 1629 dezelfde lange tekst, met spellingsvarianten. '11000 off 12000' is bij hem 'elf duysent off twaelf duysent'.

⁶²² In de linkermarge 'wordt overgegeven'.

⁶²³ In de linkermarge 'd'misse wordt gedaen in St Joris kerke'.

⁶²⁴ In de linkermarge 'nieuwe magistraet'.

⁶²⁵ In de linkermarge 'thuijs Ter Eem'.

⁶²⁶ In de linkermarge 'moetwil vanden soldaten'.

⁶²⁷ In de linkermarge 'misse gedaen in Ons L. Vrouwen capelle'.

⁶²⁸ In de linkermarge 'Weesel wordt s conings volck afgenomen'.

⁶²⁹ In de linkermarge 'schattinge'.

Den 10 dito is het leger op gebroocken ende weder vertroocken naer den IJsselkant.⁶³⁰

Den 14 augusti heeft het guarnisoen der keijzersen dstadt verlaten, plonderende de soldaten veel hujsen, soo daerse gelogieert waren geweest als andere, in weerwil vanden gouverneur,⁶³¹ die sijn been brack opden selven dach, als hij dplondering wilde beletten ende daerover met sijn paert quam te vallen. Nijettemin hij commandeerde den capiteijns om sulcx te beletten soo veel mogelick was, daer voor hij ontfangen hadde een schenckagie van duijssent gulden bijde borgers op gebracht. De capiteijns sommige deden haer devoir tot tbeletten vande plonderinge, sommige conniveerdent. Dsoldaten waren meest Luthers.

Dpastoor, mr Willem Bloem, dede alle dese tijd grooten dienst ende behulp aende stadt,⁶³² nijetjegenstaende hij door quade tongen worde belogen als off hij dkeijzersen hadde onboden, twelck gansch valsch ende gelogen was.

Den 15 augusti worde gevangen de nijeuwe magistraet ende eenige vande oude magistraet.⁶³³ Den gouverneur ende anderen wilden oock <153> vangen den pastoor, die door goeden raedt om de furie te ontgaen was gevluht in dit convent van St Agatha, alwaer hij hem elff weecken met sijn onderpastoor, mr. Lambert Dircksz,⁶³⁴ in stillicheijdt onthieldt. Daernae worde hem toegelaten wederom in sijn hujs ende de stadt te gebruijcken. Opde nacht als sij hem wilden vangen, worde sijn hujs⁶³⁵ van soldaten eensdeels geplondert.

De magistraten tUtrecht gebrocht zijnde sijn naer etlicke dagen onder borchtochte los gelaten ende is gesententieert dat de nije magistraet de penningen aenden grave van Montecuculi vereert ende doorde borgers betaelt,⁶³⁶ selfs soudent moeten opbrengen ende aende borgers te restitueren, die dselve hadden opgebracht. Doch is sulcx nijet geschijedt, dwijle bij een ijder inde stadt verstaen worde (uutgesondert weijnich personen) onredelick te sijn dat dmagistraet soudent betalen tgeene de noot vereijtschte om alle swaricheijdt te verhoeden.

Omtrent deese tijdt is onder de catholijcqe gemeente alhier groote onrust ontstaen,⁶³⁷ doordien sommigen, tegen het accoort tusschen sijn heijlicheijdt ende den doorl. sal. <154> heere vicarius, Philippus Rovenius, gemaect, wilden indringen een priester vande Societeijt. Waer door de pastoor veel te lijden hadde en grooten opspraeck t'onrecht most verdragen. Want hij de saecke gansch verbleef aen sijn oversten, daer naer uut liefde van vrede en om alle onrust wech te nemen versocht aenden heere vicarius den selven priester toe te laten, bijsonder gedaen wordende groote beloften van dat het nijet soude sijn tot consequentie, maer dese toelatinge alleen voor desselfs persoon, weesende een borgers soon, ende mits dat de rechten vande pastorije soudent blijven onverhijndert ende onvercort. Waerop den heere vicarius tselve heeft geconsenteert.

Inden jare XVI^c dartich is aende peste overleden mr Lambert Dirckx, onderpastoor,⁶³⁸ ende is den pastoor, mr Willem Bloem, uut sijn hujs gegaen in St Agatha clooster, daer hij vijer weecken is gebleven tot dat sijn hujs gebeunt was, alsoo mr Lambert aldaer sijeck gelegen hadde ende veel vuijrs daer was vernomen.⁶³⁹ <155>

⁶³⁰ In de rechtermarge 'tleger vertrect'.

⁶³¹ In de rechtermarge 'plonderinge int uuttreckent vant guarnisoen'.

⁶³² In de rechtermarge 'devoir vanden pastor Bloem'.

⁶³³ In de rechtermarge 'd'magistraten worden gevangen'.

⁶³⁴ In de linkermarge 'dpastoor vlucht'.

⁶³⁵ 'sijn hujs' superscript.

⁶³⁶ In de linkermarge 'dmagistraten worden gerelaxeert'.

⁶³⁷ In de linkermarge 'onrust onder de catholijcqe gemeente'.

⁶³⁸ In de rechtermarge '1630 mr Lambert, d'onderpastoor, sterft aen de gave Goodts'.

⁶³⁹ Matthaeus 1693 410-411 heeft voor 1630 dezelfde tekst, met spellingsvarianten.

In deese tijd ende bijzonder inde naewijnter isser sodanige duijrt int coorn geweest als bij menschen gedencken nijet en was geschijedt.⁶⁴⁰ Een mud roggen heeft gecost XXVIII gulden, den 15 octobris XXVIII gulden, een mud weijten XXV gulden, alsoo drogh duijrdre was dan de weijt, een broot van 6 pont thijen stuijvers.⁶⁴¹ Dpoorten worden bewaert bijde borgerije om geen coorn noch broot vervoert te worden. De provincien van Gelderland, Sticht ende Hollant hielden tegen malcanderen de granen op.

Opden IX februarij 1632 is den pastoor, mr Willem Bloem gevangen,⁶⁴² neffens dheere Jordanus van Wenckum en Cornelis van Zijl door last vanden heere Prince van Oraignen,⁶⁴³ die van een gevangen inden Haach (tonrecht) beschuldicht waren van het verraet op Schenckenschans kennisse gehadt te hebben. Mr Willem is geseth opde Weeskamer, Cornelis van Zijl opde Pleijtcamer. Beide worden seer nauw bewaert, alle dage met een corporaelschap soldaten wacht houdende. <156> Heer Wenckum is gebrocht opde Gijselcamer. Naer dat sij eenige weijniche dagen geseten hadden zijn sij van hier gevoert naer Utrecht en voort in 's Gravenhage, wel bewaert met musquettiers en brandende lonten. Buijten Utrecht sijnse in een schuijt gegaen in tegenwoordicheijde van honderden van menschen ende sijn soo inden nacht over gebracht op St Jans poort inden Haach, daer sij scherpelick geeximiniert ende naer XIII dagen wederom gebracht sijn in voorgaende plaetsen binnen Amersfoort ende bewaert als voren, oock des nachts daer sij sliepen drie personen bij haer blijvende ende 's daechs twee.⁶⁴⁴

Den VI^{en} dach daer nae sijnse wederom vervoert naer Utrecht op Hasenberch ende daer blijven sitten mr Willem ende heer Wenckum XII weecken min 2 dagen,⁶⁴⁵ verterende 's daechs ijder twee gulden, boven wijn ende bijer. Mr Willem daer naer gebannen uut dSeven Provincien ende sijn goetd geconfisqueert; heer Wenckum dstadt Amersfoort ontseijde. Mr Willem reijst naar Huijssen metter woon. <157> Middelretijt sijn de susters in haer biechte te hooren wederom geholpen door heer Jan van Langevelt d'oude.

Geduijrende de gevanckenis worden vande gemeente⁶⁴⁶ seer vuijrichlick gebeden voor dselve gevangens aen Godt dHeer ende veele scherpelick gevest. In St Agatha convent worde alle daech van 's morgens vouch tot 's avonts laet het gebeth geduijrichlick vande gemeente ende geestelicke dochters gedaen, gelijk oock te huijse van Jacob van Westrhenen. Ende mr Willem te Huijssen sijnde, sijn hem veel vande gemeente inde somer gevolcht, hem besoeckende⁶⁴⁷ ende bij hem biechtende, ende heeft op een seecker hoochtijt 29 off 30 communicanten van sijn gemeente gehadt.

Omtrent Corsmisse is sijns mr Willems goet, dat geconfisqueert was,⁶⁴⁸ geredimeert, mits betalende dcosten, belopende omtrent twee duijsent gulden, behalven dschenckagien ende ander verlies of schade bij haestige vercopinge van sijn goetd.

Geextraheert bij mij onders. inden jare Ons L. Heeren Jesu Christi XVI^c vijff ende dertich ende is dit dubbelt bij mij te <158> gemaect inden jare XVI^c drie en veertich

⁶⁴⁰ In de linkermarge 'duijren tijdt'.

⁶⁴¹ In de linkermarge '1631'.

⁶⁴² In de linkermarge '1632'.

⁶⁴³ In de linkermarge 'dpastoor heer Wenckum ende Cornelis van Zijl worden gevangen'.

⁶⁴⁴ Matthaeus 1693 410-411 heeft voor 1632 dezelfde lange tekst, met spellingsvarianten. 'Jacob van Westrhenen' is bij hem 'Mr Jacob van Westrenen'.

Op p. 412 heeft hij deze extra tekst: Et hic desinunt Annales a monialibus olim scripti. Stetit monasterium usque ad annum 1640 quo cum sumptu ad refectionem indigeret non modico a magistratu neglectum, & templo excepto ab eodem distractum tandem funditus periit. De quo alia adhuc manu in sine Annalium ita reperi [bedoeld zal zijn repperi].

⁶⁴⁵ In de rechtermarge 'sententie vanden gevangenen heeren'.

⁶⁴⁶ In de linkermarge 'gebeth vanden gemeente'.

⁶⁴⁷ 'besoeckende': 'be' superscript met verwijstekens.

⁶⁴⁸ In de linkermarge 'dconfiscatie wordt afgedaen'.

ende met tvorige geextraheerde accorderende, uutgesondert dat soo nu en dan geomitteert sijn in dese eenige incompsten, cledingen, professien ende sterven van susteren. Oirconde mij

J. van Ingen Notaris
1643

Appendix

Mr Wilhem Bloem is wederom nae dvoors. affdoeninge vande confiscatien binnen Amersfoort metterwoon gecommen ende deser werelt overleden⁶⁴⁹ op een saterdach 's morgens ten tijen uren den 22 aprilis XVI^c seven ende dartich, olden stijls. Wijens sijele Godt Almachtich wil aennemen in sijn ewige rijck. Amen.

Elsген Soes, laeste mater des convents van St Agatha,⁶⁵⁰ is overleden den XIX maij XVI^c seven en dartich op vrijdach 's morgens ten seven uren. D'Heer wil haer sijel inde ewige vruechd ontfangen. Amen.

Marrichgen Jans, laeste conventuael deeses convents,⁶⁵¹ is overleden den XIII junij XVI^c XXXVII^{tich}. D'Heer wil haer sijel tot salicheijt aennemen. Amen. Ende hijer mede sijn alle dconventualen des voors. convents affgestorven. <159>

Inden jare XVI^c veertich opden III octobris hebben d'regierders deeser stadt (siende, dat tconvent van St Agatha⁶⁵² geen vordel van en quam, nemaer groote reparatien van noode hadde) tselve ten meerendeel vercoft aende E. Marten ende Rodolph Codde ende haerluijder swager Wilhem Fransz de Leuw, om wolle laken-bereijderije te doen ende dselve neringe tot vordele vande inwoonders deser stadt te mogen dienen, ende hebben dheere regierders aen hun behouden dkerck ende all tgeene Sr Gerard Thijens tot sijn copergieten en anders in huijre was hebbende. Ende is voorde voors. coop belooft d'somme van thijen duijsent vijff hondert gulden, in vijer eerst commende mej-dagen te betalen.

Waeruijt nu gesijen wordt 't begin en eijnde des voors. convents van St Agatha, soo doch inden werelt nijet geduijrich en is.

<161> Appendix vanden beginne ende oudtheijd vande kercken en andere Goodtshuijsen der stadt Amersfoort⁶⁵³

I. St Joriskercke

D'selve kercke soudemen mogen oordelen getimmert te sijn omtrent den jare 1248,⁶⁵⁴ dwijle men bevijnd dat Otto de III, bisschop van Utrecht, het hooge aultair in St Joris kercke inden selven jare den 15 septembris gewijdt heeft.

Daernaer heeft Henricus, bisschop tUtrecht, op St Odulphus dach des jaers 1259⁶⁵⁵ aen die van Amersfoort gegeven jurisdictie ende stadts recht.

Anno 1298 heeft Wilhelmus,⁶⁵⁶ bisschop tUtrecht, gegeven aen Amersfoort een stadts-recht als die van Utrecht, ende dat *propter fidelitatis obsequia*, soo dLatijnse brief is luidende.

Soo geseijd en geloofd wordt,⁶⁵⁷ soo is het eerste kerckjen (als Amersfoort noch geen stadt en was) geweest dH. Geest kerckjen aende Langestraet bijde Plaets, nu dVischmerct.

⁶⁴⁹ In de rechtermarge '1637 mr Wilhem Bloem, dpastor ende leste pater, sterft'.

⁶⁵⁰ In de rechtermarge 'Elsген Soes, de laeste mater, sterft'.

⁶⁵¹ In de rechtermarge 'Marrichgen Jans, dlaeste conventuael, sterft'.

⁶⁵² In de linkermarge 'St Agatha convent wordt vercoft'.

⁶⁵³ De titel staat buiten de 'lijntjes' van het schrijfblok.

⁶⁵⁴ Onderstreept. In de linkermarge '1248'. De '2' is gevlekt.

⁶⁵⁵ In de linkermarge '1259', onderstreept.

⁶⁵⁶ In de linkermarge '1298', onderstreept.

II. Ons L. Vrouwen capel en toorn

Dselve is⁶⁵⁸ anno 1444⁶⁵⁹ begonnen te timmeren aen St Joosten capelle, gelijcx onder den toorn boven dkerckdeure inden steen uijtgehouden staet. St Joosten capelle is daer noch annex staende. <162>

III. St Peters Gasthuijs

Tselve is al voordien jare 1393 geweest,⁶⁶⁰ dwijle dfundatie van een vicarie opt aultair inden selven gasthuijse inden voorseijden jare gefundeert is geweest. Hoewel dfundatie brief vanden gasthuijse⁶⁶¹ eerst verleent is des manendaechs nae Petri ad Vincula anno 1404.⁶⁶²

Bij een oudt bezegelt transport in date den ... anno 1448⁶⁶³ word bevonden een oudt gasthuijs gestaen thebben aenden Langestraet, omtrent tegen dGoodtschalckstraet over. Daerom noemptmen St Peters gasthuijs het nijeuw gasthuijs opde Spoeij.

Omtrent inden jare 1380,⁶⁶⁴ ten tijde Urbani VI^{ti}, paus, ende Guido, bisschop tUtrecht, sijn van Deventer alhier gecommen twee geleerde mannen, genaempt mr Gerrit de Groot ende heer Florens, vicaris in St Lebuijns kerck aldaer, die ten versoecke van gequalificeerde borgers deeser stadt, met naemen Rutger van Doem, Johan uijtten Haghe, Gerrit de Wilde ende Steven Louw, noch van Deventer ontboden hebben ende alhier oock gecommen sijn Joannes van Lemego, Andreas van Attendoorn ende Nicolaes van Erpel, die te samen inden jare 1397⁶⁶⁵ begonnen en in drie jaren voltrocken hebben after St Peters gasthuijs te maken een fraterhuijs. <163> Daer sij met boucken te schrijven ende de gemeente te dienen haer cost hebben gewonnen, alsoo doen geene geleerde personen waren de gemeente dienstich.

III. St Andries clooster

Gemelde fraters, metter tijd stercker wordende, vermits zij oock uijt de schole deser stadt eenige clercken bij hun cregen, is hun 'tfrater-huijs te cleijn gevallen, waer over Wouter van Vloowijck hun heeft gegeven sijn camp landts inden Haghe, daer Harman Snijder op St Crucis exaltationis avont anno 1403⁶⁶⁶ begonst ende anno 1405⁶⁶⁷ volmaectt heeft een clooster ter eeren van St Andries, genaempt St Andries Camp, waerinne de fraters vertrocken sijn, uijtgesondert heer Jan van Lemego, die after St Peters int fraterhuijs gebleven is.

Waerdoor bij vergrotinge vande stadt in muijren en poorten d'poort daeromtrent genaempt is Porta S^{cti} Andreae ofte Drieskens poort ende de waterpoort daerbij Monickendam genaempt sijn geworden.⁶⁶⁸ <164>

V. Marienhoof, Curia Mariae

Inden jare 1416⁶⁶⁹ is mr Henrick Camerman, canonick tot Deventer, gecommen tot Amersfoort, sijnre geboorte stadt, om dselve te besoucken, als hij jaerlicx plach te doen,

⁶⁵⁷ In de linkermarge "H. Geest kerckjen".

⁶⁵⁸ 'is' superscript boven doorgehaald 'sijn'.

⁶⁵⁹ In de linkermarge '1444'.

⁶⁶⁰ In de linkermarge '1393'.

⁶⁶¹ 'vanden gasthuijse' superscript met verwijstekens.

⁶⁶² In de linkermarge '1404', onderstreept.

⁶⁶³ Het jaartal is onderstreept. In de linkermarge '1448', eveneens onderstreept.

⁶⁶⁴ In de linkermarge '1380'.

⁶⁶⁵ Het jaartal is onderstreept. In de linkermarge '1397', eveneens onderstreept.

⁶⁶⁶ Het jaartal is onderstreept. In de linkermarge '1403 oudtheijd vanden schole daer nu stadts waach staet'.

⁶⁶⁷ Het jaartal is onderstreept.

⁶⁶⁸ In de linkermarge 'Drieskens ofte Triesjen poort. Monickendam'.

⁶⁶⁹ In de linkermarge '1416', onderstreept.

die zijn vaderlicke erve inde Birckt heeft gegeven aende broeders van St Andries Camp om een jaerlicxe rente, zijn leven lanck. In twee naevolghende jaren is 'tvoors. erve bequaem geweest tot een convent. Ende zijn anno 1420⁶⁷⁰ d'broeders van St Andries gaen nemen haerluijder residentie inde Bircket.

Ende,⁶⁷¹ vermits d'oorlogen d'broeders van Marienhooff inde Bircket nijet geraden bevonden langer daer te blijven, hebben met de celsusteren gehandelt, datse souden commen in derselven susteren cloosterken aende Chingel. Twelck sij den celsusteren affcoften. D'celsusteren versochten wederom een plaetse vande regenten vanden Poth after de Camp, alwaer sij een bequame wooninge timmerden neffens dPoth heeren reeckencamer, die aldaer zijn gebleven tot datse aldaer alle uijtgestorven zijn. Der celsusteren vocatie was dpestsiecken te bewaren. Daerom haerluijder gelegentheijd was soo nae bij tPesthuijs te zijn.

Ende dmonicken uijt dBirckt waren oock gerieft om dat cloosterken aen hun te nemen. <165>

VI. Weeshuijs

Ende is het celsusteren kloosterken tsedert alijt genoempt geworden Marienhof,⁶⁷² alwaer alle dcanonicken reguliers oock verstorven zijnde, 'tselve clooster tot een weeshuijs gemaect in plaetse vant weeshuijs bij St Agatha convent, eertijts gefundeert anno 1550,⁶⁷³ dat dweeskijnderen int convent van Marienhooff zijn gecommen Paeschen 1612.

VII. Celsusteren begin alhier

De celsusteren quamen omtrent den jare 1472⁶⁷⁴ in deese stadt, coften een erff inden Hage anno 1477,⁶⁷⁵ daer sij haer cloosterken timmerden, dat daernae 'tvoorseijde Marienhofs convent geweest is.

Sij leijden tfundament haerder capelle anno 1492.⁶⁷⁶

Wanneer sij van daer scheijden ende inde Poth after dCamp quamen, is hijer voor geseijdt ende vorder bij 'tverhael van Poths gelegentheijdt geseijt worden sall.

VIII. St Agnieten convent

Door dpredication en vermaningen⁶⁷⁷ van mr Gerrit d'Groot ende heer Florens ende bij behulp en raedt van sommige goede mannen en devote joffren en weduwen is 'tconvent van St Agnieten begonnen, waerinne gecommen <166> zijn joffren ende weduwen, oock sommige arme personen, die de werelt met haer genoechten sochten te verlaten, ende te genieten ruste haers harten ende salicheijd haerder sielen, een leven van poenitentie aen te nemen ende voort te gaen in deuchden.

Deese hebben hun eerst nedergeslagen bijde stadtsmuijr op een steede, die genaempt was Opde Visscherij ofte Glashorst. Dese gingen van huijs te huijs bidden haer broodt, tot dat Mechtelt Karmans, een eerbaer persoon en rijck van tijdtlick goet, haerluijder groote armoede een weijnich verlichte.

Waeromme de olders en vrienden derselver susteren ende die schepenen en borgers gebeden en geboden hebben datse voortaan nijet meer en souden gaen bidden, maer datse eerlick met arbeijde haerder handen haer broodt souden eeten. En tot meerder behulp hebben dborgemeesters d'selve susteren inden jare 1388⁶⁷⁸ groote vrijheijden ende privilegien gegeven.

⁶⁷⁰ Het jaartal is onderstreept. In de linkermarge '1420', eveneens onderstreept.

⁶⁷¹ In de linkermarge '1547', onderstreept.

⁶⁷² In de linkermarge 'weeshuijs'.

⁶⁷³ In de linkermarge 'Eerste weeshuijs anno 1550', het jaartal onderstreept.

⁶⁷⁴ Het jaartal is onderstreept. In de linkermarge '1472', eveneens onderstreept.

⁶⁷⁵ Het jaartal is onderstreept. In de linkermarge '1477', eveneens onderstreept.

⁶⁷⁶ Het jaartal is onderstreept. In de linkermarge '1492', eveneens onderstreept.

⁶⁷⁷ In de linkermarge '1380', onderstreept.

⁶⁷⁸ Het jaartal is onderstreept. In de linkermarge '1388', eveneens onderstreept.

Anno 1397⁶⁷⁹ hebben sij beginnen⁶⁸⁰ te timmeren een capel off beedehuijs, bij hulpe ende bijstant van heer Gerrit van Bronchorst, canonick in St Salvator tUtrecht, ende d'erfgenamen van Harman Snijders t'Amersfoort, mitsgaders Geertruijdt, weduwe van zaliger gedachtenis <167> Gerrit Conincks, die een sonderlinge ende meeste fundatrix des selven convents is geweest.

Nae omtrent hondert jaren⁶⁸¹ is dselve capelle om haer cleijnheijts wille affgebroocken en op een ander stede daerbij een ander schone, nijeuwe cappel getimmerd.

IX. St Jans convent

Naerdijen heer Jan van Lemego anno 1421⁶⁸² int fraterhuijs voors. was overleden, hebben de paters van Deventer, Swol en Hulsbergen bevolen heer Rutger, pater van St Jeronimus-berge binnen Hattem, ende heer Gerrit van Hemert om het fraterhuijs waer te nemen, die anno 1422⁶⁸³ gecommen sijn ende bevonden hebben het huijs after St Peters gasthuijs cleijn te sijn, ende oock onvrij inden hoff was door een wijndmoelen daerbij gelegen, hebben geraden bevonden 'tselve huijs te verlaten ende haer woninge te nemen tot St Jans capel opde Camp, daer toe bevel ende consent vande bevelhebbers van dselve capel vercregen hebbende. Sijn anno 1444⁶⁸⁴ op St Vijts dach daerinne gecomen ende aldus sijn sij geworden ende genaempt St Jans broeders opde Camp. Dvoorseejde capel was bijde broederschap van St Jan getimmerd anno 1388,⁶⁸⁵ daer de fraters het choor aen ende het clooster bij getimmerd hebben, behoudende de broederschap haer graftsteden inde capel. <168>

X. St Agatha convent

Inden jare Ons Liefs Heeren Jesu Christi 1399⁶⁸⁶ op Kersavont gaven over Rutger vanden Doem en Belije, sijn wijff, inde eere Goodts haer huijsinghe mette hofsteden ende veel renten en goederen ten behoeve vande susteren van St Agatha binnen Amersfoort, op dat sij Godt loven, dwerelt versterven ende het ewich leven verdienen mochten door de gratie Goodts.⁶⁸⁷

Inden selven jare cregen die vanden selven convente sonderlinge privilegien vanden raedt deser stadt van waack-vrij, van excijs en graven ende van alle oncost en moeijenisse die dstadt opvallen mochte, nae inhoudt des briefs, ende hebben haer capel getimmerd anno 1408.

Soect voorts aengaende haer kercke en huijsen timmeren folijs 23 et seqq.

XI. St Barbara convent

Inden jare 1422⁶⁸⁸ sijn dsusteren des convents tot Bunschoten gecommen binnen Amersfoort metterwoon bij St Agnieten convent. Ende hielden haer devotie in St Agnieten capel ende hebben daernaen een capel getimmerd.

Soect voorts folio 24. <169>

XII. Het Goodtshuijs genaempt den H. Geest, vulgo de Poth

Is sulcx, dat eertijts all voordien jare van 1438⁶⁸⁹ eenige gequalificeerde godtvruchtige personen, liefhebbers tot den armen, seeckere collecten en uijtdeijlingen aenden huijs-

⁶⁷⁹ Het jaartal is onderstreept. In de linkermarge '1397', eveneens onderstreept.

⁶⁸⁰ De 'i' is over een 'o' heen geschreven.

⁶⁸¹ In de linkermarge het onderstreepte '1487'.

⁶⁸² Het jaartal is onderstreept. In de linkermarge '1421', eveneens onderstreept.

⁶⁸³ In de linkermarge '1422'.

⁶⁸⁴ Het jaartal is onderstreept.

⁶⁸⁵ Het jaartal is onderstreept. In de linkermarge '1388'.

⁶⁸⁶ Het jaartal is onderstreept. In de linkermarge '1399', eveneens onderstreept.

⁶⁸⁷ Hierna iets doorgehaald.

⁶⁸⁸ Het jaartal is onderstreept. In de linkermarge '1422', eveneens onderstreept.

sittenden armen gedaen hebben, aen broot, botter, vleijs, speck, eijer, wortelen, haringh en anders, nae gelegentheijd des tijds.

Dat d'selve hare vergaderingh ende plaets van uijtdeijlinge gehadt hebben in een camer after des H. Geests capelle bij de Plaets, nu genaempt d'Vischmerckt.

Als blijkt bij besegelden brieve,⁶⁹⁰ die d'heeren regierders deeser stadt aende broeders vanden Poth gegeven hebben, continuerende d'poincten ende ordonnantien, waernaer d'selve broeders hun souden reguleren in 't bedienen vanden armen ende regieren van derselver goederen ende alsulcx bij forme van een fundatie,⁶⁹¹ noemende d'selve heeren regierders bijden selven brieve den regenten broeders vanden H. Geest, vulgo d'Poth,⁶⁹² gedateert d'selve fundatie-brieff des donderdaechs nae Bonefacij anno 1447.⁶⁹³

Hoewel d'regieringe en uijtdeijlinge all eenige jaren te voren geschied was, <170> geven dheeren regierders bijden selven brieve aenden goodtshuijse en derselver regenten oock diverse privilegien ende exemptionen ende haer goederen nemende in hare protectie.

Dcamere vande vergaderinge is dijertijd geweest after den H. Geests kerckjen off capellen volgens seeckere besegelden brieve, gedateert op Willebrordi avont 1448.⁶⁹⁴

Daernaer is d'vergaderingh vanden regenten getransporteert anno 1525⁶⁹⁵ after dCamp bij St Rochus capelle.

Daer de celsusteren bij contract vanden 7^{en} martij 1547⁶⁹⁶ bij sijn commen logeren.

XIII. St Rochus capelle ende het Pesthuijs dijen annex

Wordt bevonden dat Evert Holl anno 1501⁶⁹⁷ aenden Armen vanden Poth heeft besproken twee Rijns gulden jaerlicx. Daervoor gecoft is dgrond, daer St Rochus capelle op staet.

Blijkt oock bij besegelden brieve vanden 22 septembris 1507,⁶⁹⁸ dat bijde Ecclesiastijcquen van St Joris kercke alhier den regenten vande Poth geconsenteert is, hare dooden, int Pesthuijs gestorven, inde capelle ende kerckhoff van St Rochus te mogen begraven ende inde selve St Rochus capelle hare goodtsdiensten te doen ende alsulcx schijnt d'selve capelle te sijn getimmert omtrent den jare 1550.⁶⁹⁹ <171>

XIII. Minderbroeders ofte Observanten

In majo 1472⁷⁰⁰ begonnen de Observanten binnen deese stadt te comen wonen bij een devote weduwe, genaempt Hanneken Valcken. Doen noode hem de pater van St Agatha. Vandaer gingen sij wonen int fraterhuijs after tgasthuijs opde Spoe. Ten laesten quamen sij besiden het gasthuijs en timmerden een cleijn capelleken.

Anno 1494⁷⁰¹ na Paeschen hebben sij begonnen een schoone, nijeuwe kercke te timmeren, die anno 1587 19 julij⁷⁰² bijde veranderinge vande religie is afgebroocken ende des stadts doelen vanden selven convente gemaect. D'selve kercke was den 8 julij 1587 verkoft voor 1400 gulden.

⁶⁸⁹ Het jaartal is onderstreept. In de linkermarge '1438', eveneens onderstreept.

⁶⁹⁰ In de linkermarge '1447' onderstreept.

⁶⁹¹ In de linkermarge 'fundatie' onderstreept.

⁶⁹² 'broeders vanden H. Geest, vulgo d'Poth' onderstreept.

⁶⁹³ Het jaartal is onderstreept.

⁶⁹⁴ Het jaartal is onderstreept. In de linkermarge '1448', eveneens onderstreept.

⁶⁹⁵ Het jaartal is onderstreept. In de linkermarge '1525', eveneens onderstreept.

⁶⁹⁶ Het jaartal is onderstreept. In de linkermarge '1547', eveneens onderstreept.

⁶⁹⁷ Het jaartal is onderstreept. In de linkermarge '1501', eveneens onderstreept.

⁶⁹⁸ Het jaartal is onderstreept. In de linkermarge '1507', eveneens onderstreept.

⁶⁹⁹ Het jaartal is onderstreept.

⁷⁰⁰ Het jaartal is onderstreept. In de linkermarge '1472', eveneens onderstreept.

⁷⁰¹ Het jaartal is onderstreept. In de linkermarge '1494', eveneens onderstreept.

⁷⁰² '19 julij' is ertussen gepropt.

XV. St Elisabeths gasthuijs ofte Sieckhuijs

Dit Sijeckhuijs is gefundeert den 7 octobris 1577⁷⁰³ vermogens seeckere franchijnenbrieff bijde heeren regierders deeser stadt daarvan verleent, continuerende alle de redenen van der fundatie, ende ordre bij de regenten vanden gasthuijse te observeren. <172>

XVI. Wandel-huijs

Dit huijs wordt bijde regenten vande Poth mede geregieert, alwaer van oudts die pelgroms en arme passanten logieerden een nacht, slapende op bedden, onder lakens en deeckens.

Des wijnters haddense vuijr en lichte ende des avonts gesoden erwten met edick overgoten.

Ende werden waergenomen bij een man en vrouw, die int selve huijs woonende waren.

Welck huijs dregenten vanden Poth bij transport ontfangen hebben des manendaechs naer Agnete 1460.⁷⁰⁴

Ende is tselve logieren vanden passanten met goetvinden vanden heeren regierders deser stad bij provisie gesurcheert bij acte vanden 8 maij 1654,⁷⁰⁵ ter oorsake dat dpassanten voorts aen meest waren vagabunden en bedelaers, die nijet alleen in dit huijs, oock inde stadt, maer oock den huijsluijden grote overlast deden.

XVII. Melaten ofte Lasarus huijs

Tselve is gelegen buijten dCamper-poort naebij de stadt ende wordt bij de regenten van St Peters gasthuijs geregieert en onderhouden ende doordien (Godt loff) sodanige siecke weijnich voortaan en is, hebben d'regenten van 'tgasthuijs bij advis vanden heeren regierders deeser stadt tselve huijs verhuijrt. tMelatenhuijs is gefundeert anno ende tcapelleken getimmert anno ende thuijs verandert in een woninge tot een herberge anno <173>

XVIII. Den dagelicxen armen

Dselve worden bij gecommitteerden vanden heeren regierders deeser stadt weeckelick eenich gelt uijtgedeeijlt naer gelegentheijd van haerluijder armoede ende getal van kijnderen.

XIX. Der Noothulp

Is een collegie vanden eerlicke borgers, soo in als buijten d'magistraet sijnde, die welke sorge dragen int onderhouden van arme kijnderen, die geen recht en hebben om inden weeshuijse aengenomen te worden. Welcke regenten vanden noothulp dselve kijnderen bij meisters van verscheijden ambachten bestaden ende zijn int selve collegie mede begrepen d'broeders vant Lint- en Spinhuijs eertijts plegen te weesen, met desselfs huijs, goederen en incompst.

XX. De Diaconije

Worden bedient en uijtgedeeijlt bij de kerckelicke personen aenden armen en nootdurftigen.

<174>⁷⁰⁶

⁷⁰³ Het jaartal is onderstreept. In de linkermarge '1577'.

⁷⁰⁴ Het jaartal is onderstreept. In de linkermarge '1460', eveneens onderstreept.

⁷⁰⁵ In de linkermarge '1654' onderstreept.

⁷⁰⁶ Pagina 174 heeft wel een schrijfkader, maar is onbeschreven. Linksboven staat in zwarte inkt het paginanummer.

<175>

Register deeses boucks⁷⁰⁷

Inden eersten eenige annotatien geteijckent tblad met de letter	A
Den Heijligen Berch aengaende	B
Oude geschiedenissen dese stadt aengaende	C, D, E ⁷⁰⁸
Begin vanden fratres binnen Amersfoort, haerluijder vruchten, begin van een goet leven van veel menschen	<i>foliis</i> 1, 2, 3
1380 Fratres after St Peters gasthuijs	4
1397 ⁷⁰⁹	
1380 St Agnieten	5 et seqq.
1398 Peste tot Deventer	5
1399 Regel vanden fratres	6-7
1403 Begin van St Andries clooster	8-9
1420 Begin vant clooster inde Birckt	10
1421 Begin van St Jans clooster	11
1380 Begin van St Agnieten convent	12
1390 Deuchden van meester Gerrit de Groot	17
Deuchden van heer Florens en zijn oodmoedicheyt	18-19
1410 Giften van Geertruijt Gerrit d'Conings weduwe	
Quaestie door haer afsterven	20 ⁷¹⁰
1407 Begin van't clooster to Hulsbergen bij Hattem	22
1400 Begin van St Agatha convent	23
<176>	
1422 St. Barbara convents begin	24
1444 Mirakel van 't vinden Ons L. Vrouw beeldecken	24-26
1455 Grooten brand	27
1340 Mirakel	28
1427 Victorien tegen de Picarden	29 ⁷¹¹
1487 St. Agnieten nijeuwe kerck	
1472 Minderbroeders	29
1479 Celsusteren incompst alhier	30
1469 Oproer binnen deese stadt	30-31
1493 Leninge vander stadt vanden conventen	32
1483 Inname vander stadt bijde ballingen	32-33
1493 St. Agnieta convents sobere middelen	33
Plagen van pest, oorlogen en diujren tijd	34
1495 Brand	35
1494 Nijckerck wordt ingenomen	35-36
Brand	36
Vianden en ballingen	37
1500 Groote Guarde wordt verslagen	38
Hartooch van Cleve doet 't Gesticht groote schade	38
1496 Bisschop David van Borgougnen sterft	39
Sware schattinge vanden marchgrave van Baden bischop	39
1503 Brand tot Harderwijck	40-41

⁷⁰⁷ Pagina 175 was oorspronkelijk niet genummerd. Het paginanummer [175] is met potlood ingevuld.

⁷⁰⁸ Deze drie letters staan onder elkaar; ervoor staat een accolade.

⁷⁰⁹ Het jaartal is onderstreept

⁷¹⁰ Het paginanummer staat tussen de regels met een accolade ervoor.

⁷¹¹ Voor dit foliumnummer staat een accolade die het volgende item met dit verbindt.

	Schattinge in Amersfoort	41
	<177>	
1505	Hartoch Philips van Bourgoingen coninck van Castilien belegert en neemt in Aernhem en ander steden	42
1510	Hartoch Carel van Gelder	43
1511	Gelderland lijdt schade	43-44
	Oorloge tusschen Utrecht en IJsselsteijn	44
	Ruijters gevierendeelt	45
1514	Wouter Smoelings quelt tplatte land om Amersfoort	45
	Groote zeevloet	45
1517	Groote schatting	46
1520	Brand tot Amersfoort	46-47
1521	Oorloge int Over-Sticht	47
1524	Vereeringe aenden bisschop Henrick paltsgrave opden Rhijn	48
1526	Luthersche religie	48-49
1399	St Agatha convent beginsel en eijnde	57 et seqq.
1403	Begin van te viere Ons L. Vrouwen Visitatie dach	59
1426	Questie tusschen twee bisschopen	65 ⁷¹²
	Benautheijd der stadt Amersfoort	
1455	Trouble inden Gestichte	71
1477	Watervloed	73
1483	Bisschop David wordt gevangen	74
	Hartoch Maximiliaen van Oostenrijck en Bourgoignen compt den bisschop te hulpe	75
	Ban vanden paus tegens bisschops parthijen	75
	Pater van St Agatha had veel te lijden	77
	<178> ⁷¹³	
1491	Duijren tijd ende veel muijsen	80
1495	Moort, brand en groten brand	81
	Noch vanden selven ⁷¹⁴ brand	88
1522	Susteren lopen wech	88-89 ⁷¹⁵
1525	Oproer tUtrecht	
	Geestlicheijd verdruckt	
	H. Sacrament en H. Olijfe versmaedt en onteert	90
1528	Een suster onder dgalge begraven	92
	Geldersen Oorloge	93
1532	Alderheijligen vloet	95
1535	Stadt Munster	96
1538	Vrouw Maria compt hijer	
	Een hartogine sterft hijer	98 ⁷¹⁶
1543	Amersfoort gewonnen van Marten van Rossem	100
	Brand	102
1547	Brand	103
1552	Donder, blixem, brand en waternoodt	105
	Oproer inden convente door Mechteld Rutgers	106, 115 ⁷¹⁷
1556	Duijren tijd en honger. Brand	110-111
1558	Een suster bevrucht sijnde loopt uut den convente	112-113

⁷¹² Met een accolade is dit item verbonden met het volgende.

⁷¹³ De pagina heeft geen nummer.

⁷¹⁴ 'vanden selven' superscript boven doorgehaald 'een'.

⁷¹⁵ De jaren 1522-1525 worden bij elkaar genomen. Voor de paginering staat een accolade.

⁷¹⁶ De twee items van 1538 worden bij elkaar genomen, met een accolade.

⁷¹⁷ Hier zijn nog enkele jaartallen toegevoegd, te weten 1607, 1608, 1609, 1610.

1564	Harde vorst	116
1567	Kercken gesloten en gesmeten. Brand	117
1572	Amersfoort belegert ende gewonnen	118-120
	Wederom verlaten	121-122
1579	Wederom belegert	123
	Aultairen gebroocken	125
1580	St Agatha kerck gespoillieert	126
<179> ⁷¹⁸		
1585	Een priester heijmelick begraven	128 ⁷¹⁹
	Hr Jacob van Hees ⁷²⁰	
	tClooster van St Aechten met ruijters gebillietteert	
	Grave van Licester compt int klooster	
	tConvent geschath op 1000 gulden	129
1591	Scholtg Duverden	130
1591	Tovenaers	130 ⁷²¹
1594	Den dienst gestoort	133
1595	Rhijnvloed	134
1597	Hr Jacob van Hees sterft	135
	Duijren tijd	136
1598	Pesttijd ⁷²²	137-138
1629	Onrust onder dcatholijcken	153
1632	Priesters gevangen en borger	155, 156, 157
	Appendix vanden kercken, cloosters, gasthuijsen en Goodtshuijsen en andere uutdeijlingen in desen stadt	161 et seqq. ⁷²³

⁷¹⁸ Paginanummer met potlood, latere (negentiende-eeuwse?) hand.

⁷¹⁹ Met een accolade wordt aangegeven dat de volgende vier items op pagina 128 staan.

⁷²⁰ Hierna sterft (?) doorgehaald.

⁷²¹ Hierna is een tweede foliumnummer ingevuld: 135.

⁷²² Hierna iets (onleesbaar) doorgehaald.

⁷²³ Hieronder staat gestempeld 'LETTERK.', het 'ex libris' van de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde.